

Dop i förändring

A close-up photograph of a baby being baptized. The baby is wearing a white lace christening gown and is looking upwards with a surprised expression. A hand is pouring water over the baby's head from a golden font. The background is dark and out of focus.

EN STUDIE AV FÖRÄLDRARS AKTIVA VAL
OCH FÖRSAMLINGARS STRATEGISKA DOPARBETE

AV ANDREAS SANDBERG, INGEGERD SJÖLIN OCH JOSEPHINE GANEBO SKANTZ

Dop i förändring

EN STUDIE AV FÖRÄLDRARS AKTIVA VAL OCH
FÖRSAMLINGARS STRATEGISKA DOPARBETE

Svenska kyrkan

POSTADRESS: 751 70 Uppsala

BESÖKSADRESS: Sysslomansgatan 4

TELEFON: 018-16 95 00

FAX: 018-16 96 40

WEBB: www.svenskakyrkan.se

FLER EXEMPLAR KAN BESTÄLLAS FRÅN SVENSKA KYRKANS WEBBSHOP:

<https://webbshop.svenskakyrkan.se>

ARTIKELNR: SK19014

ISBN: 978-91-86781-39-2

OMSLAGSFOTO: Bo Mathisen

FORM: Kärnhuset

TRYCK: Åtta45, Stockholm 2019

INNEHÅLL

FÖRORD

DOP I FÖRÄNDRING	7
Gud gör oss djärva!.....	8

KAPITEL 1

DOPSEDENS UTVECKLING	11
Inledning.....	11
Bokens disposition.....	13
Fler föds, men färre döps.....	14
En krympande rekryteringsbas då färre är medlemmar i Svenska kyrkan.....	16
Trots färre dop är antalet doggudstjänster relativt konstant.....	16
En ökning av barndop kommande år som resultat av den senaste babyboomen?.....	19
Prognos för doputvecklingen på längre sikt.....	20
Tidigare studier av doptraditionen.....	23
Socioekonomiska mönster i dop.....	26
Nordiska studier av motiv till att låta döpa eller inte döpa sitt barn	27

KAPITEL 2

VARIATIONER I DOPTRADITION – VAD BEROR SKILLNADERNA PÅ?	31
Mammans medlemskap i Svenska kyrkan påverkar mest	31
Bostadsort spelar roll.....	34
Föräldrarnas civilstånd, inkomst och utbildning påverkar valet att döpa.....	36
Varför låter man döpa sina barn?	40
Regionala skillnader	42
Skillnader mellan generationer.....	44
Varför väljer man att inte låta döpa sina barn?	46

KAPITEL 3

DOPSEDEN I STÄNDIG FÖRÄNDRING – EN ÅTERBLICK	53
Dopets förändrade ställning i Svenska kyrkan	53
Dopseden genom århundraden	56
Dopsedens utveckling från 1960-talet	58
Dop i hemmet.....	63
Särskilda doggudstjänster	65
Drop-in-dop	67
Dop – nya medlemmar i den lokala församlingen.....	68
Dopsed i ständig förändring.....	81

KAPITEL 4

ATT NÅ UT TILL POTENTIELLA DOPFÖRÄLDRAR	83
Hur informerar församlingarna om dopet?.....	84
Norge satsar på resursbank	86
Danmark satsar på föräldrarnas berättelser	87
Finland lyfter faddrarna.....	88
Särskilda dopsatsningar	89
Dopförelärdar och dopkandidater	89
Att kommunicera med text.....	90
Att kommunicera med bild.....	96

KAPITEL 5

TVÅ LOKALA EXEMPEL PÅ SYSTEMATISKA DOPSATSNINGAR	99
Församlingarnas information om dop och kommunikation med dopföräldrar.....	100
Röster från dopföräldrar	111

KAPITEL 6

SAMMANFATTANDE SLUTSATSER OCH FRAMÅTBlick	119
Dopseden i förändring.....	119
Vem som låter döpa sina barn har betydelse för medlemsstrukturen.....	120
Tradition som bärande motiv för dop.....	121
Dopseden har förändrats över tid för att möta samtidens utmaningar.....	123
Medveten dopstrategi.....	124
Kommunikationen kring dopet.....	125
Framtida utmaningar och möjligheter.....	127
REFERENSER	128
DIGITALA KÄLLOR	132
BILDGALLERI	136

BILAGA

METOD- OCH TABELLBILAGA	138
Svenska kyrkans medlems- och verksamhetsstatistik.....	138
Scb:s individbaserade registerdata.....	138
Luka-listorna.....	139
Enkätstudier.....	140
Interna enkätfrågorna.....	140
Externa enkätfrågorna.....	141
Analys av hemsidorna.....	142
Intervjustudien.....	143
Tabeller.....	146

Dop i förändring

Att låta döpa sitt barn eller själv bli döpt har alltmer blivit ett individuellt ställningstagande i ett samhälle där dopet inte längre är ett majoritetsbeteende.

Dop i förändring belyser vad som kan påverka det valet. Vilka omständigheter avgör valet mellan att döpa eller inte döpa? Det vanligaste skälet till att låta döpa sitt barn är att dopet är en fin tradition. Viljan att ens barn ska tillhöra Svenska kyrkan väger också tungt. Ofta samspekar fler skäl till att man väljer dop.

Det vanligaste skälet att inte låta döpa sitt barn är att barnet själv ska få bestämma senare i livet. Därefter kommer *”jag är inte troende”*. Samtidigt svarar en del av de som väljer att låta döpa sina barn att de inte alls eller ganska liten grad är troende.

Vi ser också att utbildningsnivå och inkomst har betydelse för föräldrarnas val. Det innebär att föräldrar med treårigt gymnasium som högsta utbildning är mer benägna att döpa sitt barn än föräldrar med såväl högre som lägre utbildning. Liksom att bättre ekonomi ökar chansen att man som förälder låter döpa sitt barn. Om denna utveckling fortsätter, ser framtidens kyrka annorlunda ut än idag. Svenska kyrkan kommer alltmer att skilja sig från folkgenomsnittet.

En annan följd av dopet som ett aktivt val, är att det blir vanligare med föräldrar med olika syn på dopet. Det finns både de som låter döpa sitt barn för att ens partner vill det och de som avstår därför att partnern inte vill. Det blir också vanligare att något eller några barn i familjen är döpta och andra inte. Det kommer också att finnas allt fler barn i kyrkans egen verksamhet som inte är döpta. Och allt fler föräldrar som låter döpa sina barn, fast de själva inte är vare sig döpta eller konfirmerade.

Till detta kommer dessutom att allt färre vuxna under 30 år har en nära relation till Svenska kyrkan, alltså de som nu är på väg att bli nästa föräldrageneration.

I generationen som föddes i slutet på 1980-talet och början på 1990-talet definierar sig knappt en femtedel som troende eller kristna, trots att många fortfarande är medlemmar i Svenska kyrkan. Detta innebär inte en avsaknad av religiositet eller andlighet, men den passar inte in i de traditionella mönstren.

Dop i förändring, sidan 22

GUD GÖR OSS DJÄRVA!

Detta är alldeles uppenbart såväl en dramatisk framtidsfråga som en teologisk utmaning för Svenska kyrkan. Vad kan då kyrkan göra?

NÅGRA REFLEKTIONER:

Sannolikt kommer de lokala förutsättningarna att spela en allt större roll. Tillgänglighet och bemötande kommer bli allt viktigare, liksom erfarenheten från de dopgudstjänster man själv deltagit i. Detta medför större krav på oss som genomför dopen, eftersom bemötande och hållning blir extremt viktiga. Det handlar om att hjälpa till, underlätta och jämna tröskeln för människor som har allt mindre kunskap om såväl dopet som om kristen tro.

Hälften av dem som valt att inte döpa sina barn hänvisade till att det skulle barnen själva få välja. För att kunna välja måste de få kunskap och upplevelse av kristen tro. Här blir det viktigt att kunna tala om dop och kristen tro på ett sätt som blir meningsfullt och relevant för människor. Den kristna undervisningen kommer att bli viktig, rentav avgörande, i framtidens kyrka, liksom att våga tänka nytt.

Samtidigt: Svenska kyrkans erfarenhet är att det går att förändra och införa något nytt. Dopsamtalen som växte fram på 1970-talet, dopljusen, dopträden och drop-in-dopen är förändringar som idag framstår som självklara, och de öppnade upp för dopen. Och medvetenheten om dopets strategiska betydelse är redan idag stor bland församlingarna. Det framgår inte minst av att det i många församlingar pågår särskilda satsningar på att utveckla arbetet kring dopet. I de två församlingar som ingår som fallstudier i denna undersökning är till exempel ett återkommande tema i intervjuerna hur viktigt det är med en medveten och välstrukturerad dopstrategi som är väl förankrad bland både personal och förtroendevalda.

Avslutningsvis: dopet har alltid varit i förändring eftersom kyrkan alltid varit i förändring. Och i denna förändring är djärvhet den viktigaste egenskapen inför framtiden. Det krävs helt enkelt att vi sjunger psalm 288 lite oftare:

*Gud, från ditt hus, vår tillflykt, du oss kallar
ut i en värld där stora risker väntar.
Ett med din värld, så vill du vi skall leva.
Gud, gör oss djärva!*

Sören Dalevi
Biskop i Karlstads stift

KAPITEL 1

Dopsedens utveckling

INLEDNING

Förr döptes nästan alla nyfödda barn i Sverige. Så är det naturligtvis inte längre men dopseden är fortfarande mycket stark. Men det som "alla" gjorde behövde inte motiveras. Nu gör inte "alla" det längre. Då måste vi aktualisera våra skäl och göra det in i just denna tid. Varför dop? Varför döpas som vuxen, varför döpa sina barn?

Citatet ovan är hämtat från Anders Wejryds förord till skriften *Leva i dopet – brev från biskoparna till Svenska kyrkans präster och församlingar*. De frågor som biskopsbrevet tar upp och som sammanfattas i ovanstående förord är något som alla församlingar behöver hantera i sitt dagliga arbete. Detta inte minst i en tid då Svenska kyrkan möter många utmaningar, men också en stundande babyboom då 90-talisterna blir föräldrar – en generation som i hög grad är kyrkotillhöriga. Den här studien handlar om vem som väljer att låta sitt barn döpas, vem som väljer bort dopet och hur valet motiveras. Den handlar också om hur församlingar tilltalar och arbetar för att möta blivande, nyblivna föräldrar och andra föräldrar i denna valsituation. Studien ger också en historisk tillbakablick på hur dopseden och dopets ställning i Svenska kyrkan har utvecklats inte minst under de senaste 50 åren.

Den här studien handlar om vem som väljer att låta sitt barn döpas, vem som väljer bort dopet och hur valet motiveras.

Dopet är ett sakrament och centralt i den kristna tron. I biskoparnas brev om dopet ges bland annat följande beskrivning av vad dopet innebär: *"Den människa som är döpt kan veta att hela hennes liv är inneslutet i Guds omsorg, kärlek och makt att skapa."*¹ Dopet innebär inträdet i kyrkan och att vara

---

1. Leva i dopet. Brev från biskoparna till Svenska kyrkans präster och församlingar 2011, s. 11.

döpt innebär att tillhöra Kristus tillsammans med alla andra döpta.² Sedan år 1996 innebär dopet också att den döpte tas upp som medlem i Svenska kyrkan i en formell mening. De barn som föddes fram till och med 1995 togs upp som medlemmar i Svenska kyrkan om en eller två av barnets föräldrar själva var medlemmar. Men från den 1 januari 1996 är alltså dopet medlemsgrundande. Det är i första hand genom barn-dop som Svenska kyrkan rekryterar sina nya medlemmar. Under 2017 tillkom 54 700 nya medlemmar i Svenska kyrkan. Av dessa togs drygt 45 000, motsvarande 83 procent, upp som medlemmar genom barndop. Samhällsutvecklingen med en ökad religiös mångfald, och där fler aktivt väljer att lämna Svenska kyrkan, innebär dock att dopet inte är en självklar religiös handling eller tradition. Av de barn som årligen föds i Sverige döps mindre än hälften i Svenska kyrkan. Även om variationen inom landet är stor, betyder det att barndop i Svenska kyrkan inte längre är en majoritetsnorm i Sverige som helhet. Samtidigt är bilden av varför man väljer eller väljer bort en kyrklig ritual som barndop relativt komplex. Relationen till kyrkan och i vilken utsträckning man beskriver sig själv som troende eller inte, förklarar bara delvis människors val när det kommer till att låta döpa sitt barn.

---

2. Leva i dopet. Brev från biskoparna till Svenska kyrkans präster och församlingar 2011, s. 24.

Syftet med denna studie är att undersöka socioekonomiska och geografiska mönster i fråga om inställningen till och beslutet att låta döpa sitt barn. Föräldrars inkomst- och utbildningsnivåer är exempel på de socioekonomiska faktorer som antas ha betydelse för detta beslut. Därtill ger studien exempel på hur några församlingar genom aktivt utvecklingsarbete och kommunikation kring dopet på olika sätt försöker stärka doptraditionens ställning lokalt. Detta undersöks utifrån Svenska kyrkans egen statistik över verksamheten, individdata från SCB 2005–2015, enkäter till och intervjuer med föräldrar och anställda i församlingar.³ Beskrivningen av dopsedens utveckling över tid bygger i första hand på frågelistor från Lunds universitets kyrkohistoriska arkiv, från 1962 och fram till och med 2009. Se metodbilaga för utförlig metodbeskrivning.

BOKENS DISPOSITION

Det inledande kapitlet ger en översikt av doputveckling och tidigare forskning. Fokus ligger i hög grad på att ge en fond för frågan om vem som döper och vem som inte låter döpa sitt barn. Forskningen som presenteras belyser mönster i religiositet och attityder, och ger en möjlighet att jämföra denna studies

3. Undersökningsmaterialet i denna studie utgörs av bland annat de demografiska och socioekonomiska egenskaper hos föräldrarna till dessa barn och de skillnader i fråga om hur dopseden utvecklas under åren 2005 till 2015. Det statistiska underlaget består både av demografiska och socioekonomiska registerdata från Statistiska centralbyrån (SCB) och uppgifter om medlemskap, dop och konfirmation från Svenska kyrkans egen databas. Datamaterialet är totalräknat, vilket innebär att det bygger på uppgifter om Sveriges hela befolkning – de som var folkbokförda i Sverige vid vart och ett av åren 2005 – 2016. Data i fråga om kön, ålder, hushållsinkomster, utbildningsnivåer och hushållssammansättning (familjetyp) kombineras med en kartläggning av olika geografiska nivåer, från regional till kommun- och församlingsnivå.

resultat med utveckling av motiv till att döpa i våra nordiska grannländer.

Kapitel 2 fokuserar utifrån statistik på individnivå mönster i doptradition beroende på socioekonomiska förhållanden, civilstånd och var i landet man bor. I kapitlet ges också utifrån enkätstudie en överblick över hur människor i olika åldrar och olika delar av landet motiverar varför de valt att döpa sitt barn eller valt bort dopet.

Kapitel 3 bidrar till att ställa dopseden i ett längre historiskt perspektiv, vilket kan synliggöra vad vi tar för givet och vilka olika utmaningar kyrkan haft att möta i olika tider. I kapitlet analyseras förändringar i dopets ställning i Svenska kyrkan, platsen för dopet, dess inramning och firande.

I kapitel 4 besvaras frågor om hur församlingar kommunicerar dopet idag.

I kapitel 5 presenteras två fallstudier av församlingar med exempel på hur ett systematiskt doparbete kan bedrivas. Utifrån intervjuer ges en fördjupad bild av hur anställda och dopföräldrar ser på dopet.

Det avslutande kapitlet har ambitionen att utifrån de empiriska delarna och med hjälp av den tidigare forskningen diskutera dagens doputveckling och hur dopet kommuniceras i en tid då Svenska kyrkan möter många utmaningar.

En mer omfattande beskrivning av metod och material redovisas i en metod- och tabellbilaga.

FLER FÖDS, MEN FÄRRE DÖPS

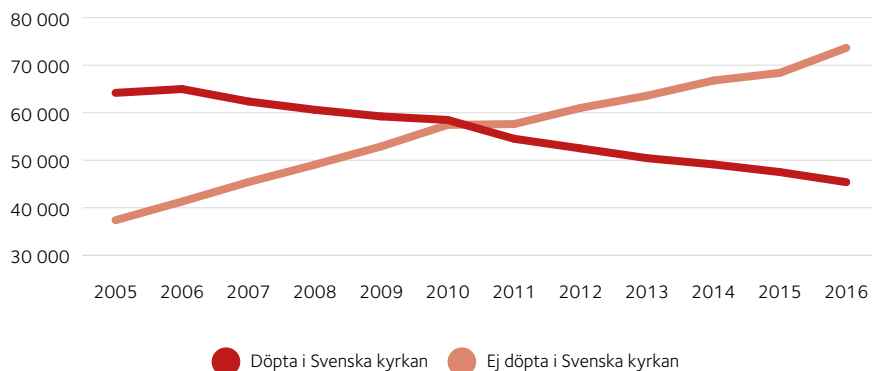
Av de 119 000 barn som föddes i Sverige under 2016 döptes ca 45 000 i Svenska kyrkan under samma år eller året därpå. Det kan jämföras med de drygt 64 000 döpta bland de barn som föddes år 2005.⁴ Mellan dessa år, 2005 och 2016, har de årliga födseltalen ökat kraftigt samtidigt som antalet barn av varje årskull som inte döps inom Svenska kyrkan vuxit i snabb takt, från drygt 37 000 barn 2005 till närmare 74 000 barn år 2016 (se figur 1).

En betydande del av ökningen av födseltalen utgörs av barn med utrikes födda föräldrar. Doptalen har gått ned från 64 procent 2005 till 37 procent 2018 beräknat som andel av samtliga födda barn, vilket framgår av figur 2.

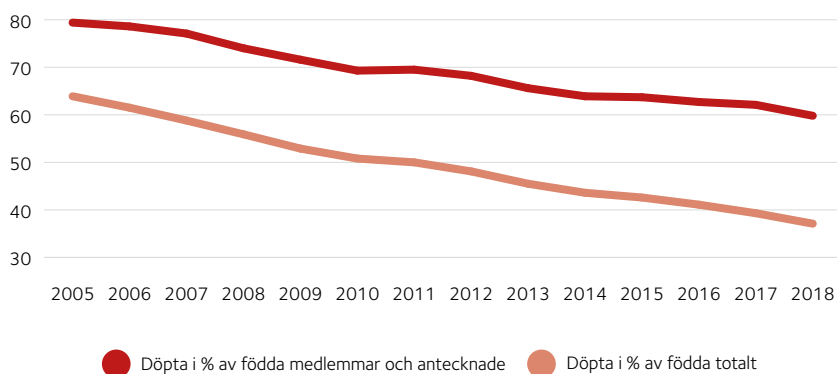
---

4. År 2006 utgör ett undantag i denna utveckling då antalet döpta barn ökade något som en följd av den kraftiga ökningen av födseltalen detta år.

FIGUR 1. DÖPTA OCH EJ DÖPTA BARN I SVENSKA KYRKAN EFTER FÖDELSEÅR 2005–2016

FIGUR 2. DÖPTA BARN I PROCENT AV FÖDDA TOTALT OCH DÖPTA I PROCENT AV FÖDDA MED MINST EN FÖRÄLDER SOM ÄR MEDLEM I SVENSKA KYRKAN (MEDLEMMAR OCH ANTECKNADE) ÅR 2005 – 2018

Källa till båda diagrammen: Svenska kyrkans statistikdatabas

Nedgången förklaras delvis av en ökad invandring till Sverige. Totalt är cirka 19 procent av Sveriges befolkning födda i ett annat land. I de yngre åldersgrupper som nu är i eller närmar sig åldern då många bildar familj är skillnaden betydligt större mellan befolkning och kyrkomedlemmar jämfört med tidigare generationer. Bland de födda på 1980- och 1990-talen kommer drygt en fjärdedel av befolkningen från något annat land, jämfört med endast 2–3 procent av Svenska kyrkans medlemmar i samma åldersgrupper. En stor andel av de unga vuxna som

De barn som föddes i Sverige år 2011 utgör den första årskull där de som är döpta inom Svenska kyrkan är färre än hälften.

träder in som nya medlemmar i Svenska kyrkan är utrikes födda, men de är till antalet få vilket endast påverkar den totala bilden marginellt.⁵

Effekten av utvecklingen är att dop i Svenska kyrkan har gått från att vara en majoritetssed till att bli en minoritetssed. De barn som föddes i Sverige år 2011 utgör den första årskull där de som är döpta inom Svenska kyrkan är färre än hälften. Under de följande fem åren har denna andel sjunkit ytterligare tio procentenheter. Även andelen av Svenska kyrkans medlemmar som väljer att döpa sina barn minskar. Idag väljer två av tre föräldrar som är medlemmar i Svenska kyrkan att döpa sitt barn, mot åtta av tio 2005.

EN KRYMPANDE REKRYTERINGSBAS DÅ FÄRRE ÄR MEDLEMMAR I SVENSKA KYRKAN

I de allra flesta fall har de barn som döps i Svenska kyrkan föräldrar varav minst en också är medlem i Svenska kyrkan. Av de barn som föddes år 2015 är omkring 48 000 döpta i Svenska kyrkan. Bland dessa döpta barn är det endast 1300 där vare sig den ena eller den andra föräldern är kyrkotillhörig. Antalet föräldrar som är kyrkotillhöriga är av uppenbara skäl därmed helt avgörande för utvecklingen av antalet dop. Den vikande trend med ett minskat antal nyfödda barn som har en anknytning till Svenska kyrkan genom sina föräldrars medlemskap som redovisas i figur 3 utgör också en av flera förklaringar till den negativa doptrenden.

Vi kan beskriva det som att Svenska kyrkans viktigaste rekryteringsbas för nya medlemmar sakta men säkert krymper över tid. Sett över en tioårsperiod har antalet nyfödda barn till medlemmar i Svenska kyrkan minskat i ganska jämn takt. Efter år 2010 har antalet nyfödda barn med minst en tillhörig förälder minskat med cirka 1600 barn per år i genomsnitt (se figur 3).

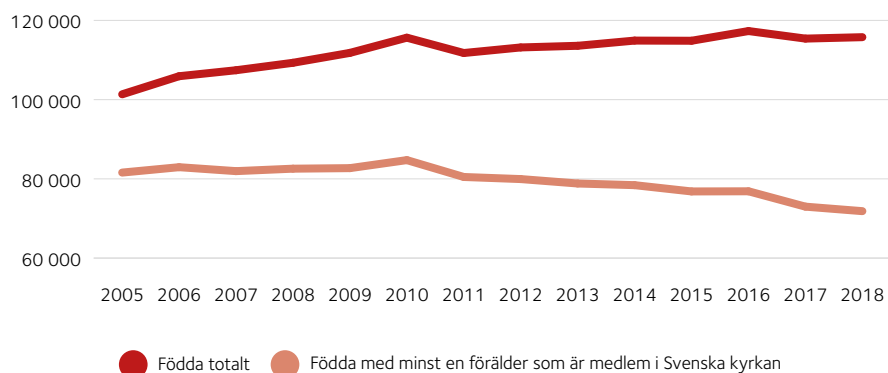
TROTS FÄRRE DOP ÄR ANTALET DOPGUDSTJÄNSTER RELATIVT KONSTANT

År 1995 firades drygt 38 000 dopgudstjänster medan det döptes drygt 81 000 barn. Det var inte ovanligt med flera barn

---

5. Bromander & Jonsson 2018.

FIGUR 3. ANTAL FÖDDA BARN MED MINST EN FÖRÄLDER SOM VAR MEDLEM I SVENSKA KYRKAN OCH FÖDDA TOTALT PER ÅR 2005–2018

Källa: Svenska kyrkans statistikdatabas och SCB

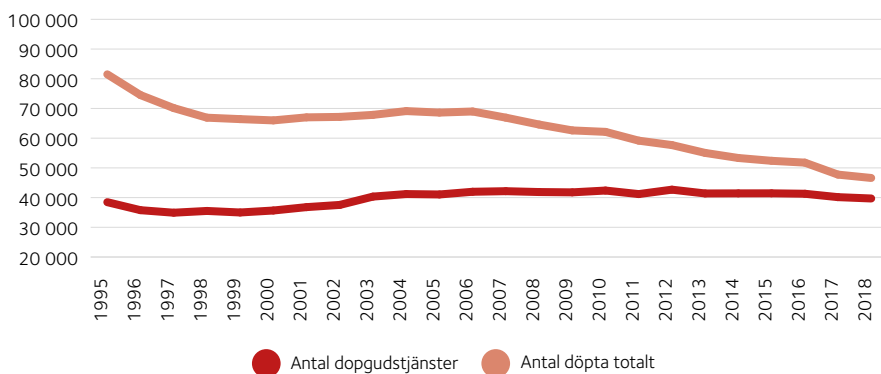
som döptes i samma gudstjänst. Fram till år 2006 hade antalet årliga dop minskat till 69 000 samtidigt som antalet dogudstjänster ökade till omkring 42 000. Därefter har antalet dop fortsatt att minska, 46 600 år 2018, medan antalet dogudstjänster hållit sig på en relativt stabil nivå på omkring 40 000 per år. (se figur 4). Det innebär att betydligt fler barn döps som enda dopbarn i dogudstjänsten. Dopföljet per barn har fördubblats under den senaste 20-årsperioden och omfattar idag i genomsnitt omkring 38 personer. Utvecklingen av antalet besök vid dogudstjänster följer i stort sett samma mönster som antalet dogudstjänster. Antalet gudstjänstfirare vid dogudstjänster har varit i stort sett konstant under samma tidsperiod och har legat på drygt en och en halv miljon per år. Utvecklingen har dock inte varit den samma i hela landet. Medan storstadsstift som Stockholm och Göteborg har haft en vikande trend har andra stift med större inslag av lands- och glesbygd, som Härnösand och Karlstad, haft en utveckling med allt fler besökare per dogudstjänst under perioden 2005 till 2018 (se figur 5).

Dopföljet per barn har fördubblats under den senaste 20-årsperioden och omfattar idag i genomsnitt omkring 38 personer.

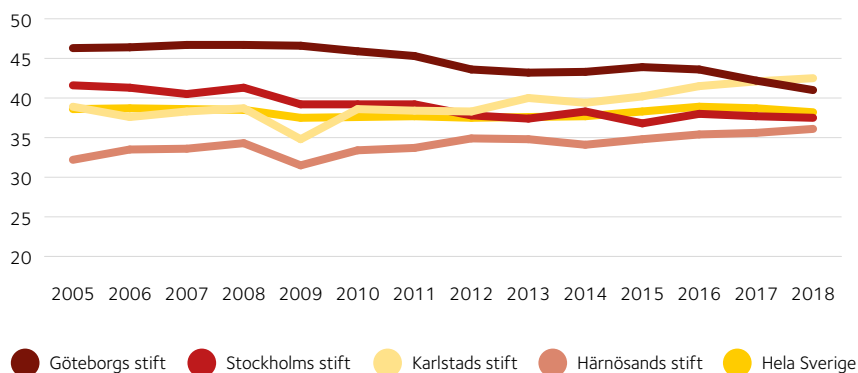

De regionala skillnaderna mellan olika stift har också minskat vad gäller det genomsnittliga antalet dopgudstjänstbesökare. De två storstadsstiften Göteborg och Stockholm låg i början av perioden klart över genomsnittet för landet, samtidigt som stift som Härnösand och Karlstads stift närmade sig landets genomsnitt eller till och med passerat det.

FIGUR 4. ANTAL DÖPTA TOTALT SAMT ANTAL DOPGUDSTJÄNSTER 1995–2018

FIGUR 5. ANTALET BESÖKARE PER DOPGUDSTJÄNST I GENOMSnitt I FYRA STIFT OCH LANDET SOM HELHET ÅR 2005–2018

Källa till båda diagrammen: Svenska kyrkans statistikdatabas

EN ÖKNING AV BARNDOP KOMMANDE ÅR SOM RESULTAT AV DEN SENASTE BABYBOOMEN?

Mycket tyder på att antalet nyfödda barn med anknytning till Svenska kyrkan genom sina föräldrars medlemskap kommer att fortsätta minska på lite längre sikt. Men den generation som just nu är på väg in i den åldern där de flesta får sitt första barn är ovanligt stor, både i fråga om antal medlemmar i Svenska kyrkan och totalt sett. Den kortvariga babyboom som inträffade omkring skiftet mellan 1980- och 90-talet har

Den vanligaste åldern bland Svenska kyrkans medlemmar är idag omkring 25 år.

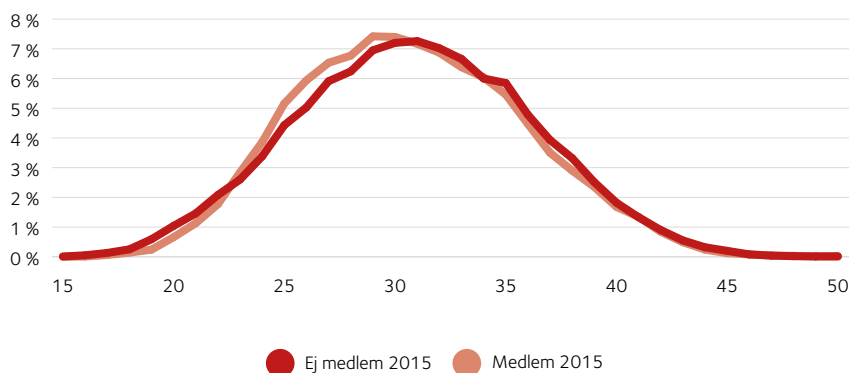
resulterat i att den vanligaste åldern bland Svenska kyrkans medlemmar idag är omkring 25 år. Eftersom andelen döpta av samtliga barn som föddes för 25 år sedan låg på närmare 80 procent kan vi utgå ifrån att flertalet av de 25-åriga medlemmarna själva är döpta, även om en del av dem blev medlemmar enbart på grund av att någon eller båda deras föräldrar var medlemmar. Det är en förhållandevis stor generation medlemmar i Svenska kyrkan som är omkring 25 år idag, och som befinner sig i en ålder där det är vanligt att man får sitt första barn inom de närmaste åren. Det innebär också att antalet

nyfödda barn med anknytning till Svenska kyrkan genom sina föräldrars medlemskap sannolikt kommer att öka tillfälligt. Det öppnar för en möjlig ökning av antalet dop under de kommande åren – åtminstone räknat i absoluta tal. Det är också möjligt att de blivande föräldrar som är födda år 1996 eller senare själva låter döpa sina barn i något högre utsträckning än de som föddes under första hälften av 1990-talet. Bland de tidiga 90-talisterna är en del av medlemmarna inte själva döpta, medan i stort sett alla medlemmar som är födda år 1996 och senare är döpta eftersom dopet blev medlemsgrundande från och med detta år.

Av figur 6 framgår att av de kvinnor som fick barn 2015 var särskilt många omkring 30 år där kurvan når sin topp och där varje årskull står för lite drygt sju procent av de nyfödda barnen. Sammantaget stod kvinnorna i åldrarna 27–33 år för hälften av de barn som föddes under 2015. Enheten för forskning och analys vid kyrkokansliet gör regelbundet prognoser över medlemsutvecklingen. Enligt den senaste, som sträcker sig fram till 2030, beräknas antalet kvinnor i denna åldersgrupp öka fram till 2020 då det når sin topp på drygt 284 000 kvinnliga medlemmar i Svenska kyrkan.

FIGUR 6. PROCENTUELL FÖRDELNING AV KVINNOR SOM FICK BARN 2015 EFTER ÅLDER OCH MEDLEMSKAP I SVENSKA KYRKAN

Källa: Svenska kyrkans statistikdatabas och SCB

PROGNOS FÖR DOPUTVECKLINGEN PÅ LÄNGRE SIKT

På lite längre sikt är dock prognosen för utvecklingen av antalet dop och nya medlemmar i Svenska kyrkan inte lika ljus. År 2017 var exempelvis antalet medlemmar i åldern 25 år nästan 93 000. Dessa 25-åringar föddes 1992 och är nästan dubbelt så

många jämfört med de barn som föddes 20 år senare, år 2012, och som blivit medlemmar i Svenska kyrkan genom dop.⁶ (se kapitel 2, Tillhörighet i förändring). Den här typen av demografiska förhållanden, variationer i olika ålderskategoriers storlek, är en ganska säker grund att stå på när man ska göra prognoser över befolknings- eller medlemsutvecklingen för de kommande åren. Att Svenska kyrkan under de närmaste 20 åren går mot en sammansättning av medlemmar med betydligt färre unga är därmed ingen vild gissning. Om mönstret med de relativt höga utträdestalen bland unga medlemmar mellan 22 och 32 år som idag starkt påverkar medlemskårens ålderssammansättning fortsätter, kommer de unga vuxnas andel av Svenska kyrkans medlemskår minska ytterligare.

En allt större andel av de barn som årligen föds i Sverige saknar anknytning till Svenska kyrkan genom någon av sina föräldrars medlemskap. Det har delvis med demografiska förändringar att göra, men det växande antalet utträden ur Svenska kyrkan har också bidragit till att en allt större andel av de barn som årligen föds i Sverige saknar anknytning till Svenska kyrkan.

Sannolikt kommer utvecklingen under de kommande tio åren innebära att dessa barn före slutet av nästa decennium är i majoritet bland de årliga kullarna nyfödda barn. Antalet

---

6. Jonsson 2018.

nyfödda med utrikes födda föräldrar förväntas öka under det närmaste decenniet. Flertalet av dem är inte medlemmar i Svenska kyrkan vilket talar för en fortsatt utveckling i denna riktning.⁷ Även svenskfödda föräldrars koppling till Svenska kyrkan minskar. I generationen som föddes i slutet på 1980-talet och början på 1990-talet definierar sig knappt en femtedel som troende eller kristna, trots att många fortfarande är medlemmar i Svenska kyrkan. Detta innebär inte en avsaknad av religiositet eller andlighet, men den passar inte in i de traditionella mönstren. Omkring 43 procent har återknutit relationen till Svenska kyrkan via konfirmation och en tiondel av dessa unga vuxna uppger att de har en nära relation till Svenska kyrkan.⁸ Sedan 2011 döps en minoritet av de barn som årligen föds i Sverige i Svenska kyrkan. Bland de barn som har en eller två kyrkotillhöriga föräldrar är det dock en tydlig majoritet som döps. Under 2017 döptes två tredjedelar av dessa barn, vilket är en hög siffra jämfört med många andra länder. Men om dopseden fortsätter att minska i samma takt som under det senaste decenniet kommer de som döps snart utgöra en minoritet även i relation till det krympande antal nyfödda barn som har en anknytning till Svenska kyrkan genom sina föräldrars medlemskap.

En allt större andel av de barn som årligen föds i Sverige saknar anknytning till Svenska kyrkan genom någon av sina föräldrars medlemskap.

Att låta döpa sina barn har fram till för några år sedan varit ett val som en tydlig majoritet av de nyblivna föräldrarna gjort. Nu befinner vi i oss alltså i ett läge där det totalt sett är en minoritet som gör det valet. Jämfört med situationen för bara ett decennium sedan innebär det att församlingar har en delvis annorlunda omvärld att möta och kommunicera dopet till som sakrament. Större insatser och medvetna strategier kan också förväntas krävas för att människor med olika bakgrund och närhet till Svenska kyrkan ska uppleva att dopet är relevant för dem och deras barn. Så länge flertalet av de barn som föddes i Sverige döptes inom Svenska kyrkan kan vi utgå ifrån att de föräldrar som valde att döpa sina barn i många avseenden utgjorde ett tvärsnitt av befolkningen. Åtminstone om vi

7. <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningsframskrivningar/befolkningsframskrivningar/pong/tabell-och-diagram/fodda-och-doda-efter-kon-och-fodelse-land-samt-framskrivning/>

8. Jonsson 2018, s.19-34.

bortser från den del av befolkningen som har en utrikes, och i många fall annan religiös, bakgrund. I takt med att en allt större andel av de nyblivna föräldrarna i Sverige väljer att inte döpa sina barn ökar också utrymmet för att skillnaderna ökar även i andra avseenden i relation till de som väljer att döpa. Det är väl känt att doppseden varierar geografiskt, med låga dopstal i storstadsregionerna och betydligt högre i stora delar av landet som präglas av gles- och landsbygd.⁹ Även andra faktorer, sådana som har med föräldrarnas bakgrund att göra, har en avgörande betydelse för valet att låta döpa sitt barn eller inte.

TIDIGARE STUDIER AV DOPTRADITIONEN

Dopet är ett sakrament och innebär också att barnet tas upp i kyrkan och i församlingens gemenskap. I ett samhälle där majoriteten av de som föds blir döpta är föräldrarnas val att inte döpa sitt barn ett tydligare beslutstagande, och i ett allt mer sekulariserat samhälle blir de kristna traditionerna mer utmanade. Davie beskriver den religiösa utvecklingen i Storbritannien som *”tro utan tillhörighet”* medan Voas och Crocket gått så långt som att beskriva den som *”varken troende eller tillhörig”*.^{10, 11} De nordiska folkkyrkorna har länge utgjort ett undantag från denna utveckling med hög andel tillhöriga, men med en låg andel som definierar sig som troende och låg andel besökande vid gudstjänster.¹² I Svenska kyrkans fall är det en trend som Kasselstrand förklarar med att en stor andel av medlemmarna är *”kulturellt religiösa”*, vilket innebär att medlemmarna uppger att de är medlemmar av historiska skäl i större utsträckning än av religiösa skäl – *”tillhör utan att tro”*.^{13, 14} Niemelä applicerar modellen på den finska millenniegenerationen som hon menar längre *”inte tror på att tillhöra”*.¹⁵ Andelen utträden bland de födda på 1980- och 90-talet ökar nämligen både i Finska kyrkan och Svenska kyrkan.¹⁶ Unga vuxnas relation till de nordiska kyrkorna försvagas även överlag; allt färre väljer en kristen konfirmation och en ökande andel av unga vuxna uppger att de har ingen eller en svag relation till kyrkan.¹⁷ Millenniegenerationen börjar även nå giftasåldern och skaffar nu barn, detta innebär även att de förväntas ta ställning till vilka kristna ritualer de vill ta del av.

9. Se exempelvis Nyckeln till Svenska kyrkan – en skrift om organisation, verksamhet och ekonomi 2011, kapitel 4 “Familjerna och dopet” s.43–49, och Nyckeln till Svenska kyrkan – en skrift om organisation, verksamhet och ekonomi 2012, kapitel 6 “Medlem i Svenska kyrkan – en fråga om klass?” s. 85–94.

10. Davie 1990.

11. Voas & Crocket 2005.

12. Bäckström, Beckman & Pettersson 2004

13. Kasselstrand 2015.

14. Davie 1990, Demerath 2000, Day 2011 och Voas & Crockett 2005.

15. Niemelä 2015.

16. Bromander & Jonsson 2018, Hytönen 2017, Jonsson 2017 och Niemelä 2015.

17. Jonsson 2018.

Enligt Pickering är en anledning till att ritualer som dop lever vidare att det finns ett behov av ritualer som ett verktyg för att tolka en ny livssituation.¹⁸ Detta ses även i en svensk intervjustudie där dopföräldrarna upplever dopets handling som en stark passagerit, som kopplar det enskilda barnet till familjen och som ett sätt att uttrycka samhörighet med det egna samhället. Riten är meningsfull för deltagarna oavsett om de äger kunskap om den teologiska förklaringen eller inte.¹⁹ För många är barndop i första hand inte en religiös handling utan ses främst som en tradition, ett privat firande och ett sätt att kommunicera övergången till att man blir en familj.²⁰ Samtidigt etableras alternativa ceremonier, där motiven är komplexa och drivande är ofta viljan att utforma ceremonin baserat på individuella önskemål.²¹ I en studie baserad på intervjuer med präster och församlingsbor i Stockholms stift undersöker Arborelius hur existentiella, andliga och religiösa upplevelser samt förväntningar och föreställningar kring kyrkan och kyrkans verksamhet skiljer sig åt mellan dessa båda grupper. I detta sammanhang beskriver Arborelius den krock av förväntningar som uppstår mellan företrädarna för kyrkan och dess församlingsmedlemmar.²² Utifrån resultatet av intervju-

---

18. Pickering 1974.

19. Reimers 1995, s. 255–257.

20. Bäckström, Beckman & Pettersson 2004, Graff-Kallevåg 2017 och Høeg and Gresaker 2015.

21. Järnkvist 2018. Høeg 2011.

22. Arborelius 2009, s. 19.

erna identifierar Arborelius en spänning mellan en kyrkosyn där man eftersträvar att tillmötesgå de behov människor har å ena sidan och en sändarinriktad syn på kyrkan där man främst eftersträvar att föra ut den kristna tron å den andra sidan. Församlingsborna företrädde i första hand det förra sättet att se på kyrkan och ville se en mer mottagande roll där framtidens kyrka behöver bli mer tjänsteinriktad.²³ Arborelius menar att en strikt sändarorienterad kyrkosyn, där exempelvis dopen är handlingar som ska utföras och inget mer, kan leda till att man går miste om den möjlighet som innebär att kontakten med prästen i samband med barnets dop kan öppna för en eventuell kontakt med kyrkan. En mer mottagarorienterad syn innebär att *”prästen ser det som angeläget inte bara att hålla i förrättningsgudstjänsten utan att också ha kontakt med de anhöriga i direkt anslutning både före och efter förrättningsgudstjänsten.”*²⁴

23. Arborelius 2009, s. 123, 138, 156.

24. Arborelius 2009, s. 193.

SOCIOEKONOMISKA MÖNSTER I DOP

De förändringar i kristen praktik och barndop som flera undersökningar lyfter fram är inte alltid entydiga. Studier från Norska kyrkan visar exempelvis att det finns skillnader mellan den sekulära urbana miljön och de fortfarande väletablerade religiösa traditionerna i mindre städer och på landsbygden.²⁵ Studierna visar även på en negativ korrelation mellan hög socioekonomisk status och religiös praktik.²⁶ Religiösa aktiviteter minskar därmed när individens eller hushållets inkomst ökar, däremot verkar det inte finnas något omvänt samband, det vill säga att minskade inkomster leder till ökad religiositet.²⁷

Den samlade bilden av sambanden mellan religiositet, vanan att döpa sina barn och socioekonomiska faktorer är dock komplex och något motsägelsefull. Vissa studier visar att de som väljer bort dopet oftare är yngre högutbildade med fast anknytning till arbetslivet i storstadsområden. Några studier visar att högre utbildning minskar sannolikheten för att barnet blir döpt, medan andra tyder på att den ökar med föräldrarnas ålder och utbildning. Ytterligare andra studier tyder på att både låg utbildning och högre utbildning påverkar viljan att döpa negativt.²⁸ Tidigare studier har också visat att ensamstående föräldrar i högre grad väljer bort dopet, medan det är vanligare att sammanboende föräldrar (ej gifta) och mer resursstarka familjer väljer att döpa sina barn.²⁹

Kvinnor tar det främsta ansvaret för den religiösa uppfostran av barn, och även när modern inte aktivt tar detta ansvar är det i första hand en annan kvinnlig släkting som tar den rollen

Inom religionssociologin har kvinnors, i förhållande till mäns, högre grad av religiositet i sekulära samhällen accepterats som en universell och konstant trend.³⁰ Kvinnor tar det främsta ansvaret för den religiösa uppfostran av barn, och även när modern inte aktivt tar detta ansvar är det i första hand en annan kvinnlig

---

25. Høeg and Gresaker 2015 och Høeg 2008.

26. Høeg 2008.

27. Mueller & Johnson 1975, Schieman & Hyung Jung 2012 och Storm 2017.

28. Høeg & Gresaker 2015, Leth-Nissen & Krabbe Trolle 2015 och Sjölin 2002, s. 283.

29. Sjölin 2002, s. 282.

30. Sullins 2006 och Trzebiatowska and Bruce 2012.

släkting som tar den rollen, snarare än fadern eller annan manlig släkting.³¹ Trots detta hittar Sullins inget som tyder på att den kvinnliga predominansen av praktiserandet av religion eller religiositeten skulle vara en universell företeelse.³² Det verkar vara en västerländsk och möjligtvis kristen trend som har att göra med skillnader mellan könen i fråga om socialisering.

NORDISKA STUDIER AV MOTIV TILL ATT LÅTA DÖPA ELLER INTE DÖPA SITT BARN

Inom de nordiska studierna inom områdena dop och religiositet bland unga vuxna verkar två faktorer spela roll när det kommer till att döpa sina barn eller välja att stanna kvar i kyrkan alls: Huruvida de ansåg sig vara kristna och huruvida de hade en positiv bild av statskyrkan. Denna positiva bild formades enligt de nordiska studierna när personerna kom i kontakt med kyrkan genom aktiviteter som konfirmation eller barnaktiviteter.

I en norsk studie rapporterade 86,9 procent av de medlemmar som valt att inte döpa sina barn i Norska kyrkan att de kände ingen eller svag tillhörighet till kyrkan. Høeg och Gresaker fann en korrelation mellan en positiv bild av kyrkan och

31. Trzebiatowska and Bruce 2012.

32. Sullins 2006.

dess verksamhet och att välja att döpa sitt barn.³³ Samma studie fann att när den religiösa sammankopplingen var svag hos den förälder som var konfirmerad var de mer benägna att inte döpa barnet när den icke-religiösa partnern uttryckligen inte ville döpa barnet.³⁴

I en finsk studie fanns ett återkommande tema av att känslan av tillhörighet och koppling till sin församling spelade stor roll i valet att gå ur eller inte.³⁵ Samtidigt visade en dansk studie att kontakt med kyrkan, där i formen av musikverksamhet för småbarn, nästan uteslutande ledde till en positiv bild av Danska kyrkan.³⁶

33. Høeg & Gresaker 2015.

34. Høeg & Gresaker 2015.

35. Niemelä 2015.

36. Nielsen 2015.

En rad enkätbaserade undersökningar om vilka motiv som styr föräldrar i fråga om valet att låta döpa eller inte döpa sina barn har genomförts i både Norge och Danmark under det senaste decenniet. Ett av resultaten från dessa undersökningar pekar på att det man kan kalla traditionsbaserade anledningar i regel väger tyngre än de anledningar som bygger på religiösa grunder när man tar beslutet att låta döpa sina barn.³⁷ Att dopet är en fin tradition, att det är vanligt inom den egna släkten och att det är en vacker högtid är något som en majoritet av dem som valt att döpa sina barn anger som viktiga skäl. Samtidigt är det få som menar att beslutet att döpa har tagits på grund av förväntningar eller ett socialt tryck från familj och släkt.³⁸

I den norska studien anger en majoritet att barnet blir en del av kyrkan som en viktig anledning bakom valet att döpa sitt barn.³⁹ En positiv bild av statskyrkan hör enligt en studie av förhållandena i Osloregionen också samman med valet att döpa. Den positiva bilden har ofta sin bakgrund i deltagande i kyrkans aktiviteter eller barnverksamhet.⁴⁰ Samtidigt uppger endast en minoritet av de svarande i de enkätundersökningar som genomförts i Danmark och Norge en religiös grund till valet att döpa sitt barn. Det vill säga svarsalternativen att man har en kristen tro och en önskan om att barnet ska växa upp som kristen och tron på att dopet ger barnet Guds beskydd. En tidigare svensk intervjustudie visar dock på att gränsen inte är så skarp mellan religion och tradition; handlingen är inte sekulariserad, men däremot sättet att resonera och samtala om dopet. Även då föräldrar tar avstånd från det kristna budskapet, eller är kritiska till vad de upplevt som en svårtillgänglig eller opersonlig dopakt, återkommer flera till hur djupt berörda de blivit av att se sitt barn insatt i ett större sammanhang.⁴¹

Även om många väljer bort dopet eftersom man inte har en kristen tro tycks den religiösa traditionen ändå påverka utformandet av alternativa riter. En svensk intervjustudie visar exempelvis att även sekulära namngivningsceremonier ofta innehåller religiösa inslag. Det är till exempel inte ovanligt att dessa på många sätt påminner i sin struktur om ett dop och att man använder dopklänning och barnet får faddrar.⁴²

---

37. Leth-Nissen & Krabbe Trolle 2015, Reimers 1995 och Witsö Rafoss, 2016.

38. Høeg & Gresaker 2015, 11,5 procent och Leth-Nissen & Krabbe Trolle 2015, 6 procent.

39. Høeg & Gresaker 2015, 51,1 procent.

40. Høeg & Gresaker 2015 och Leth-Nissen & Krabbe Trolle, 2015

41. Reimers 1995, s. 172-180.

42. Jarnkvist 2018.

KAPITEL 2

Variationer i dop- tradition – vad beror skillnaderna på?

I detta kapitel studeras faktorer som påverkar föräldrars val att döpa sitt barn i Sverige idag. Frågor som ställs är:

- » Döper föräldrar med höga inkomster sina barn i högre utsträckning än föräldrar med låga inkomster?
- » Har föräldrarnas utbildningsnivå någon betydelse?
- » Vad spelar föräldrarnas anknytning till Svenska kyrkan utöver medlemskapet för roll – hur viktigt är det till exempel att man är konfirmerad?
- » Är mammans bakgrund av större betydelse än pappans när det kommer till valet att döpa eller inte?
- » Har dessa faktorer samma betydelse för valet att döpa sitt barn oavsett var i landet man bor, eller finns det skillnader mellan landets olika regioner?

Kapitlet är baserat på enkäter, intervjuer och individbaserade uppgifter om demografiska och socioekonomiska förhållanden hos samtliga föräldrar vars barn föddes antingen 2005 eller 2015. En logistisk regression genomfördes på de individbaserade uppgifterna för att utreda huruvida det finns ett samband mellan de socioekonomiska samt demografiska variablerna och sannolikheten att ett barn döps. Modellen gör det möjligt att skatta hur stor effekten är för varje enskild variabel när man tar övriga relevanta variabler i beaktning. På detta sätt kan analysen ge svar på inte bara vad som har en signifikant betydelse för valet att döpa sitt barn, utan även vilka faktorer som har störst inflytande.⁴³

MAMMANS MEDLEMSKAP I SVENSKA KYRKAN PÅVERKAR MEST

Föga förvånande har föräldrarnas eget medlemskap i Svenska kyrkan störst betydelse för valet att låta döpa sitt barn. Även om drygt tusen barn årligen döps trots att ingen av föräldrarna är

---

43. För en mer utförlig beskrivning av metod och datamaterial, se Jonsson, Svensson & Sandberg kommande.

medlemmar så är det vanliga att åtminstone en av föräldrarna har en relation till kyrkan i form av medlemskap i Svenska kyrkan. Intressant är dock att mammans relation till kyrkan har störst betydelse för valet att döpa. När man i regressionsmodellen kontrollerar för socioekonomiska och demografiska faktorer kan man konstatera att moderns medlemskap i Svenska kyrkan har störst betydelse för om barnet döps eller inte. Detta tyder på att det i regel är mamman i större utsträckning än pappan som är drivande i frågan om att låta döpa det gemensamma barnet.⁴⁴ Resultatet ligger också i linje med resultaten av tidigare undersökningar av skillnader mellan kvinnor och män i fråga om religiös aktivitet och relation till dop av barn. Studierna visar bland annat att kvinnor är medlemmar i kristna samfund i högre grad, ber och deltar i gudstjänst oftare än män.⁴⁵ Undersökningar bland föräldrapar i fråga om varför man väljer att döpa sitt barn visar också att kvinnor oftare lyfter fram trygghetsskapande aspekter som avgörande i detta val.⁴⁶

Oddsens för att ett barn blir döpt är två gånger större när föräldrarna är döpta än när föräldrarna inte är döpta. Den sta-

44. Jonsson, Svensson & Sandberg kommande.

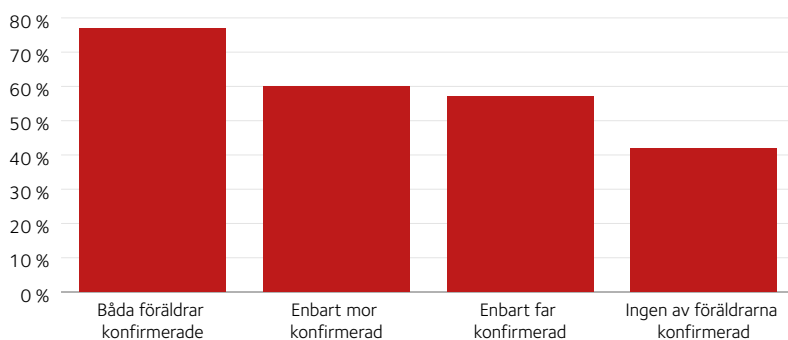
45. Se t.ex. Voas, McAndrew & Storm 2013.

46. Høeg 2011.

tistiska analysen kan dock inte säkerställa att det finns någon signifikant skillnad beroende på barnets kön, vilket tidigare svenska och brittiska studier kunnat konstatera.⁴⁷

Föräldrarnas anknytning till Svenska kyrkan är av förklarliga skäl avgörande för valet att döpa. Medlemskap är naturligtvis en grundläggande form av anknytning, men även bland medlemmarna är variationen stor av den självupplevda relationen till Svenska kyrkan. Drygt 40 procent upplever att relationen är obefintlig eller mycket svag, medan omkring 12 procent upplever den som ganska eller mycket stark.⁴⁸ Hur stark relationen till Svenska kyrkan är beror naturligtvis på en rad olika faktorer, kön, ålder och var man bor är bara några exempel. En omständighet som har betydelse är huruvida man är konfirmerad eller inte. Valet att delta i konfirmandverksamheten säger i sig något om relationen till kyrkan, men även själva konfirmandtiden stärker sannolikt också många medlemmars känsla av anknytning till Svenska kyrkan. En jämförelse av benägenheten att döpa sina barn bland de medlemmar som inte konfirmerats med de som konfirmerats visar på betydelsen av denna form av reaktivering av bandet till kyrkan. Föga förvånande döptes en betydligt större andel av de barn som har föräldrar där mamman och pappan är konfirmerade jämfört med dem vars föräldrar inte är konfirmerade, då hänsyn tagits till andra faktorer.⁴⁹ Betydelsen av föräldrars konfirmation framgår också av figur 7 som visar på skillnaden i fråga om andelen döpta barn beroende på om föräldrarna är konfirmerade eller inte.

FIGUR 7. DÖPTA I PROCENT AV FÖDDA MED MINST EN FÖRÄLDER SOM ÄR MEDLEM I SVENSKA KYRKAN, EFTER FÖRÄLDRARS KONFIRMATIONSSTATUS, BARN FÖDDA 2015

Källa: SCB och Svenska kyrkans medlemsregister, Kbok 2004.

47. Sjölin 2002.

48. Svenska kyrkans enkät till allmänheten, Kyrkbussen 2018.

49. Jonsson, Svensson & Sandberg kommande.

BOSTADSORT SPELAR ROLL

Den kyrkliga traditionen varierar mellan olika delar av Sverige med skillnader i den kyrkliga seden som har varit relativt konstanta under en längre tid. Den nedåtgående trenden i fråga om sjunkande dop- och konfirmationstal och allt färre gudstjänstbesökare är dock något som präglat både kyrkligt starka och svaga regioner i landet.

Den statistiska analysen visar tydligt att näst föräldrarnas relation till Svenska kyrkan så är det främst typen av bostadsort som spelar in. Det är betydligt vanligare att döpa sitt barn om föräldrarna bor i glesbygd, på landsbygd, mindre stad eller i pendlingskommun till större stad. Samtidigt är det tydligt att i storstäderna, det vill säga Stockholm, Göteborg och Malmö, och deras kranskommuner, är doptraditionen betydligt svagare.⁵⁰

Storstadsregionerna utgör också några av de områden som har den svagaste kyrkliga seden i landet. Här är inte bara dop-talen låga, även religiositet uttryckt som tillhörighet och praktik i form av konfirmation och gudstjänstbesök ligger på lägre nivåer än övriga landet. Det förekommer givetvis stora variationer på det lokala planet inom dessa storstadsregioner.

Det är betydligt vanligare att döpa sitt barn om föräldrarna bor i glesbygd, på landsbygd, mindre stad eller i pendlingskommun till större stad.

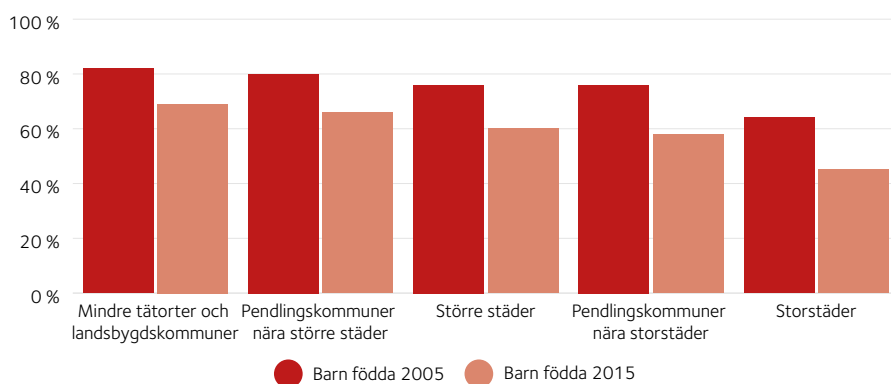
Som framgår av figur 8 har utvecklingen över tioårsperioden 2005–2015 i stort sett likadan ut för de olika kommuntyperna, dopfrekvensen minskar överlag i hela landet. Storstadskommunerna, där andelen döpta var lägst redan 2005, har dock tappat mest i procentenheter räknat, medan andelen döpta på landsbygden och i de mindre tätorterna fortfarande ligger på nivåer där många storstadsförsamlingar befann sig för 10–15 år sedan. En förklaring till den relativt snabbare minskningen i storstadskommunerna kan vara att medlemmarna i Svenska kyrkan i regel har en något svagare relation till sin lokala församling i storstadsområdena jämfört med församlingsbor på landsbygden och i de mindre tätorterna. Detta resonemang bygger på att en större andel av befolkningen i de barnafödande åldrarna är inflyttade från andra delar av landet i storstadsregionerna, i synnerhet i jämfört med de mindre

---

50. Jonsson, Svensson & Sandberg kommande.

kommunerna. En tidigare studie som jämfört flyttares benägenhet att lämna Svenska kyrkan med de som stannar kvar i den kommun eller region där man vuxit upp, visar på motsvarande samband där en svagare anknytning till den lokala församlingen leder till fler utträden bland flyttarna.⁵¹

FIGUR 8. DÖPTA I PROCENT AV FÖDDA MED MINST EN FÖRÄLDER SOM ÄR MEDLEM I SVENSKA KYRKAN, PER KOMMUNGRUPP, BARN FÖDDA 2005 OCH 2015

Källa: Källa: SCB och Svenska kyrkans medlemsregister, Kbok 2004.

Den kyrkliga traditionen är således fortfarande betydligt starkare på landsbygd och på mindre orter. Men det förekommer också stora variationer inom dessa kommuntyper beroende på var de är geografiskt belägna. Tidigare undersökningar av geografiska skillnader av det här slaget visar exempelvis att stora delar av Mälardalen och Bergslagen präglas av en historiskt sett svag kyrklig sed, medan delar av Småland och Västra Götaland har en betydligt starkare sed.⁵² Dessa kyrkligt svaga och starka regioner rymmer både landsbygdskommuner och större städer. Städerna Växjö i det kyrkligt starka Småland och Örebro i det svagare Närke kan tjäna som ett tydligt exempel på denna variation bland de större städerna, där dopfrekvensen låg på 71 respektive 54 procent under år 2018.⁵³

51. Sandberg 2013.

52. Se Bromander 2011 och Gustafsson 1971.

53. Svenska kyrkans statistikdatabas.

FÖRÄLDRARNAS CIVILSTÅND, INKOMST OCH UTBILDNING PÅVERKAR VALET ATT DÖPA

Så sent som på 1990-talet döptes omkring nio av tio barn vars föräldrar var medlemmar i Svenska kyrkan. År 2018 var denna andel nere på knappt två av tre barn. Så länge nästan alla barn med en eller två tillhöriga föräldrar döptes hade föräldrarnas socioekonomiska bakgrund inte samma genomslag i dopfrekvensen som idag. Men med en allt större andel barn som inte döps ökar också utrymmet för växande klyftor i detta avseende. Att döma av den statistiska analysen är det också tydligt att föräldrarnas civilstånd och socioekonomiska situation är av betydelse för om barnet döps eller inte.

...barn som lever med en ensamstående förälder döptes i lägre utsträckning än övriga barn i samtliga kommuntyper.

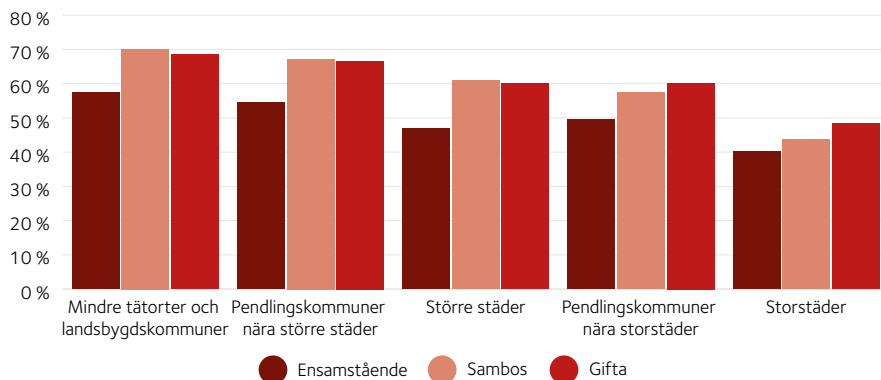
Tidigare mindre studier har visat att ensamstående föräldrar mer sällan väljer dop, medan sambopar förefallit välja dopet oftare än de som är gifta. Det senare har bland annat tolkats som att dopet blivit ett tillfälle att föra ihop de båda släkterna, och därmed ersatt bröllopets funktion i detta avseende. Den statistiska analysen för barn döpta 2005 visar att sambopar i högre grad döper sina barn, men detta mönster är inte bestående. 2015 är det istället mindre troligt att bli döpt om föräldrarna är sambo. Datamaterialet i denna undersökning består av föräldrar till samtliga barn som föddes år 2005 respektive 2015. Bland dessa finns därmed både förstagångsföräldrar och föräldrar som hade barn sedan tidigare. Det är möjligt att vi hade fått ett resultat som stödde tidigare undersökningars resultat i fråga om att sambopar döper sina barn i högre utsträckning än gifta par, om vi enbart undersökt förstagångsföräldrarna.⁵⁴

Bland dem som fick barn år 2015 levde något fler som gifta än som sambos totalt sett. Bland de föräldrapar där minst en var medlem i Svenska kyrkan var dock sambos i klar majoritet, 55 procent levde som sambos medan endast 36 procent var gifta. Av figur 9 framgår att barn som lever med en ensamstående förälder döptes i lägre utsträckning än övriga barn i samtliga kommuntyper. Samtidigt skiljer sig storstäderna och dess omgivande pendlingskommuner från övriga kommuntyper genom

54. Jonsson, Svensson & Sandberg kommande.

att de gifta parens barn döps i högre utsträckning än både samboparens och de ensamstående barn.⁵⁵

FIGUR 9. DÖPTA I PROCENT AV FÖDDA 2015 EFTER FAMILJESAMMANSÄTTNING PER KOMMUNTYP

Källa: SCB och Svenska kyrkans medlemsregister, Kbok 2004.

Ju högre inkomsten är i hushållet desto högre är sannolikheten att barnet döps. Regressionsmodellen visar på ett statistiskt signifikant samband mellan inkomst och dop av barn. Föräldrar med hög inkomst är mer benägna att döpa sina barn än de med låg inkomst. Däremot har inte föräldrarnas utbildning samma linjära samband med valet att döpa sitt barn, det vill säga sannolikheten att döpa sina barn ökar inte kontinuerligt

Föräldrar med hög inkomst är mer benägna att döpa sina barn än de med låg inkomst.

med högre utbildningsnivå. I likhet med andra studier är det vanligare att föräldrar med lägst, och med högst utbildning, väljer bort dop. Föräldrar med treårigt gymnasium som högsta utbildning är mer benägna att döpa sitt barn än föräldrar med såväl högre som lägre utbildning.⁵⁶

55. För tidigare studier av hur familjesammansättning påverkar vanan att döpa sina barn se Sjölin, 2002.

56. Jonsson, Svensson & Sandberg kommande.

Tidigare undersökningar av hur föräldrars inkomstnivåer påverkar valet att låta döpa sina barn har visat på ett tydligt samband där låginkomsttagares barn i lägre utsträckning döps jämfört med höginkomsttagares. Den här typen av skillnader framträder också när man exempelvis jämför doptalen i mer välbärgade områden med socialt och ekonomiskt utsatta områden i de större städerna.⁵⁷

Skillnaderna i vanan att döpa sina barn mellan olika inkomstskikt i befolkningen framgår också tydligt i figur 10 som visar dopfrekvensen bland barn till föräldrar indelade i tre inkomst-kategorier. Dessa inkomst-kategorier är skapade efter ett mått på disponibel hushållsinkomst och där gränserna mellan de olika skikten har dragits så att lika många barn födda 2005 respektive 2015 hamnar i vart och ett av de tre inkomst-kategorierna.⁵⁸

I vissa avseenden liknar sambandet mellan inkomstnivå hos föräldrarna och dopfrekvensen motsvarande samband efter utbildningsnivå. Låg inkomst tycks på samma sätt som lägre utbildning påverka benägenheten att låta döpa sina barn negativt. Däremot kan vi inte skönja någon negativ effekt av de högsta inkomstnivåerna på samma sätt som högre utbildning. Det är alltså i första hand barnen till den grupp föräldrar som har de lägsta inkomsterna som avviker från de övriga två inkomstgrupperna i fråga om andel döpta. På en generell nivå kan man säga att andelen döpta ökar med stigande inkomst, men bara till en mellannivå, därefter sker ingen större förändring med stigande inkomster. Av figur 10 som redovisar skillnaderna efter inkomstnivå per kommungrupp framgår dock att framför allt storstadskommunerna utgör ett undantag i detta avseende. Här är sambandet mellan andelen döpta och inkomstnivåerna i det närmaste linjärt, det vill säga doptalen ökar med stigande inkomst utan någon utplaning vid högre nivåer. Samtidigt framgår det av diagrammet att de geografiska skillnaderna vad gäller de generella dopfrekvenserna har det starkaste genomslaget. Lägre inkomst drar visserligen ner sannolikheten för att man döper sitt barn, men inte mer än att barnen till låginkomsttagarnas barn i landsbygds-kommunerna döps i klart högre utsträckning än höginkomsttagarnas barn i storstäderna.

Föräldrars utbildningsnivå har också betydelse för benägenheten att låta döpa sina barn även om det inte finns något linjärt samband mellan utbildningens längd hos föräldrarna och andelen döpta barn. Oavsett om vi tittar på mammas

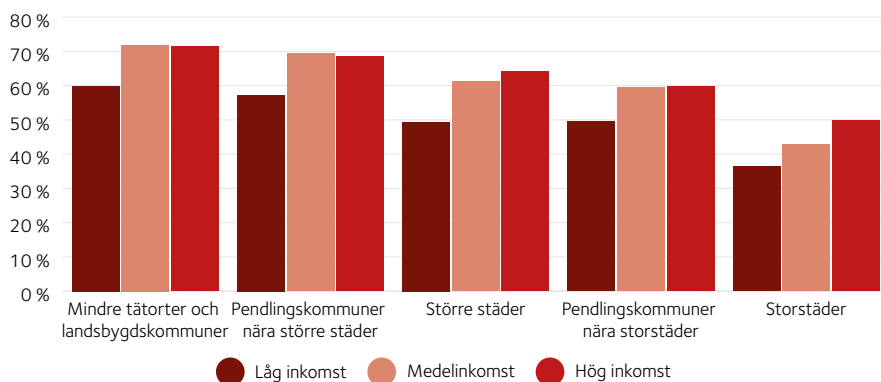
---

57. Se Sandberg 2012 och Sjölin 2002.

58. Inkomstspannet och medianen för låg-, medel respektive höginkomstgruppen redovisas i tabell 1 i metodbilaga s. 146.

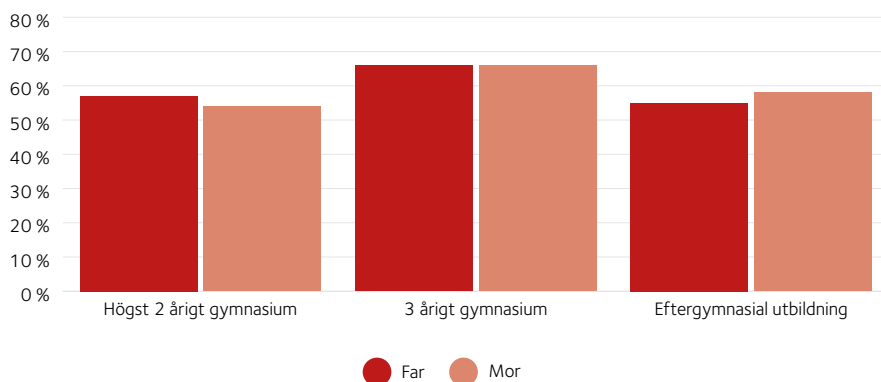
eller pappas utbildningsnivå har mellangruppen i den tredelade utbildningsstruktur som redovisas i figur 11 högst dopfrekvens, det vill säga de med treårigt gymnasium som högsta utbildning. Både högre och lägre utbildning hos både mamman och pappan tycks påverka doptalen negativt i denna översiktliga redovisning. En lägre utbildning hos mamman minskar dock sannolikheten att låta döpa sina barn mer än om pappan har motsvarande utbildningsnivå.

FIGUR 10. DOPFREKVENSS EFTER HUSHÅLLSINKOMST PER KOMMUNGRUPP 2015

Källa: SCB och Svenska kyrkans medlemsregister, Kbok 2004.

FIGUR 11. DÖPTA I PROCENT, BARN FÖDDA 2015, EFTER FÖRÄLDRARS UTBILDNINGSNIVÅ

Källa: SCB och Svenska kyrkans medlemsregister, Kbok 2004.

För nyblivna föräldrar med anknytning till Svenska kyrkan var frågan om att döpa sitt barn länge en självklarhet – fram till slutet av förra millenniet var det något som de allra flesta gjorde. Så är det inte längre, av de barn som föds med minst en förälder som är kyrkotillhörig väljer omkring en tredjedel av föräldrarna att inte låta döpa sina barn. Samtidigt föds allt fler barn där ingen av föräldrarna är medlemmar. Av samtliga nyfödda barn är det sedan några år tillbaka en minoritet, under 50 procent, som döps i Svenska kyrkan. Frågan om – vem som ändå väljer att döpa är av betydelse på mer än ett sätt. Analysen av det datamaterial som vi redovisat i detta kapitel visar på en utveckling där valet i mycket beror på var man bor och föräldrarnas socioekonomiska situation. Dopet är medlemsgrundande – Svenska kyrkan rekryterar drygt 80 procent av sina nya medlemmar genom barndop. Utvecklingen går mot allt större skillnader mellan olika befolkningsgrupper, mellan hög- och lågutbildade, hög- och låginkomsttagare, barn till ensamstående och till sambopar och gifta. Denna utveckling kommer att påverka sammansättningen av Svenska kyrkans framtida medlemmar. Barn till ensamstående föräldrar, föräldrar med låga inkomster och föräldrar med lägre utbildningsnivåer döps i lägre utsträckning än övriga barn.

Utöver de traditionsbaserade argumenten var det även relativt många som valde alternativet ”jag vill att mitt barn ska tillhöra Svenska kyrkan”.

Men bilden är inte entydig. Lågutbildade döper barn i lägre utsträckning, men det gäller även högutbildade i relation till de med treårigt gymnasium som högsta utbildning. Skillnaderna inom landet är också stora, framförallt mellan storstad och landsbygd, men också mellan exempelvis städer i regioner där den kyrkliga traditionen är relativt svag och där den fortfarande är stark. Utvecklingen är dock i stort sett den samma i hela landet – andelen döpta har minskat i ungefär samma takt, men från vitt skilda nivåer.

VARFÖR LÅTER MAN DÖPA SINA BARN?

Det föregående avsnittet visade att vi kan se allt större skillnader beroende på föräldrars inkomst och utbildning för valet att döpa eller inte döpa sitt barn. Men vad är det som ligger bakom dessa val – hur motiverar man beslutet? Figur 12 sammanfattar resultatet av Svenska kyrkans enkät till allmänheten och visar hur fördelningen på ett antal på förhand givna argu-

ment för att döpa sitt barn såg ut. De flesta som väljer att döpa sina barn motiverar valet med att de uppfattar dopet som en fin tradition eller att det är en tradition inom den egna familjen och släkten i övrigt.⁵⁹ Den här typen av traditionsbaserade argument för att döpa sina barn var även vanligast i de tidigare refererade norska och danska studierna på samma tema, men inte alls lika dominerande.⁶⁰

Utöver de traditionsbaserade argumenten var det även relativt många som valde alternativet *”jag vill att mitt barn ska tillhöra Svenska kyrkan”* – knappt 43 procent av de svarande. Det tyder på en medvetenhet om att dopet numera är medlemsgrundande. Det kan jämföras med det vanligt förekommande alternativet att barnet blir en del av kyrkan i en av de norska studierna.

Flertalet av de svarande är själva födda före 1996 då alla nyfödda barn som hade minst en tillhörig förälder blev medlem i Svenska kyrkan, oavsett om de döptes eller inte. Om aspekter som tillhörighet och tradition är vanliga anledningar till valet att döpa så ser det man kan kalla trosbaserade argument och omgivningens förväntningar ut att vara betydligt ovanligare. Endast 17 procent anger en önskan om att barnet ska få del av den egna kristna tron/ alt överföra den egna kristna tron på barnet. Ännu färre, knappt 10 procent, svarar att man vill att barnet ska tillhöra Gud. Relativt få, 13–14 procent, anger att förväntningar från släkt eller önskemål från partner varit anledningar för att låta döpa sitt barn. Detta innebär att de trosbaserade grunderna för att döpa tycks vara ovanligare i Sverige än bland våra nordiska grannar. De trosbaserade grunderna, som *”min kristna tro”* och att barnet *”blir Guds barn”*, hör visserligen inte till de vanligaste svarsalternativen i de norska och danska studierna, men en betydligt större andel betraktar dem som viktiga jämfört med de svarande i den svenska undersökningen.⁶¹

Bland de som har barn och svarat på ett antal bakgrundsfrågor i enkäten anger en majoritet, 61 procent, att de inte alls eller i ganska liten grad är troende. Andelen döpta barn till dessa personer med svag eller ingen tro var ändå relativt hög, 75 respektive 85 procent. Det innebär att en betydande del av dem som svarat på frågan om varför de låtit döpa sina barn

59. För en närmare beskrivning av enkätundersökningen – se metodbilaga.

60. Leth-Nissen & Krabbe Trolle 2015, s. 17–18. Svarsalternativen överensstämmer inte helt mellan studierna, men i den danska studien svarade 45% att motivet var att det var en fin tradition. Witsø Rafoss 2016.

61. Leth-Nissen & Krabbe Trolle 2015, s. 17–18. Svarsalternativen överensstämmer inte helt mellan studierna, men i den danska studien svarade 24% ”Vores barn skal vokse op som kristent” och 25% ”For at give barnet Guds velsignelse gennem livet”.

tillhör denna kategori. Det förklarar naturligtvis också att relativt få anger personlig tro som en grund för att döpa. De som angett att de i ganska eller mycket hög grad är troende har generellt sett angett fler anledningar till att låta döpa sina barn. Det innebär exempelvis att de inte bara har angett trosbaserade argument för dopet i högre utsträckning än övriga svarande. Jämfört med de icke-troende angav en större andel av de troende även traditionsbaserade motiv för att låta döpa sina barn (se Tabell 2 i Metod- och tabellbilaga).

FIGUR 12. VARFÖR HAR DU LÅTIT DÖPA DITT/DINA BARN? (DÖPTA I SVENSKA KYRKAN)
PROCENTUELL FÖRDELNING AV SVARSALTERNATIV

N=1208. Källa: Svenska kyrkans enkät till allmänheten 2018, s.k. extern kyrkbuss.

REGIONALA SKILLNADER

Variationen i dopsedens styrka är, som vi redan konstaterat, relativt stor mellan landsbygd och storstad, men också mellan olika delar av landet. Däremot finns inga signifikanta skillnader mellan boende i olika kommuntyper i fråga om vilka skäl man lyfter fram som de viktigaste bakom valet att låta döpa sina barn. Det gäller åtminstone vid en jämförelse mellan kommuner fördelade på den ganska grova indelning som gjorts i figur 13. Däremot ses vissa mönster då svaren i stället delas in efter geografiskt sammanhängande regioner.⁶² De svarande från Sydsverige anger oftare trosbaserade argument, ”*jag har en kristen tro och vill att mitt barn också ska få det*”, i större utsträckning än de som bor i övriga landet.⁶³ Detta

62. De svarande har delats in efter bostadsort i 8 så kallade NUTS-regioner: Stockholm, Östra Mellansverige, Småland med öarna, Sydsverige, Västsverige, Norra Mellansverige, Mellersta Norrland och Övre Norrland.

63. ”Jag har en kristen tro och vill att mitt barn också ska få det.” NUTS-regioner $\chi^2=0,0014$.

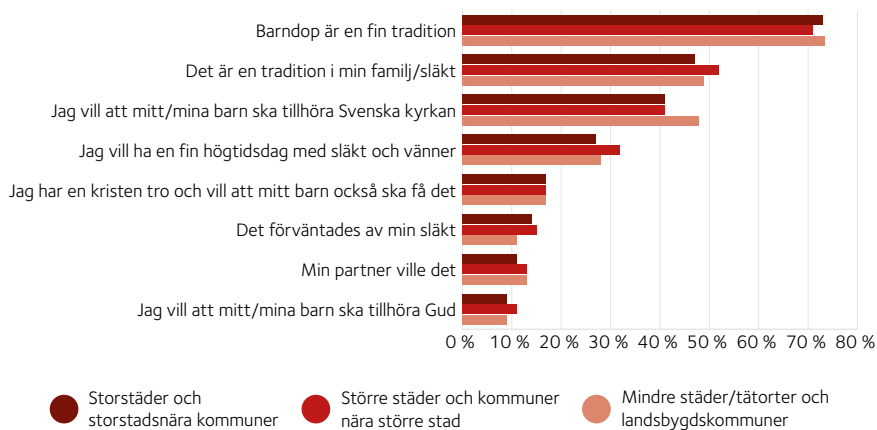
överensstämmer med tidigare studier av variation i kyrklig sed, där exempelvis Mälardalen har svagare kyrklig tradition och delar av södra Sverige en starkare tradition.⁶⁴ Regionala skillnader av det här slaget finns även i de nordiska grannländerna. I den tidigare nämnda norska studien konstateras visserligen att de traditionsbaserade motiven bakom beslutet att döpa dominerar i hela Norge, medan de trosbaserade är mindre vanliga. Detta mönster är dock tydligast i Oslo med omgivning (Oslo och Akershus) medan de trosbaserade motiven är vanligare i regioner som Agder med starkare kyrkliga traditioner.⁶⁵

64. Bromander 2011 och Gustafsson 1971.

65. Witsø Rafoss 2016.

FIGUR 13. VARFÖR HAR DU LÅTIT DÖPA DITT/DINA BARN? PROCENTUELL FÖRDELNING AV SVARSALTERNATIV EFTER KOMMUNTYP. (DÖPTA I SVENSKA KYRKAN)

SKILLNADER MELLAN GENERATIONER

Av enkätsvaren att döma har de traditionsbaserade argumenten blivit allt vanligare under senare tid. Svaren har i figur 14 delats in i tre ålderskategorier där flertalet av den yngre, 16–49 år, av förklarliga skäl fått barn under en senare tidsperiod jämfört med den äldsta gruppen, 76 år och äldre. En jämförelse efter ålder visar att personer mellan 16 och 49 år i större utsträckning anger att barndop är en fin tradition jämfört med dem över 50 år.⁶⁶ Betydelsen av att ha en fin högtidsdag med släkt och vänner tycks också vara större bland de yngre föräldrarna.⁶⁷ Detta bekräftar också av utvecklingen med allt större dopföljen och de allt mer förekommande dopfesterna under senare år (se kapitel 3). Den äldre gruppen, 76 år och uppåt, sticker ut i framför allt ett avseende – de anger *”jag har en kristen tro och vill att mitt barn också ska få det”* i betydligt större utsträckning än de yngre.⁶⁸ Det är ändå ingen majoritet av de äldre som valt detta alternativ, drygt 25 procent, men en betydligt större andel än bland de övriga åldersgrupperna. Skillnaderna efter ålder inom dessa svarsalternativ är signifikanta i samtliga tre fall. Därutöver är skillnaden i svarsalternativet *”min partner ville det”* också signifikant där fler yngre än äldre valt detta som ett av argumenten för att låta döpa sitt barn.⁶⁹ Alternativet *”Ja, för att jag skulle vilja att mina barn ska tillhöra Svenska kyrkan”* är betydligt vanligare bland dem över 50 år och framförallt bland dem över 75 år.⁷⁰

66. "Barndop är en fin tradition" generation $\chi^2=0,00012$.

67. "Jag vill ha en fin högtidsdag med släkt och vänner" generation $\chi^2=2,25E-08$

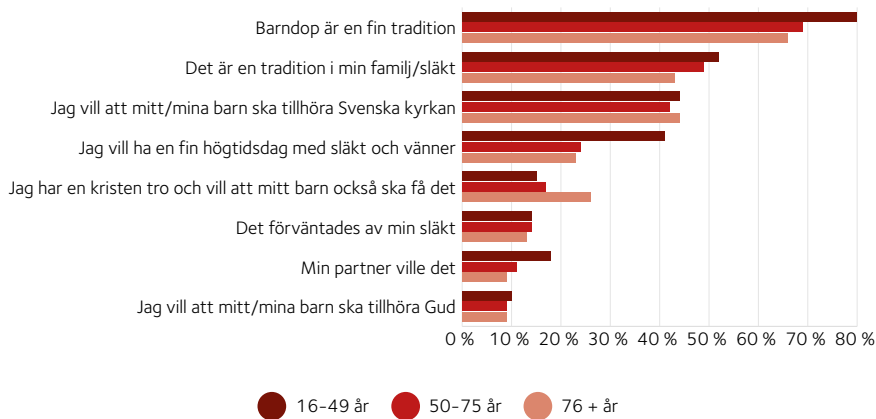
68. "Jag har en kristen tro och vill att mitt barn också ska få det" generation $\chi^2=0,019$.

69. "Min partner ville det" generation $\chi^2=0,0013$.

Betydelsen av att ha en fin högtidsdag med släkt och vänner tycks också vara större bland de yngre föräldrarna.

Resultatet av enkätundersökningen ger också en antydning om att det är kvinnan i en parrelation som är mer drivande vad gäller valet att låta döpa barnen. Det finns nämligen en signifikant skillnad mellan könen där män i större utsträckning än kvinnor svarar att "Min partner ville det" på frågan om varför man valt att döpa sitt barn. Kvinnor anger, å andra sidan, viljan att ha en fin högtidsdag och att barnet ska tillhöra Svenska kyrkan i större utsträckning än män, här finns det en signifikant könsskillnad.⁷¹ En signifikant skillnad mellan könen ses även i svaren på den hypotetiska frågan som ställdes till dem som inte har barn, om det skulle bli aktuellt med dop om de får barn. Män svarar oftare "Min partner ville det" än kvinnor.⁷² Medan kvinnor oftare svarade "Jag vill att mitt/mina barn ska tillhöra Svenska kyrkan".⁷³

FIGUR 14. VARFÖR HAR DU LÅTIT DÖPA DITT/DINA BARN? PROCENTUELL FÖRDELNING AV SVARSALTERNATIV EFTER ÅLDER. (DÖPTA I SVENSKA KYRKAN)

N=1208. Källa: Svenska kyrkans enkät till allmänheten 2018, s.k. extern kyrkbuss

70. "Ja, för att jag skulle vilja att mitt barn ska tillhöra Svenska kyrkan" generation $\chi^2=0,014$.

71. "Jag vill att mitt/mina barn ska tillhöra Svenska kyrkan" (kön) $\chi^2=7,26E-05$; "Jag vill ha en fin högtidsdag med släkt och vänner" (kön) $\chi^2=0,024$.

72. "Ja, för att min partner skulle vilja det" (kön) $\chi^2=0,00017$.

73. "Ja, för att jag skulle vilja ha en fin högtidsdag med släkt och vänner" (kön) $\chi^2=0,00055$.

VARFÖR VÄLJER MAN ATT INTE LÅTA DÖPA SINA BARN?

De som inte valt att döpa sitt barn tycks i stor utsträckning styras av argument som anknyter till värderingar som betonar barnets individualitet och självbestämmande. Det vanligaste motivet bakom valet att inte döpa är nämligen *”jag vill att barnet ska få välja självt senare i livet”* (se figur 15). Drygt hälften av de svarande angav detta som en anledning till att inte döpa sina barn, vilket är i linje med tidigare nordiska studier.

Nästan lika vanligt, 44 procent, var alternativet *”jag är inte troende”*. Även i de tidigare refererade norska och danska studierna så är avsaknaden av tro ungefär lika vanligt, den stora skillnaden är istället att så få i Sverige motiverar dopet med trosargument. I den norska studien är skillnaden relativt liten, 45 procent, angav *”min kristna tro”* som argument för att döpa. En nästan lika stor andel av dem som valt att inte döpa sina barn, drygt 41 procent, angav att man inte tror som en anledning till det val man gjort. Det ska jämföras med att endast 17 procent av de i Sverige som valt att döpa sitt barn angav *”jag har en kristen tro och vill att mitt barn också ska få det”* i den svenska enkäten.⁷⁴

74. Høeg & Gresaker 2015, s. 37.

Brist på tradition att döpa barn inom den egna familjen och släkten tycks å andra sidan inte vara en vanlig anledning till att man väljer bort dopet. Endast en knapp tiondel av de svarande angav att det inte är någon tradition inom familj och släkt som en anledning bakom valet att inte döpa. En annan skillnad mellan dem som gjort olika val i fråga om dop är att den ena förälderns vilja utgör en något vanligare anledning att välja bort dopet. Av svaren att döma, drygt 16 procent, är det dock ingen vanligt förekommande anledning till att avstå från att döpa. Betydligt mer utbrett var denna typ av argument i en av de norska studierna där mer än hälften (60 procent) angav ”*press från make/sambo*” som en av grunderna för att inte döpa barn, medan detta argument var sällan förekommande i den danska studien, 11 procent. I de norska studierna för man ett resonemang om att det kan ha att göra med familjer där föräldrarna har olika religiös bakgrund eller livsåskådning, men det borde vara betydligt vanligare i Sverige som under lång tid har haft en betydligt högre invandring än sina nordiska grannar.⁷⁵ Bland de tillfrågade som inte hade barn fanns ett signifikant samband mellan kön och om det är aktuellt med dop för ”*Ja, för att min partner skulle vilja det*”, med 8 procent av män och 3 procent av kvinnor.⁷⁶

FIGUR 15. VARFÖR HAR DU INTE LÅTIT DÖPA DITT/DINA BARN? PROCENTUELL FÖRDELNING AV SVARSALTERNATIV.

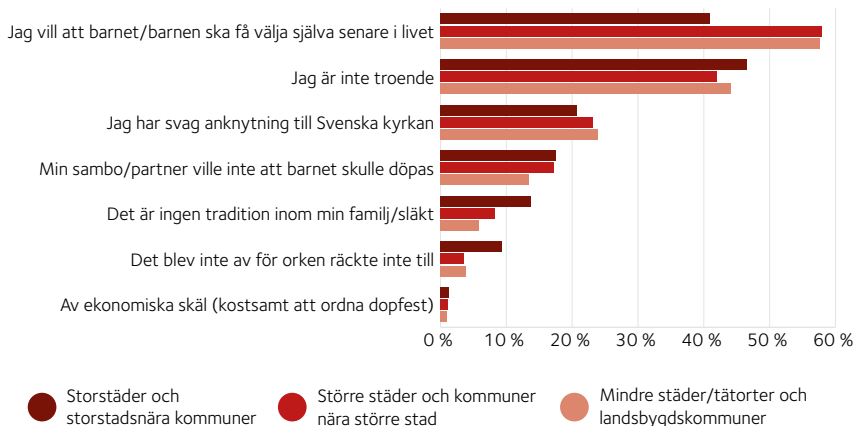

N=1208. Källa: Svenska kyrkans enkät till allmänheten 2018, s.k. extern kyrkbuss

75. Høeg & Gresaker 2015, s. 75, Leth-Nissen & Krabbe Trolle 2015, s. 18 och Witsø Rafoss 2016, s. 24.

76. "Ja, för att min partner skulle vilja det" (kön) $\chi^2=0,0002$

FIGUR 16. VARFÖR HAR DU INTE LÅTIT DÖPA DITT/DINA BARN? PROCENTUELL FÖRDELNING AV SVARSALTERNATIV EFTER KOMMUNTYP

Anm. N=432. Källa: Svenska kyrkans enkät till allmänheten 2018, s.k. extern kyrkbuss.

Vilken typ av kommun man bor i ser ut att vara av betydelse för hur man svarat i fråga om två av svarsalternativen – i båda fall avviker de som bor i storstadsregionerna från de övriga. Viljan att barnet själv ska få välja om det vill döpas eller inte är det vanligaste svaret med undantag för dem som bor i storstäder och dess förorter. Bland storstadsborna var svarsalternativet *”jag är inte troende”* det mest förekommande. En signifikant skillnad finns också mellan storstadsborna och de övriga vad gäller bristen på ork som en anledning till att dopet inte blev av samt *”jag vill att barnet/barnen ska få välja själva senare i livet”*.⁷⁷ Knappt 10 procent angav bristen på ork som en av anledningarna till att inte döpa jämfört med knappt 4 procent bland de boende utanför storstadsregionerna (se figur 16).

Vad gäller den trosbaserade anledningen till att inte låta döpa sina barn är det framförallt något som är vanligt inom den yngre generationen föräldrar. Generationsskillnaden är i detta avseende stor med drygt hälften av dem under 50 år jämfört med en knapp tredjedel av dem över 50 (se figur 17). Bland de yngre föräldrarna är argumentet att man inte är troende lika vanligt som viljan att barnen ska få välja själva senare i livet.⁷⁸ Den andra stora skillnaden mellan de två åldersgrupperna är

77. ”Det blev inte av för orken räckte inte till” (kommungrupp) $\chi^2=0,003$; ”Jag vill att barnet/barnen ska få välja själva senare i livet” (kommungrupp) $\chi^2=0,0014$.

78. ”Jag är inte troende” (ålder) $\chi^2=0,0008$.

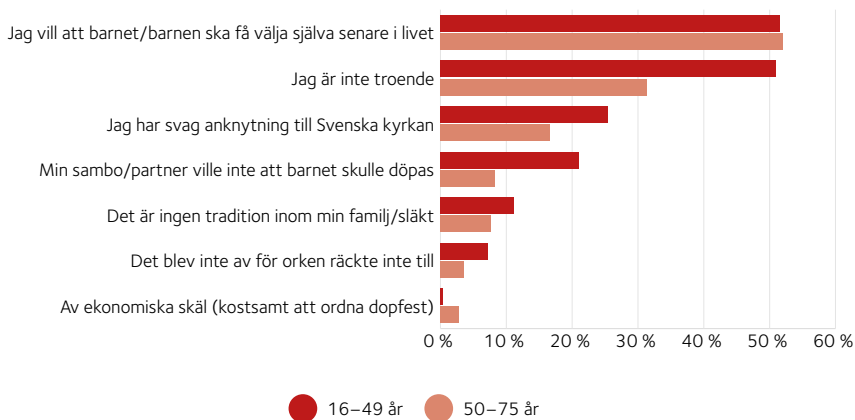

att det är betydligt vanligare bland de yngre att den andra partnern eller sambon inte vill att barnet skulle döpas. Hos de som inte hade barn fanns det även ett signifikant samband mellan att inte vilja döpa sitt barn och de yngre åldersgrupperna.⁷⁹

Skillnaderna mellan hur kvinnor och män svarade var generellt sett ganska små i fråga om vad som låg bakom valet att inte döpa. Det enda svarsalternativet med en signifikant skillnad mellan könen är ”Jag är inte troende”.⁸⁰ Männen anger i större omfattning avsaknaden av tro som en anledning till att inte döpa jämfört med kvinnorna.

FIGUR 17. VARFÖR HAR DU INTE LÅTIT DÖPA DITT/DINA BARN? PROCENTUELL FÖRDELNING AV SVARSALTERNATIV EFTER ÅLDER

Anm. N=423. Källa: Svenska kyrkans enkät till allmänheten 2018, s.k. extern kyrkbuss.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att anledningen till att inte låta döpa sina barn kan variera. Jämförelsen av de argument som den yngre generationen lyfter fram jämfört med de lite äldre visar också att det har skett en förskjutning mellan olika typer av anledningar över tid. Många barn som föds idag, föds i familjer där båda eller den ena av föräldrarna har en annan trosbekännelse. För andra familjer är en religiös rit i någon form över huvud taget inte aktuell. En del av dessa familjer överväger möjligen alternativa ceremonier för att ta emot ett nytt barn. Tidningen *Vi Föräldrar* har sedan 1970-talet

79. "Nej, jag skulle inte döpa mitt barn" (ålder) $\chi^2=0,014$.

80. "Jag är inte troende" (kön) $\chi^2=5,87E-14$.

skrivit om sådana alternativ till dop. När mattidningen ELLE mat & vin i maj år 2008 ger förslag på förtäring till en namngivningsfest har det skett förändringar i sättet att ta emot ett nytt barn i en familj.⁸¹ Tidningen publicerar inte enbart recept utan ger också förslag på hur man kan utforma en namngivningsceremoni. Detta visar att då, år 2008, har namngivningsfest fått en viss acceptans i samhället. Namngivningsfest/namngivningsceremoni har blivit ett socialt accepterat sätt att ta emot ett nytt barn i familjen. Det innebär att det finns alternativ till barndop, vilket på sätt och viss utgör en form av konkurrens. Nu när förutsättningarna förändrats innebär det att om föräldrarna väljer dop så gör de det i förhållande till dessa alternativ.

---

81. ELLE mat & vin, 2008:5

Dopseden i ständig förändring – en återblick

Vare sig någon blev döpt i urkyrkan eller nu på 2000-talet har det skett genom användning av vatten och i Faderns, Sonens och den Heliga Andens namn. Det är ett och samma dop men såväl dopgudstjänsten som seder och bruk kring dopet har förändrats genom årtusendena.⁸² Fram till 1942 års kyrkohandbok var själva ordningen för dop mycket kort. I kyrkohandboken 1986 blev dopgudstjänsten utbyggd och dopfamiljerna inbjöds till delaktighet genom att till exempel läsa bibeltexter och be böner. 2017 års kyrkohandbok bygger vidare på att dopfamilj och församling är delaktiga i mycket hög grad.⁸³

I detta kapitel sätts doptraditionen i ett historiskt ljus. Genom att blicka bakåt synliggörs vad vi tar för givet och vilka olika utmaningar kyrkan haft att möta i olika tider. Kapitlet behandlar förändringar av dopets ställning i Svenska kyrkan, platsen för dopet, dess inramning och firande. Studien är framför allt baserad på Svenska kyrkans handbok, pastoralprogram och andra dokument kring dopet, samt frågelistor (LUKA) från Lunds universitets kyrkohistoriska arkiv 1962–2009.⁸⁴

DOPETS FÖRÄNDRADE STÄLLNING I SVENSKA KYRKAN

Dopet är och har alltid varit ett av Svenska kyrkans sakrament. Seder och bruk kring dopet har varierat över tid. Under de senaste 40 åren har också dopets ställning i Svenska kyrkan förändrats. Tre företeelser visar särskilt på dopets förändrade ställning: Nattvardsbordet öppnas för alla döpta, dop och medlemskap kopplas samman och det tydliggörs att dopet är en livstydning, bland annat genom möjlighet till doppåminnelse.

År 1979 öppnades nattvardsbordet för alla som var döpta, oavsett ålder. Under något årtionde innan beslutet, hade kon-

82. Framställningen avseende fram till 1900-talets början bygger i huvudsak på "Dopsed i förändring. Studier av Örebro pastorat, 1710–1910," Ingegerd Sjölin.

83. Se förteckning över dopgudstjänstens förändringar i kyrkohandböckerna 1917, 1942, 1986 och 2017 i metodbilaga, Tabell 3.

84. Se vidare metodbilagan, s. 138.

firmanderna deltagit i nattvarden, på vissa håll, redan under konfirmandtiden. Familjer som regelbundet firade högmässa tog med barnen fram till nattvardsbordet. Nattvarden är en gemenskapsmåltid. Att öppna nattvardsbordet för alla döpta oavsett ålder var en del av en förändrad syn på nattvarden som rörde många kyrkor i västvärlden. I Sverige hade nattvarden varit en samhällelig plikt till slutet av 1800-talet och konfirmation krävdes för att få delta i nattvarden. I början av 1900-talet var det få som gick till nattvarden. Idag firas det ofta mässa och många går allt oftare till nattvarden. Beslutet 1979 förändrade förutsättningarna för konfirmationen, men tydliggjorde också relationen mellan de två sakramenten, dop och nattvard.

Nattvardsbordet öppnas för alla döpta, dop och medlemskap kopplas samman och det tydliggörs att dopet är en livstydning.

Under lång tid diskuterades om det var rimligt att barn, där någon av föräldrarna tillhörde Svenska kyrkan, automatiskt skulle bli medlemmar i Svenska kyrkan i och med födelsen. Uti från religionsfrihetslagen från 1951 och en förändrad samtid

I kyrkohandboken för Svenska kyrkan 2017 öppnades för möjligheten till doppåminnelse.

trädde den 1 januari 1996 beslutet i kraft, nämligen att vägen in i kyrkan är genom dopet. Det finns också en möjlighet att anmäla barn som medlemmar i Svenska kyrkan och att de är på väg till dop. Dop och medlemskap kopplades samman. Inför denna förändring skulle varje församling arbeta fram en doppastoral. Som vägledning gav Svenska kyrkans församlingsnämnd ut ett pastoralt program: *”Det ställer kyrkan inför en ny evangelisationsuppgift – att med generositet och entusiasm motivera människor till dop och kyrkotillhörighet och med lyhördhet och värme leda in i trons gemenskap.”*⁸⁵ Att döpa var ingen ny uppgift men tidigare hade Svenska kyrkan döpt dem som redan var medlemmar. Nu fick föräldrarna också ta ställning till barnets medlemskap i och med dopet. Situationen var ny både för Svenska kyrkan och föräldrarna.

I kyrkohandboken för Svenska kyrkan 2017 öppnades för möjligheten till doppåminnelse. Doppåminnelse hade förekommit under ett antal årtionden bland annat i påsknattsmässan. I kyrkohandboken 2017 finns möjlighet till doppåminnelse i högmässa, gudstjänst och mässa. Doppåminnelse kan vara som ett inledningsord eller i samband med Kyrkans förbön. Doppåminnelse är möjligt i påsknattsmässans ordning. I konfirmationsgudstjänsten finns doppåminnelse som ett valbart moment. I biskopsbrevet står det: *”Minnet av dopet behöver hållas vid liv, i hemmet likaväl som i kyrkan. Påminnelse om det egna dopet bör vara ett regelbundet återkommande inslag i gudstjänstfirandet under kyrkoåret.”*⁸⁶ Från senare delen av 1900-talet har dopet som en livstydning tydliggjorts.⁸⁷ I biskopsbrevet *Leva i dopet* står det:

*Dopet tyder hela livet. Vi vet inte vad som kommer att hända den som döps, men vi vet att livet alltid innehåller både med- och motgång. Den människa som är döpt kan veta att hela hennes liv är inneslutet i Guds omsorg, kärlek och makt att skapa.*⁸⁸

Att nattvardsbordet öppnats för alla döpta, att dop och medlemskap kopplats samman och att doppåminnelse har möjliggjorts i gudstjänster som ett uttryck för att dopet tyder hela

85. Dop och kyrkotillhörighet – ett pastoralt program, Svenska kyrkans församlingsnämnd, Mitt i församlingen 1995:4, s.24.

86. *Leva i dopet* 2011, s.73.

87. Eckerdal & Persson 1981.

88. *Leva i dopet* 2011, s.11.

livet gör att dopets ställning i Svenska kyrkan har tydliggjorts och dopet som ett sakrament har förstärkts.

Här följer en beskrivning av Svenska kyrkans syn på handlandet kring dopet och hur doppseden förändrats över tid, vilket illustrerar några av Svenska kyrkans utmaningar.

DOPSEDEN GENOM ÅRHUNDRADEN

Före reformationen, vid 1500-talets början, fördes barnet, endast någon eller några dagar gammalt, till kyrkan av faddrarna. Prästen mötte dopföljet vid porten till kyrkan och där drevs djävulen ut ur barnet genom uttalande av exorcismer. Dopgudstjänsten fortsatte i kyrkan, strax innanför porten där dopfunten var placerad. Faddrarnas uppgift var att svara på frågorna om avsägandet av djävulen, trosbekännelsens frågor och dopfrågan å barnets vägnar. Det fanns en stor rädsla för att ett barn skulle dö odöpt.

Vid reformationen fanns både uppfattningen att dopet skulle äga rum när församlingen var församlad och att dopet inte var knutet till ett speciellt rum.⁸⁹ Dessa två diametralt motsatta åsikter har haft betydelse för hur dopgudstjänsten och seder och bruk kring dopet utvecklats. I många kyrkor förflyttades dopgudstjänsten från den bakre delen av kyrkan fram till koret, där dopfunten placerades. Dopfontens placering var ett uttryck för att dopet skedde i församlingens mitt.

Under 1700-talet kom borgerskapets och prästernas barn i allt högre grad döpas i hemmen.

Många seder och bruk har börjat i det översta samhällsskiktet och sedan vandrat vidare genom samhällets olika skikt. Under 1600-talet kom det översta skiktet att döpa sina barn hemma i de ofta mycket påkostade bostäderna, herresäten och slott, som även kunde inbegripa en kyrka. Redan innan reformationen hade det varit viktigt med faddrar som gav barnen en god social status, gärna högre än den egna statusen. Framför allt bland adeln var det vanligt med många faddrar, som kom från hela landet och ibland också från hela Europa. Färgade av den

89. Sjölin 1999a, s. 56. "Före reformationen hade dopet alltid förrättats i kyrkan. Enda undantaget hade nöddop utgjort. Olaus Petri menade att dopet skulle äga rum i samband med en gudstjänst. Bäst sker dopet då "then Christeligha Församlingen är tilhopa". Han betonade att barnet döptes in i en kristen levande församling. Laurentius Petri hävdade att dopet inte var absolut knutet till ett visst rum, men att det gagnade sakramentet om det skedde i "församlingens mitt."

tidens syn på odöpta barn hade man ett ”*nöddop*” när barnet var endast några dagar för att sedan ha en bekräftelse när alla faddrar och övriga gäster anlant. Såväl antal faddrar som påkostade faddegåvor och överdådiga barnsöl (dopfest) kom att regleras genom överflödsförordningar på 1600-talet. Under 1700-talet kom borgerskapets och prästernas barn i allt högre grad att döpas i hemmen. Denna sed spred sig till bredare skikt i samhället i början av 1800-talet även om det inte blev lika vanligt i alla delar av landet.

Under 1700-talets första årtionden växte radikalpietismen fram som ifrågasatte barndopet. Från vetenskapligt håll ifrågasattes både färden till kyrkan och det kalla dopvattnet eftersom det kunde skada barnet som bara var någon dag gammalt. I och med Svea rikets lag 1732 kopplades arvsrätten till födelsen och inte dopet. Allt detta visar på att en ny syn på barn och på dop började växa fram.

Dopet betraktades inte längre som en samhällelig plikt utan tillhörde det privata.

1811 års kyrkohandbok avspeglar sin tid och i dopgudstjänsten finns inte längre exorcismerna med. De magiska och mystiska inslagen kring dopet och uppfattningen att ett odöpt barn som dog inte blev saligt trängdes bort under 1800-talets första hälft. Det medförde att under denna period ökade åldern på dopbarnen, trots att kyrkolagen fortfarande stadgade dop inom åtta dagar.⁹⁰ Det började i det översta skiktet i samhället. Seden förändrades snabbare i staden än på landsbygden. I och med 1811 års kyrkohandbok besvarade dopbarnet själv frågorna vid konfirmationen. När dopen i allt högre grad ägde rum i hemmet och dopbarnet svarade själv på frågorna blev faddrarnas roll reducerad.⁹¹

Den totala doppseden bröts under andra delen av 1800-talet. Dopet betraktades inte längre som en samhällelig plikt utan tillhörde det privata.⁹² Väckelsen där flera samfund inte godkände barndopet som ett verkligt dop påverkade också barndopseden. År 1890 fanns 23 307 odöpta barn och 1 754 andra odöpta totalt i Sverige.

90. Sveriges Kyrkolag af år 1686, Kyrkolagen kap 3 § 2 stadgade att alla barn skulle döpas inom åtta dagar.

91. Sjölin 1999a, s. 104.

92. Sjölin 1999a, s. 210.

Sveriges befolkning hade fördubblats från år 1800 till år 1900. Många hade flyttat från landsbygden till industrialiserade tätorter och städer. Barn döptes i sakristian, prästgården, på pastorsexpeditionen, i hemmen och i kyrkan. På vissa håll var det också vanligt med dop på BB. När BB i Stockholm startades under sista delen av 1700-talet var det i första hand till för att ogifta mödrar skulle kunna få föda sina barn anonymt. Varje vecka kom en präst och döpte de barn som fötts och överbarnmorskan var fadder. När allt fler flyttade till städerna på 1900-talet kom efterhand de allra flesta födslar att ske på BB. På många håll levde traditionen kvar att präst kom till BB och döpte dem som fötts under den gångna veckan. Det var inte alltid ens så att modern fick närvara.

Från 1880 och framåt fanns en stark vilja inom Svenska kyrkan att på nytt få förrätta dopen i själva kyrkorummets församlingarna började under 1900-talets första hälft att återskaffa dopfuntar till de kyrkor där det saknades. Tiden efter andra världskriget kom kyrkan att allt mer propagera för dop i kyrkan.

DOPSEDENS UTVECKLING FRÅN 1960-TALET

I ett bildverk om Svenska kyrkan från 1960 presenteras dop på ett uppslag.⁹³ Den första bilden kommer från ett dop i hemmet med ett tiotal deltagare. Det andra dopet äger rum utomhus vid en bygdegård. Den tredje bilden som upptar en helsida återger en dopgudstjänst med fyra dopbarn och deras familjer stående i ett dopkapell. Detta uppslag speglar dopseden år 1960. Platsen för dop ger en bild av dopseden och dopets

Ett målmedvetet arbete under framför allt 1950- och 1960-talen medförde att de allra flesta dop idag sker i kyrkan.

relation till kyrka och församling. Under lång tid var det få dop som ägde rum i kyrkan med en församling närvarande, men ett målmedvetet arbete under framför allt 1950- och 1960-talen medförde att de allra flesta dop idag sker i kyrkan.⁹⁴ När dop till största delen äger rum i kyrkan har nästa frågeställning varit – sker dopet i församlingens mitt? Vad menas med församlingens mitt? Handlandet under årtiondena från 1960-talet och framåt visar att tolkningarna av begreppet

93. Liljeroth & Dahmén, 1960, Bild 77–79.

94. Andrén, O., 1968, s. 54.

i ”församlingens mitt” har varierat och emellanåt till viss del varit diametralt motsatta.

DOP I SAMBAND MED HÖGMÄSSAN

När dopen återvänder till kyrkan, efter att på många håll inte förekommit där under flera hundra år, uppstår nya situationer. Under 1960-talet skedde dop i kyrkan i samband med högmässan. I LUKA 1962 och LUKA 1968 svarar församlingarna att vid dop i samband med högmässan sker dessa antingen före eller efter ingångspsalmen eller efter slutpsalmen.⁹⁵ I LUKA 1974 svarar 32,2 procent av församlingarna att dop sker *i regel*, *ofta* eller *ibland* i samband med hög-

Vid dop före eller efter ingångspsalmen var det inte ovanligt att dopföljet reste sig och gick när dopet var klart.

mässan. En tredjedel av församlingarna svarar att dopföljet deltar *i regel* i högmässan.⁹⁶ Övriga församlingar svarar *ofta* eller *ibland*.⁹⁷ Vid dop före eller efter ingångspsalmen var det inte ovanligt att dopföljet reste sig och gick när dopet var klart. På liknande sätt var det vid dop i slutet av gudstjänsten. Delar av dopföljet deltog i hela gudstjänsten men merparten kom in mot slutet av gudstjänsten och dopet genomfördes. Olof Andrén skriver:

Hur dopet förrättas råder en viss samstämmighet. Sedan reformationen har man lärt, att det bör ske mitt i församlingen. Därför står allmänt dopfunten långt fram i kyrkan. Så långt en samstämmighet i teorin. Men ofta går församlingen ut efter sista psalmen. I varje fall i stora kyrkor, och endast dopföljet och några trogna återstår.⁹⁸

Dopet skedde nu i kyrkan och i samband med högmässan, ändå innebar det inte att den gudstjänstfirande församlingen och dopföljet firade såväl högmässa som dopgudstjänst tillsammans.

DOP I HUVUDGUDSTJÄNSTEN

I kyrkohandboken 1986 fanns sex olika gudstjänstordningar för att fira huvudgudstjänst på söndagarna. Det var högmässa,

95. LUKA är en förkortning för frågelistor från Lunds universitets kyrkohistoriska arkiv, se vidare metodbilagan, s. 138.

96. 20 procent (19,9 procent) svarar att det sker *i regel* eller *ofta*. *Ibland* 12,3 procent.

97. I LUKA 1974 ställs också frågan om dopföljet deltar i högmässan svaret är att en tredje del (32,6 procent) gör det *i regel*. Nästan 30 procent (29,1) är det *ofta* och 35 procent (34,9) *ibland*.

98. Andrén, O., 1968, s.55.

högmässogudstjänst, söndagsmessa, söndagsgudstjänst, familjemessa och familjegudstjänst. Till detta kom också möjligheten att fira temamessa eller temagudstjänst. I kyrkohandboken 1986 finns anvisningar om hur dop kan infogas i alla former av huvudgudstjänster.⁹⁹

Medlemmarna av Kyrkornas världsråd presenterade 1982 dokumentet *Baptist, Eucharist and Ministry, BEM*.¹⁰⁰ Dokumentet hade arbetats fram på bred ekumenisk basis under ett antal år. Svenska kyrkan avgav sitt svar, antaget av kyrkomötet 16 mars 1985, på det ekumeniska dokumentet. Svaret är framtaget i en tid då försöksverksamhet med en ny kyrkohandbok pågått under ett antal år och den nya kyrkohandboken kom att antas ett år senare.

Så står det i Svenska kyrkans svar:

Dopet har tidigare i vår kyrka i hög grad varit privatiserat genom dop i hemmen, i mindre andaktsrum och på barnbördsavdelningarna. En tydlig utveckling bort från denna privatisering har under senare år ägt rum. Ett led i denna är att den nya ordningen för dop räknar varje dop som en gudstjänst och förutsätter att det normalt sker i samband med annan allmän gudstjänst eller som en separat gudstjänst med en församling närvarande.¹⁰¹

DOP I HÖGMÄSSAN/HÖGMÄSSOGUDSTJÄNSTEN

I Svenska kyrkans svar på BEM framgår att delar av dopspeden i Svenska kyrkan tidigare kan sägas varit privat. I och med kyrkohandboken 1986 och med en särskild ordning för dopgudstjänst, kommer dopet alltid att ske med en församling närvarande. Frågan är i hur stor utsträckning har dop ägt rum i högmässan?

Från 1971 var det möjligt för 1968 års kyrkohandboks-kommitté att tillåta försöksförsamlingar att ha tillfälliga gudstjänstordningar både för huvudgudstjänster och för de kyrkliga handlingarna.¹⁰² År 1974 var det 16,1 procent som hade dop i högmässan eller högmässogudstjänsten *I regel* och 12,3 procent som hade det *Ibland*. Två tredjedelar av församlingarna hade det inte, vilket är förståeligt eftersom det i princip bara var försöksförsamlingar som hade den möjligheten. I och med kyrkohandboken 1986 kunde dop firas i alla former av huvudgudstjänster. År 1995, nästan tio år efter kyrkohandboken 1986, svarade nästan var fjärde församling att

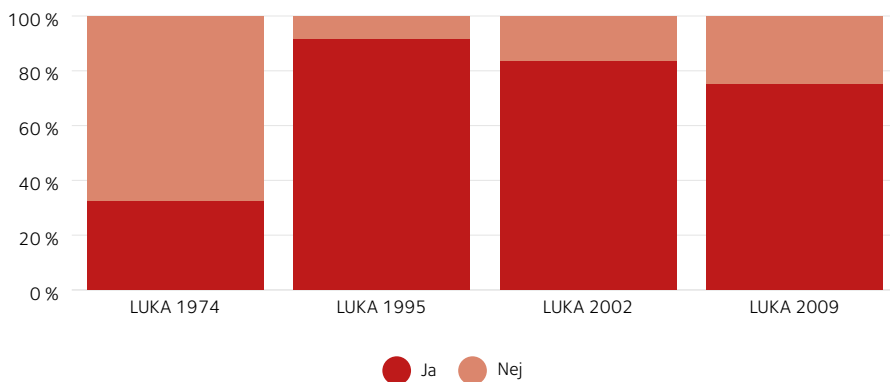
99. Den svenska kyrkohandboken 1986, s. 164ff.

100. Nilsson 1983.

101. Svenska kyrkans svar på BEM, 1985-03-16, C.1.

102. Lag (1971:139) om försöksverksamhet i fråga om ordningen för vissa kyrkliga förrättningar t.o.m. SFS1979:994SFS nr: 1971:139

FIGUR 18. ANDELEN FÖRSAMLINGAR/PASTORAT SOM FIRAR DOP I HÖGMÄSSOGUDSTJÄNSTEN/HÖGMÄSSAN

Källa: LUKA 1974: n=1824 församlingar, LUKA 1995: n=2205 församlingar, LUKA 2002: n=1517 församlingar, LUKA 2009: n=743 pastorat, procent. Svar "Ja" innefattar svarsalternativen "Ja", "I regel", "Ofta" och "Ibland".

de hade dop i högmässogudstjänsten *I regel*. År 2002 var det 14 procent som hade dop *I regel* och 69,4 procent som hade det *Ibland*. År 2009 kunde frågan enbart besvaras med *Ja* eller *Nej*. Tre fjärdedelar av pastoraten hade dop i högmässan. Svaret rymmer såväl de pastorat som hade det i stort sett varje söndag till de som hade det vid något enstaka tillfälle. Antal församlingar/pastorat som uppger att de inte har dop i högmässan har ökat från 8,5 procent år 1995 till 24,9 procent år 2009.

Förutsättningarna för dop i huvudgudstjänst skiftar från församling till församling. I en mindre församling på landet, där de flesta känner varandra fungerar det väl. Den gudstjänstfirande församlingen och dopföljet lever tillsammans i ett begränsat geografiskt område. Kanske är det så att flera i dopföljet andra söndagar tillhör den gudstjänstfirande församlingen. Det är kanske långt ifrån varje söndag som församlingen firar dop och det händer är det stor glädje över att församlingen får en ny medlem.

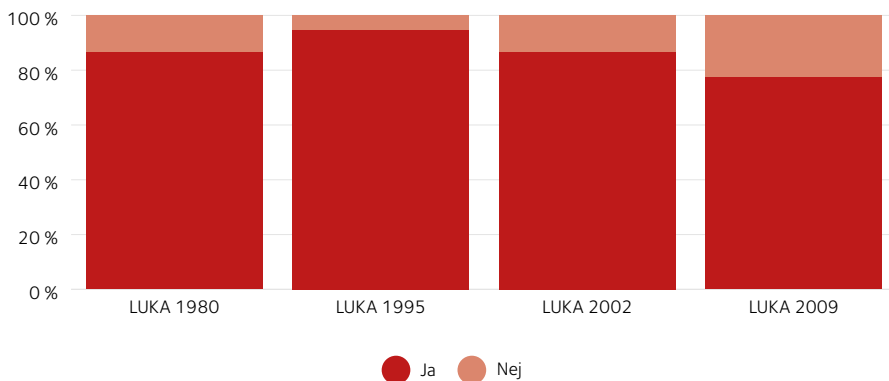
I en större stadsförsamling med många barn som döps är situationen en annan. Den gudstjänstfirande församlingen och dopföljet känner inte varandra. Dopföljet är kanske numerärt betydligt större än den gudstjänstfirande församlingen. Dopfamiljen är inte heller så van vid att fira högmässa. Att ha dop varje söndag i högmässan förändrar huvudgudstjänsten också för den gudstjänstfirande församlingen. Försök har gjorts att styra alla dop till högmässan. Ett sådant försök fick till följd att

dopfamiljerna sökte sig till grannförsamlingarna med en mer generös doppraxis. Intentionen var att dopen skulle ske i församlingens mitt, men konsekvensen blev att allt fler valde bort dop i hemförsamlingen.¹⁰³

DOP I FAMILJEGUDSTJÄNST

I kyrkohandboken 1986 kunde såväl familjemässa som familjegudstjänst firas som huvudgudstjänster. Dop kunde infogas i dessa gudstjänster.

FIGUR 19. ANDEL FÖRSAMLINGAR/PASTORAT SOM FIRAR DOP I FAMILJEGUDSTJÄNSTER

Källa: LUKA 1980: n=2427 församlingar, LUKA 1995: n=2210 församlingar, LUKA 2002 n=1522 församlingar, LUKA 2009: n=748 pastorat, procent. Svar "Ja" innefattar svarsalternativen "Ja", "I regel", "Ofta" och "Ibland".

Från 1971 blev det möjligt att fira familjegudstjänst med dop, även som huvudgudstjänst, enligt de försöksordningar som då prövades. Dopet skedde enligt kyrkohandboken 1942.¹⁰⁴ År 1980 förekom dop i familjegudstjänsten i 86 procent av församlingarna. Antingen *Ibland*, *Ofta* eller *I regel*. År 1995 var det nästan alla församlingar, 95 procent, som någon gång firade dop i familjegudstjänsten. Fortfarande år 2009 är det 77 procent som har dop i familjegudstjänst, men det är en minskning i jämförelse med såväl 1995 som 2002. Det firas allt färre gudstjänster för familjen och det kan vara en anledning. En annan anledning kan vara att de anhöriga till dopbarnet har blivit fler vilket kan medföra en obalans mellan dem som firar familjegudstjänst och dem som kommit för att deras

103. Sjölin 1999b, s.44 ff.

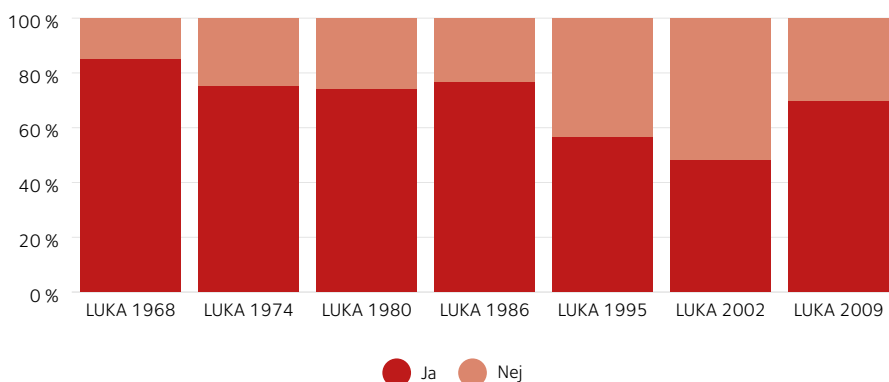
104. SOU 1974:66.

barn ska döpas. Det finns också önskemål från föräldrarna att inte ha dop i till exempel familjegudstjänst. I LUKA 2002 skriver en församling: ”*Allt svårare att integrera dopet i familjegudstjänst/högmässogudstjänst. Föräldrarna vill ha fristående dop.*” När det firas färre dop i såväl i högmässan som i familjegudstjänsten så kommer dopen att ske i en församling men inte i söndagens gudstjänstfirande församling.

DOP I HEMMET

Hemdrop och dop på pastorsexpeditionen var under 1900-talets första hälft många gånger ett dop utan att en församling var närvarande. Dopritualet i såväl kyrkohandboken 1917 som i kyrkohandboken 1942 var förhållandevis korta.¹⁰⁵ Dopet var en förrättning. I och med kyrkohandboken 1986 firades dopet som en doggudstjänst. I slutet av 1960-talet, år 1968, är det 85 procent av församlingarna som uppger att hemdrop förekommer. 79 procent av församlingarna svarar *Ibland*, 5 procent *Ofta* och endast en procent svarar *I regel*. Nu är dop i kyrkan betydligt vanligare än tidigare.

FIGUR 20. ANDEL FÖRSAMLINGAR RESPEKTIVE PASTORAT SOM UPPGER ATT HEMDROP FÖREKOMMER

Källa: LUKA 1968: n=2443, LUKA 1974: n=2524, LUKA 1980: n=2467, LUKA 1986 n=2201 LUKA 1995 n=2204, LUKA 2002: n=1529, LUKA 2009 n=744 pastorat, procent. Svar "Ja" innefattar svarsalternativen "Ja", "I regel", "Ofta" och "Ibland".

105. Se sammanställning av doggudstjänst i kyrkohandböckerna från 1917 till och med 2017 i metodbilagan, s. 147.

Under åren 1974, 1980 och 1986 är det cirka 75 procent som uppger att dop i hemmet förekommer, inte alltid utan *Ibland*, *Ofta* eller *I regel*. År 1979 gav Biskopsmötets arbetsgrupp för dopfrågor ut *Handledning beträffande Dopet* och där står följande om dopets innebörd:

Då infogas en människa som en lem i Kristi kropp, vars synliga uttryck, nedslag och tjänare i denna skröpliga värld är den kyrka och lokalförsamling som vi tillhör. Därför framstår enskilda dop som ett försvagat uttryck för denna tanke. Normalt bör dopet äga rum i församlingen, i en gudstjänst av ena eller andra slaget, kanske en speciell dopgudstjänst.¹⁰⁶

För åren 1995 och 2002 förekommer hemdop, *Ibland*, i cirka hälften av församlingarna. I 44 procent av församlingarna år 1995 och i 52 procent av församlingarna år 2002 förekommer inte hemdop alls. Svenska kyrkans församlingarnämnd gav 1995 ut *Dop och kyrkotillhörighet – ett pastoralt program* inför att dopet skulle bli medlemsgrundande från den 1 januari 1996. Där står det: ”Hur församlingen hanterar önskemål om dop i hemmet bör framgå av programmet. Sådana dop torde numera utgöra undantag eftersom de gör sambandet med församlingen som trons gemenskap otydlig.”¹⁰⁷

År 2009 svarade 70 procent av pastoraten att hemdop förekom och det är fler än år 2002. I biskopsbrevet *Leva i dopet*, 2011, står det:

Dop i hemmet eller på annan plats kan vara ett alternativ som inte motsäger övertygelsen att det sker i församlingens mitt. Alla döpta är ju del av kyrkan och när vi samlas till gudstjänst i det lilla sammanhanget är det också församlingens gudstjänst. Vi använder samma ordning, dopljus, dopbrev och fadderbevis delas ut. Om kyrkvården kan delta vid dop i hemmet understryks detta ytterligare.¹⁰⁸

En variant av dop i hemmet är dop utomhus, till exempel i trädgården eller vid sommarhuset. År 1986 förekom dop utomhus i 40,0 procent av församlingarna. Det ökade till 52,7 procent år 1995 och minskade något år 2002 till 50,3 procent för att 2009 öka till 72,6 procent av pastoraten. Efter att ha sett utvecklingen, där utomhusdop förekommer i allt fler församlingar, är det därför särskilt intressant att det år 2010 blir en debatt kring just dop utomhus. I september 2010 publicerade *Kyrkans Tidning* en insändare som berättade hur ett par föräldrar försökt få döpa sitt barn utomhus.

106. Biskopsmötets arbetsgrupp för dopfrågor, *Handledning beträffande Dopet*, Östervåla 1979.

107. Dop och kyrkotillhörighet – ett pastoralt program, Svenska kyrkans församlingarnämnd, *Mitt i församlingen* 1995:4.

108. *Leva i dopet*, Brev från biskoparna till Svenska kyrkans präster och församlingar 2011, s.67.

En variant av dop i hemmet är dop utomhus, till exempel i trädgården eller vid sommarhuset.

”Sofia Zetterman och hennes sambo ville döpa sin nyfödde son under bar himmel en högsommardag. Det gick inte. De gav upp när en präst ville ha betalt under bordet” löd ingressen.¹⁰⁹ Detta skapade en debatt kring dop utomhus. Biskop Thomas Söderberg var en av dem som svarade (8/10): *”Med glädje har jag döpt barn på fåbodar, i hem och trädgårdar och i kyrkobyggnader.”* Vidare står det: *”Att på Guds och föräldrars uppdrag få vara ett redskap när ett barn omsluts med Guds nåd och kärlek är bland det rikaste man kan få uppleva som präst. Detta oavsett tid, plats eller yttre utformning.”*¹¹⁰ Debatten i Kyrkans tidning visar på svårigheterna för församlingar/pastorat att ha ett förhållningssätt som erbjuder dop på ett sätt som möter föräldrarnas förväntningar inför dop av deras barn. Detta illustrerar hur Svenska kyrkan i vissa situationer intar en motsatsställning gentemot omvärlden för att markera sin identitet, i det här fallet dopets identitet och hemvist.

När dopet firas i hemmet eller på annan plats än i kyrkan är det en gudstjänst där det också finns en församling.

Under 1960-talet pågick ett medvetet arbete för att få allt fler dop i kyrkan. Detta ledde till att man från kyrkans sida var kritisk och till viss del motarbetade dop i hemmet. Dopet, vägen in i kyrkan, skulle ske i församlingens mitt. Ofta benämndes dop i hemmet, utomhus, i prästgården eller pastorexpeditionen som ett enskilt dop eller privat dop. Thomas Söderbergs svar i Kyrkans Tidning 2010 och biskopsbrevet 2011 visar på en förändrad syn på hemdop och dop utomhus. I kyrkohandboken 1986 är dopet en gudstjänst. När dopet firas i hemmet eller på annan plats än i kyrkan är det en gudstjänst där det också finns en församling.

SÄRSKILDA DOPGUDSTJÄNSTER

Dopet har genomgått förändringar under det senaste århundradet. Dogudstjänsten i kyrkohandboken 1917 är kortare än

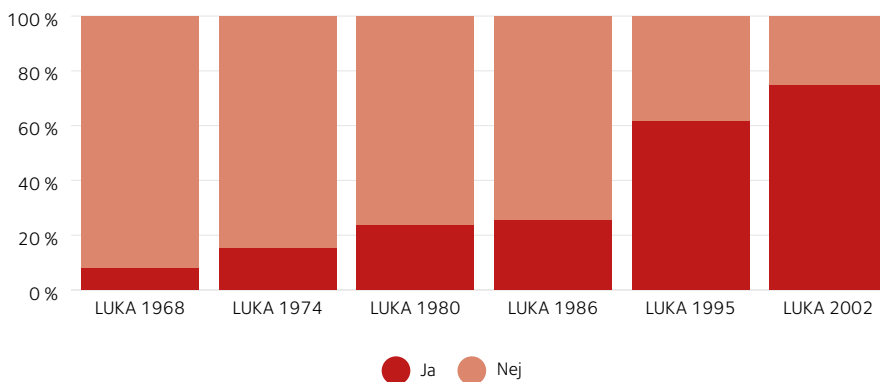
109. Kyrkans Tidning 2010-09-29.

110. Kyrkans Tidning 2010-10-08.

den i kyrkohandboken 1942. På samma sätt innehåller dopet i 1942 års kyrkohandbok färre moment än dopgudstjänsten 1986. I kyrkohandboken 1986 är dopet i form av en gudstjänst och på samma sätt är det i kyrkohandboken 2017. Dopet har gått från att vara en förrättning till att vara en gudstjänst.¹¹¹

FIGUR 21. ANDEL FÖRSAMLINGAR SOM ANORDNAR SÄRSKILDA DOPGUDSTJÄNSTER

LUKA 1968: n=2411, LUKA 1974: n=2464 församlingar, LUKA 1980: n=2431 församlingar, LUKA 1986: n=2192 församlingar, LUKA 1995: n=2172 församlingar, LUKA 2002 n=1526 församlingar, procent. Svar "Ja" innefattar svarsalternativen "Ja", "I regel", "Oftra" och "Ibland".

Istället för dop i samband med högmässan började särskilda dopgudstjänster anordnas. Fram till och med 1986 frade inte en majoritet av församlingarna särskilda dopgudstjänster. Vid advent 1986 togs den nya kyrkohandboken i bruk och i den fanns en ordning för dopgudstjänst. Det avspeglar sig i figur 21 där en majoritet av församlingarna firar dopgudstjänster 1995 och 74,6 procent av församlingarna gör det 2002. Som visats tidigare döptes år 2018 46 600 barn och det firades drygt 40 000 gudstjänster, vilket innebär att det vanliga är att ett barn döps per dopgudstjänst och mer sällan flera barn per dop (se figur 4, kapitel 2). Dopföljet har fördubblats under de senaste drygt 20-åren.

Att ha dopfesten i kyrkans lokaler förstärker att dopet är vägen in i kyrkan.

111. Tabell 3 i metodbilaga, s. 147.

Denna utveckling löper parallellt med var dopet förrättas och dopkalaset firas. Under de sista årtiondena på 1900-talet kom allt fler församlingar att låna ut församlingslokaler för dopkalas. Från 1950-talet och fram till 1970-talet byggdes många så kallade småkyrkor i nybyggda stadsdelar eller förorter i de växande städerna. Dessa kyrkor har ofta församlingslokaler sammanbyggda med själva kyrkorummet. I denna typ av kyrkor blev det naturligt att låna ut församlingslokaler till dopkalaset, senare blev det lika vanligt att erbjuda församlingslokaler som låg i ett närliggande församlingshem.

Så länge dopfesten hölls i hemmet var antalet som kunde inbjudas för de allra flesta begränsat. När dopkalaset kom att vara i församlingslokalerna kunde många fler bjudas. Kan det möjligen vara så att när det blev möjligt att ha dopfesten i kyrkans lokaler har det bidragit till allt större dopföljen och att allt oftare endast ett barn döps i varje dogudstjänst? Att ha dopfesten i kyrkans lokaler förstärker att dopet är vägen in i kyrkan.

DROP-IN-DOP

År 2011 skrev Kyrkans Tidning (2011-04-11) om när man i Thomaskyrkan i Västerås anordnade drop-in-dop för första gången. Året därpå, år 2012, firas denna form av dogudstjänst på många håll. Kyrkans tidning skriver: *Skinnskatteberg, Filipstad, Härnösand, Månsarp, Höganäs, Visby, Örebro, Enskede-Årsta. Listan över de församlingar som har förrättat*

*drop-in-dop kan numera göras lång.*¹¹² Vid drop-in-dopen döps både vuxna och barn. I och med att dopgudstjänsterna samlat allt fler och dopkalasen blivit allt större har det för en del småbarnsföräldrar lett till att de avstår från att döpa sitt barn. Vid drop-in-dop är ofta många i församlingen engagerade både i själva dopgudstjänsten och med att bjuda på dopkaffe efter dopet.

I *Vi Föräldrar* berättar mamma Anna om upplevelsen av drop-in-dop: ”När Julie föddes var hon tredje barnet på ganska kort tid och det hände mycket den hösten hon föddes, så det blev aldrig av att vi döpte henne efterföljande vår.”¹¹³ Anna beskriver de andra två barnens dop. Det första barnets dop var överambitiöst, det andra barnets dop var lite mindre planerat och det tredje barnets dop helt oplanerat.

Ändå vågar jag nästan säga att det är detta dop som jag kommer att minnas mest. Bland allt lullull det lätt blir glömmet man tanken bakom varför man väljer att döpa sitt barn. Hade jag vetat hur bra det var hade jag gjort samma med alla mina barn.

DOP – NYA MEDLEMMAR I DEN LOKALA FÖRSAMLINGEN

I söndagens gudstjänst har, under århundraden, kungörelser lästs från predikstolen. Kungörelserna var av olika slag, till exempel kungliga kungörelser, men också kungörelser rörande giftermål och dödsfall i församlingen. De barn som döptes lästes inte upp i kungörelserna. Orsaken till detta var att alla barn i församlingen döptes. I kyrkohandboken 1942 ersattes kungörelser av kyrkliga tillkännagivanden där namnen på de barn som döpts lästes. Texten löd:

*I den kristna kyrkans gemenskap har genom det heliga dopet upptagits gossebarnet (flickebarnet, följande barn) N.N. (dopnamn och födelsedag).
Gud, vår Fader, bevara detta (dessa) barn i sitt förbund och välsigne det (dem) nu och till evig tid.*

I kyrkohandboken 1986 fanns förutom möjligheten att läsa upp namnen vid kyrkliga tillkännagivanden också möjligheten att infoga förbön för de döpa i kyrkans allmänna förbön. Kyrkohandboken 2017 ger möjlighet till bön för de döpta antingen direkt efter trosbekännelsen eller som en del av Kyrkans förbön. Texten lyder:

*Gud, vi ber för dem som döpts i vår församling, för NN (och...)
Låt henne/honom/dem växa i tro. Välsigna och bevara henne/honom/dem (och hennes/hans/deras familj/familjer) nu och alltid.*

112. Kyrkans tidning 2012-09-20.

113. *Vi Föräldrar* 2017/5.

Med början under de sista årtiondena på 1900-talet började en del församlingar ta kort på dopbarnet för att sätta upp det så att det var synligt för alla som kommer till kyrkan, ett sätt att visa på nya medlemmar i församlingen.

Från 1995 och framåt har en del församlingar anskaffat någon form av upphängningsanordning, ofta ett träd, där man har hängt upp ett föremål med varje dopbarns namn och dopdatum.¹¹⁴ År 2015 tillfrågades kyrkoherdarna i Svenska kyrkans interna enkätundersökning kring detta bruk. 103 församlingar/pastorat av de 439 som besvarade frågan svarade att de gav en gåva som dopfamiljen fick hämta vid ett senare tillfälle. Dessa utgör då ungefär 24 procent av församlingarna/pastoraten.¹¹⁵ De allra flesta, 91 av de 103 församlingarna/pastoraten, inbjuder familjen att hämta det i en särskild gudstjänst, till exempel på Kyndelmässodagen. Några av de församlingar som först började med dopträd inspirerades från Tyskland, där dopträd redan då fanns.¹¹⁶ Andra uppger att de inspirerades på olika sätt, till exempel av en psalm, till att skapa ett dopträd. En församling angav syftet med dopträdet på följande sätt: ”*Syftet med dopträd är att synliggöra dopet, att det skulle synas att barn blivit döpta och att det skulle bli naturligare att be för de döpta i gudstjänsterna.*”¹¹⁷ Vilka föremål används? Här presenteras de efter frekvens, flest först: ängel, droppe, duva, blad/löv, hjärta och fisk.¹¹⁸ Hur många familjer kommer och hämtar föremålet? Långt ifrån alla hämtar dopgåvan.¹¹⁹ En del församlingar går hem med dopgåvan eller skickar den om den inte hämtas, i andra återanvänds gåvan medan åter i andra församlingar samlas de på hög för att så småningom slängas.

I Finland används också dopträd. Skillnaden mellan bruket i Sverige och Finland är att själva upphängningen sker i söndagens gudstjänst när de döptas namn läses upp.

*I dessa hänger man den döptas namn under den gudstjänst där dopet kungörs för församlingen. I vissa församlingar läser man i sin tur upp namnet på alla barn som döpts under året och tänder ett ljus för alla under Mikaelidagens gudstjänst.*¹²⁰

114. Cordana 2017.

115. Cordana 2017, Dopträd– ursprung, spridning och funktion (kandidatuppsats). Uppsatsen visade på att det finns dopträd i hälften av Svenska kyrkans församlingar. Hennes enkät innehöll metodfel, som hon själv beskrivit, nämligen att hon inte vet hur många församlingar som har svarat utan endast personer(anställda) som svarat. En mindre del av enkäterna har församlingstillhörighet.

116. Cordana 2017, s.26.

117. Cordana 2017, s.26.

118. Cordana 2017, s.16.

119. Cordana 2017, s.18.

120. Hytönen et al. 2017.

Den nydöpte knyts samman med söndagens gudstjänstfirande församling på ett påtagligt sätt. Det finns färdiga dopträd att köpa i trä. På dessa hängs löv, även dessa i trä, med barnets namn och dopdatum. När lövet tas ner skickas det hem till dopbarnet.

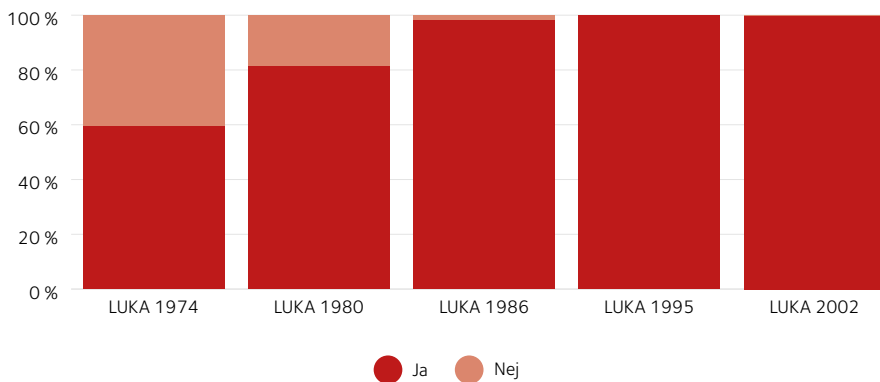
Dopträdet visar på dem som döpts och ger möjlighet att be för dem som döpts. Det blir också en doppåminnelse för den som ser dopträdet.

FRAMVÄXT AV DOPSAMTAL

I en tid då förhållandevis få besökte söndagens gudstjänst varje vecka och när kristendomskunskap ersattes med religionskunskap växte samtal inför dop fram. Under 1960-talet började präster att möta dopfamiljerna för dopsamtal inför dopet. I en skrift från 1968 står följande:

Så länge folkskolan hade konfessionell kristendomsundervisning kunde man kanske inbilla sig, att skolan på kyrkans uppdrag fullföljde dopbefallningens uppdrag. Men nu är grundskolans undervisning objektiv, och skolan har av sagt sig uppgiften att fostra till lutherska kristna.¹²¹

FIGUR 22. ANDEL SOM BESVARAT FRÅGAN: TRÄFFAR PRÄSTEN FÖRÄLDRARNA FÖR SAMTAL FÖRE DOPET?

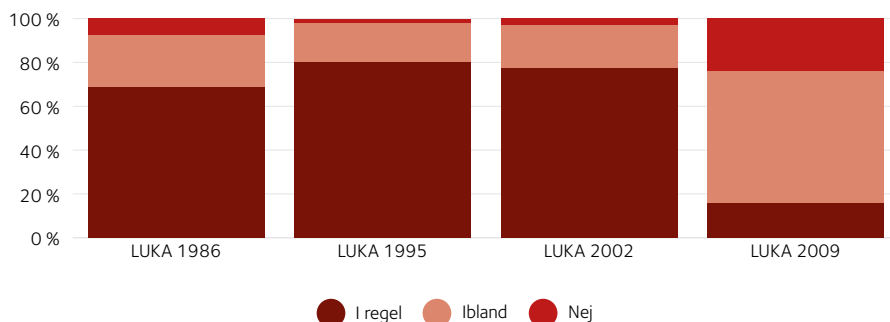
LUKA 1974: n=2528 församlingar, LUKA 1980: n=2471 församlingar, LUKA 1986: n=2204 församlingar, LUKA 1995: n=2211 församlingar, LUKA 2002: n=1532 församlingar, procent. Svar "Ja" innefattar svarsalternativen "Ja", "I regel", "Ofta" och "Ibland".

121. Nordh 1968, s.77.

År 1974 uppgav tre av tio församlingar att prästerna hade dop-samtal som *Ofta* eller *I regel*. Nästan lika många hade dop-samtal *ibland* medan fyra av tio församlingar aldrig hade dop-samtal. Sex år senare, år 1980, var det 60 procent av församlingarna som hade dop-samtal *I regel*, *Alltid* eller *Ofta*. År 1986 var det över 90 procent som hade dop-samtal, *I regel* eller *Ibland*. I den Svenska kyrkohandboken som kom 1986 stod i anvisningarna ”att de som döps (barn, unga eller vuxna) och deras närmaste i församlingen på olika sätt (information, dop-samtal etc.) får hjälp att förbereda sig för dopet och leva vidare i trons gemenskap”.¹²² År 1995 och 2002 hade i princip alla församlingar dop-samtal. Kyrkoordningen 2000 stadgade att ”Dop, konfirmation, vigsel och begravning ska föregås av samtal mellan den präst som ska leda gudstjänsten och dem som närmast berörs.”¹²³

År 1986 var dop-samtalen i form av hembesök *I regel* hos 68,5 procent och *Ibland* 24,1 procent. 1995 svarar 80,2 procent att dop-samtalen *i regel* sker genom i form av hembesök och 17,6 procent *Ibland*. År 2002 är 77,0 procent som *I regel* hembesök, *Ibland* 19,9 procent. 2009 sker dock endast 15,9 procent av dop-samtalen *I regel* som hembesök, 60,1 procent *Ibland*. Samma år uppgav 24,2 procent av församlingarna att dop-samtalet inte sker vid ett hembesök.

FIGUR 23. DOPSAMTAL: SKER DETTA SAMTAL SOM HEMBESÖK?

Källa: LUKA 1986: n=2158 församlingar, LUKA 1995: n=2205 församlingar, LUKA 2002: n=1527 församlingar, LUKA 2009: n=248 pastorat procent.¹²⁴

122. Den svenska kyrkohandboken, 1986, s. 164.

123. KO 17 kap 15§.

124. Frågelistan 2009 riktade sig till pastorat och inte till församlingar. Var dop-samtalet ägde rum var en fråga med frisvar. Frisvaren är kategoriserade enligt följande: hemma=I regel, hemma + någon av pastoratets lokaler= Ibland, Pastoratets lokaler= Nej. Det var 248 pastorat av 754 som besvarat denna frisvarsfråga.

Platsen för hembesöken i en del församlingar/pastorat har förändrats från hemmet till att äga rum i någon av församlingens lokaler. Säkert är det flera faktorer som påverkar detta. Ett skäl kan vara att föräldrarna deltar i ”*Öppet hus för barn och föräldrar*” och de inte är främmande för att komma till kyrkans lokaler. En del familjer ska ha dopkalaset i församlingshemmet och det blir då kanske en naturlig mötesplats även för samtalet inför dopet. Ytterligare en anledning kan vara att det går åt mindre arbetstid för prästen att möta föräldrarna i församlingens lokaler. Det skulle också kunna vara så att ett möte i församlingens lokaler eller i kyrkan betonar att dopet är en väg in i församlingen/kyrkan.

DOPSAMTAL – DOPVÄGRAN

Med start i den romersk katolska kyrkan i Frankrike, i början av 1950-talet, började präster examinera föräldrarnas tro inför att de ville låta döpa sina barn. Samma utveckling finns i England 1964 och USA 1973 samt i Sverige omkring 1980. Motiveringen till detta förhållningssätt var att dopet är ett sakrament och ska tas emot i tro. Eftersom det handlade om små barn fick föräldrarna bli ställföreträdare.¹²⁵

Trots att Sverige enligt undersökningar framstod som ett av världens mest sekulariserade länder, valde många att stå kvar som medlemmar och döpa sina barn. Det uppfattades av en del representanter från Svenska kyrkan som att många gjort valet av anledningar som inte var förenligt med kyrkans syn på dopet.¹²⁶ På hösten 1980 uppmärksammades i media att några präster vägrat att döpa barn eftersom föräldrarna enligt prästens bedömning inte hade en tillfredställande ställföreträdande tro för att garantera att barnet skulle få en kristen fostran. Det fanns en stor oro att dopsamtalet skulle upplevas som examinerande. Biskopsmötets arbetsgrupp för dopfrågor, 1979, skriver:

När tid och plats för dop har bestämts [...] inbjuds föräldrarna till dopsamtal, som självfallet inte får framställas som obligatoriskt. Allt måste undvikas, som kan komma människor att uppfatta kyrkan som ett ämbetsverk.¹²⁷

I LUKA 1980 frågades det om dopet uppskjutits på grund av dopsamtal? 3,4 procent av församlingarna uppgav att dop skjutits upp efter dopsamtal, vilket innebar att det förekommit i 80 församlingar.

125. Andrén, Å., s.51f.

126. Reimers 1995, s. 12.

127. Biskopsmötets arbetsgrupp för dopfrågor,Handledning beträffande Dopet, Östervåla 1979, s.21.

DOPFRÅGAN

Det fanns, utifrån att skolan inte längre fostrade barnen i kristen tro, en mer allmän uppfattning att föräldrarna och församlingen hade ett större ansvar för barnets kristna fostran. När kyrkohandboken 1986 skulle antas kom en omfattande debatt att röra dopfrågan. Dopfrågan i kyrkohandboken 1986 lyder: *Vill ni att ert barn ska döpas till denna tro och leva med församlingen i Kristi gemenskap? Föräldrarna svarar: Ja.* Här var det ”*församlingens levande tros klimat*” som lyftes fram.¹²⁸ Om dopfrågan skulle vara obligatorisk eller fakultativ (frivillig) var en del av debatten. Den blev fakultativ.¹²⁹ År 1995, knappt tio år efter att kyrkohandboken 1986 tagits i bruk, ställde prästerna frågan i 85 procent av församlingarna och 2002 i 87 procent av församlingarna. 2009 var det 90 procent av prästerna i pastoraten som ställde frågan vid dop.

I Svenska kyrkans svar på BEM (*Baptist, Eucharist and Ministry*) står det:

*Svenska kyrkan har anledning att närmare tänka igenom på vilket sätt dopets innebörd skall klargöras för dopföräldrarna utan att man därför övergår till en ”trosexamen”. Frågan till föräldrarna i vår nya dopordning är ett steg i denna riktning. Genom att dopet i regel äger rum i församlingens mitt skapas möjligheter för oss att bättre ta på oss uppgiften att påminna församlingen om dess reella ansvar för den som döps.*¹³⁰

I kyrkohandboken 2017 är dopfrågan förändrad:

*P: Vill ni att ert barn ska döpas till denna tro och vara en del av Kristi (världsvida) kyrka?
Föräldrarna: Ja*

eller

P: Detta är den tro som vi döps till (i Kristi världsvida kyrka). I den får vi leva och dö för att uppstå till evigt liv.

Med utgångspunkt i Lutherska världsförbundets studieprocess *Worship and Culture* på 1990-talet utgick kyrkohandboksgruppen i revisionsarbetet 2010 i dokumentet *Teologiska grundprinciper* från att varje lokal gudstjänst firas i gemenskap med den världsvida kyrkan. Vidare poängterades att varje lokalt firad gudstjänst rymmer minst tre olika dimensioner. De benämns som *kyrka* och med det menas såväl den världsvida, generella kyrkan som Svenska kyrkan i sin helhet, *församling*

128. Andrén, Å., 1974, s.58.

129. Andrén, Å., 1974, s.49 ff.

130. Svenska kyrkans svar på BEM, 1985-03-16, C.1.

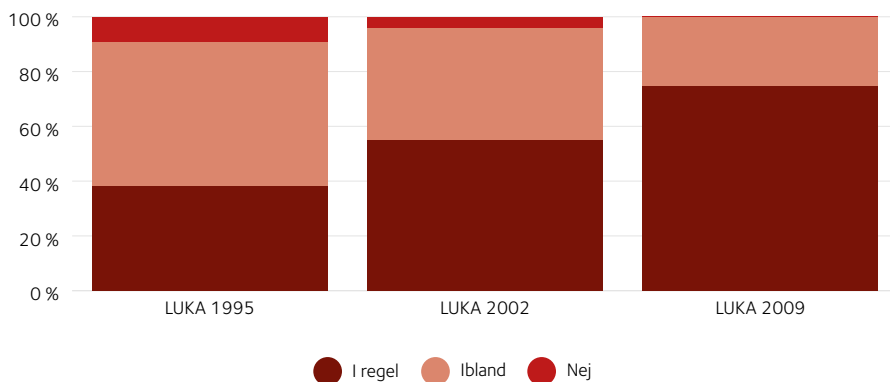

med vilket avses den lokala gudstjänstfirande församlingen, de människor som är på plats i rummet och *individ* det vill säga den enskilda människan sådan som hon själv vill vara, uppfattas och bli bemött.¹³¹ Dopfrågan har förändrats från att tonvikten lades vid ”*församlingens levande trosklimat*” till att dopet innebär att ”*vara en del av Kristi världsvida kyrka.*”

HÖG GRAD AV DELAKTIGHET

I kyrkohandboken 1986 har dopet blivit en gudstjänst där det fanns möjlighet till hög grad av delaktighet för församlingen.¹³² Av figur 24 framgår tydligt att intentionen i kyrkohandboken 1986 med en hög grad av delaktighet har genomförts nästan till 100 procent.

FIGUR 24. MEDVERKAR FÖRÄLDRAR, SYSKON ELLER ANDRA ANHÖRIGA I DOPAKTEN?

Källa: LUKA 1995: n=2208 församlingar, LUKA 2002: n=1527 församlingar, LUKA 2009: n=751 pastorat, procent.

Dopgudstjänsten är idag en gudstjänst där församlingen till stor del är delaktig genom att läsa texter, svara på frågor, delta i handpåläggningen, hålla i dopvattnet m.m. Föräldern som ber Tackbönen för sitt/sina barn i dopgudstjänsten upplever bönen möjlighet och nu tillsammans med en gudstjänstfirande församling. De som är med och lägger händerna på barnets huvud vid Befrielsebönen får också uppleva bönen väsen. Att som anhörig läsa texten om Jesus och barnen (Mark.10) när ett av familjens barn ska döpas ger dimensioner på bibelordet. Att tillsammans läsa trosbekännelsen stärker gemenskapen i rummet men också

131. Teologiska grundprinciper, 2010, s.12.

132. Eckerdal SOU 1981:66, s.354.

Dopgudstjänsten är en gudstjänst med en mycket hög grad av delaktighet, en delaktighet som ger möjlighet till en fördjupad tro och ökad kunskap om dopet.

med Kristi världsvida kyrka. Dopgudstjänsten är en gudstjänst med en mycket hög grad av delaktighet, en delaktighet som ger möjlighet till en fördjupad tro och ökad kunskap om dopet.

DOPLJUSET – DOPTYDANDE SYMBOLHANDLING

I en tid när skolan inte längre undervisade i kristendoms-kunskap blev det viktigt att på alla sätt undervisa om dopet. För att på ett pedagogiskt sätt tyda dopet infördes i kyrkohandbo-ken 1986 doptydande symbolhandlingar som dopljus.

När dopljuset ånyo börjar användas, är det därför av vikt att betona, att detta icke göres som ett särskilt moment vid dopet utan i ett rent pedagogiskt, kateketiskt syfte, för föräldrar, faddrar och dopförsamling åskådliggöra det som händer i dopet: Den döpte tages nu ut ur mörkret in i Kristusljuset, ett nytt liv tändes i dopets stund.¹³³

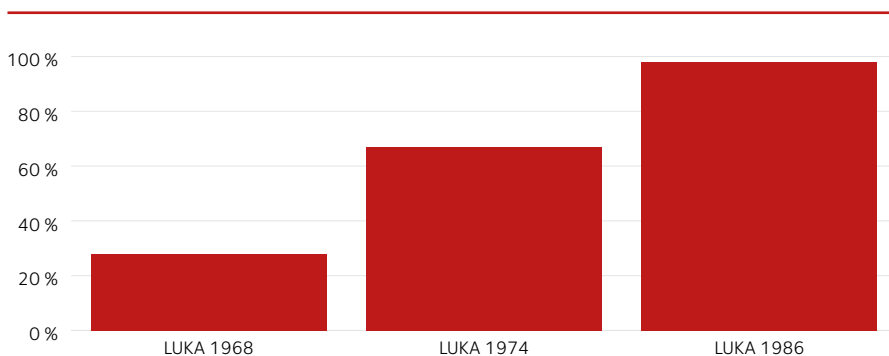

133. Svenningsen 1968, s.66.

Under framför allt 1970-talet började påskljus användas i församlingarna. I LUKA år 2002 svarade 87 procent av församlingarna att de hade ett påskljus. Doppljuset eller dopljusen tänds på påskljuset.

Vid överlämnandet av doppljuset följde någon form av tydningssord från exempelvis Bibeln.¹³⁴ År 1968 var det 28 procent av församlingarna som använde dopljus. År 1974 var det 67 procent och år 1986 var det 98 procent.

FIGUR 25. LÄMNAS DOPLJUS ATT TA MED SIG HEM? SVAR: JA.

Källa: LUKA 1968: n=2448, LUKA 1974: n=2546, LUKA 1986: n=2207, procent.

I och med att kyrkohandboken 1986 förde in doppljuset i liturgin har det kommit att bli en del av själva dopgudstjänsten. Idag har föräldrarna, om de är döpta, fått dopljus vid sina dop. Det kan till och med vara så att mor- och farföräldrar fått dopljus vid sina dop. På så sätt har doppljuset kommit att bli en självklar del av dopgudstjänsten, även om det inte är ett obligatoriskt moment.

I och med att kyrkohandboken 1986 förde in doppljuset i liturgin har det kommit att bli en del av själva dopgudstjänsten.

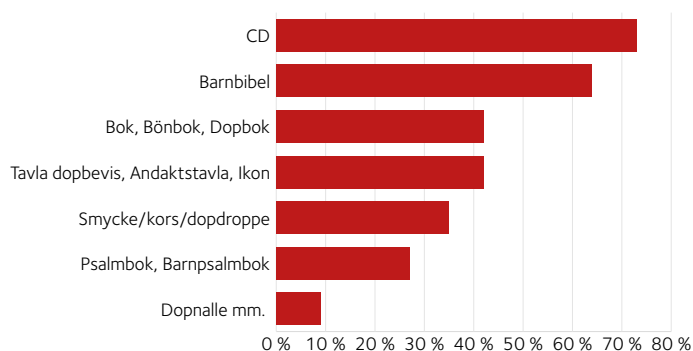
GÅVOR FÖR ATT VÄXA I KRISTEN TRO

I samband med dopet är det inte ovanligt att dopbarnet får en

134. Eckerdal SOU 1981:66, s.354.

eller flera gåvor från församlingen som ska ge barnet möjlighet till att växa i tro. År 2009 uppger 57,0 procent, 426 pastorat, att de ger en gåva förutom ljus till dopbarnet. 43 procent svarar att de inte gör det. Av de som ger en gåva har 318 svarat på vad de ger. En del pastorat ger en gåva som hängs upp i ett dopträd. Dessa gåvor har inte tagits med i uppräknningen nedan. Värt att observera är att ett pastorat kan ge mer än en gåva till ett dopbarn, till exempel cd-skiva och bönbok.

FIGUR 26. ÖVERLÄMNAS NÅGON GÅVA FÖRUTOM DOPLJUS?

Källa: LUKA 2009, n=318 pastorat, antal.

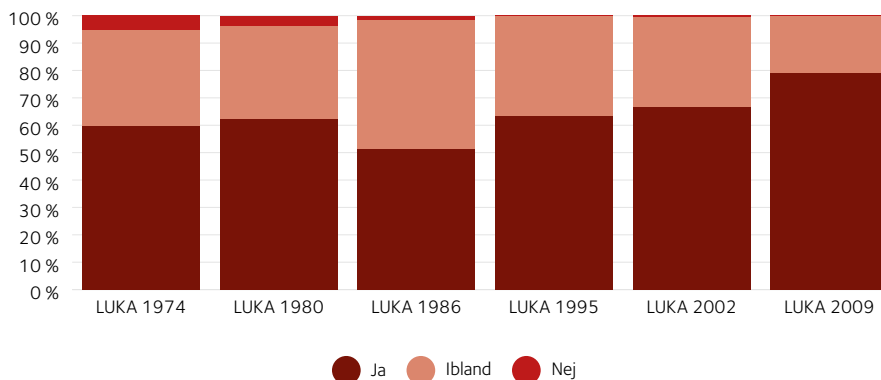
Av figur 26 framgår att år 2009 var det vanligast att ge en CD, följt av en barnbibel, därefter kommer bok, bönbok eller dopbok. På olika sätt är gåvorna till för att ge möjlighet till att växa i kristen tro.

FADDRAR OCH FÖRSAMLINGSFADDRAR

Faddrarna var de som under århundraden tog barnet till kyrkan för dop. När dopen i allt högre grad ägde rum i hemmen förändrades och förminskades faddrarnas roll. Detta är tydligt i kyrkohandboken 1811 och framåt. I vissa delar av Sverige, exempelvis Skåne, har fadderseden aldrig försvunnit, likaså har många i det översta skiktet i samhället haft faddrar. På många håll försvann faddrar i tider då barn döptes på pastorsexpeditionen och på BB.

Figur 27 visar att fadderseden kommit tillbaka. Svartalernativen är olika mellan enkäterna, men det är tydligt att svarsalternativet *I regel* har ökat åtminstone från 1986 och framåt. År 2009 var det nästan åtta av tio pastorat som svarar att *I regel* har dopbarnet faddrar.

FIGUR 27. FÖREKOMMER FADDRAR?

Källa: LUKA 1974: n=2539, LUKA 1980: n=2481, LUKA 1986: n=2206, LUKA 1995: n=2212, LUKA 2002: n=1519, LUKA 2009: n=752, procent. Svar "Ja" innefattar svarsalternativen "Ja", "I regel" och "Ofta".

Församlingsfaddrar växte fram i en tid då många av dopbarnen inte hade vad man då kallade personliga faddrar.

Seden med av föräldrarna vald fadder bör uppmuntras från kyrkans sida. Här är det viktigt att prästen får berätta för barnets föräldrar och för den fadder de valt om fadderskapets uppgift. En fadder skall bedja för barnet och stödja föräldrarna i deras kristna fostran av barnet.¹³⁵

I några Stockholmsförsamlingar började man i slutet av 1950-talet att införa församlingsfaddrar. "En församlingsfadders uppgift är alltså att hålla kontakt med den döpte och hans familj under de första levnadsåren och därigenom på olika sätt aktualisera dopets fortsättning."¹³⁶ Församlingsfaddrarnas uppgift var att besöka dopbarnet på 1-, 2-, 3- och 4-årsdagen av dopet och inbjuda till familjegudstjänster. I Församlingsnämndens skrift, år 1995, om dop och kyrkotillhörighet står följande:

För dopkandidaten/familjerna innebär mötet med den aktiva församlingsmedarbetaren en möjlighet att uppleva något av andan och attityden bland dem som konkret utgör den levande församlingsgemenskapen.¹³⁷

135. Biskopsmötets arbetsgrupp för dopfrågor 1979, s.37.

136. Nordh 1968, s.78.

137. Dop och kyrkotillhörighet – ett pastoralt program 1995, s.28.

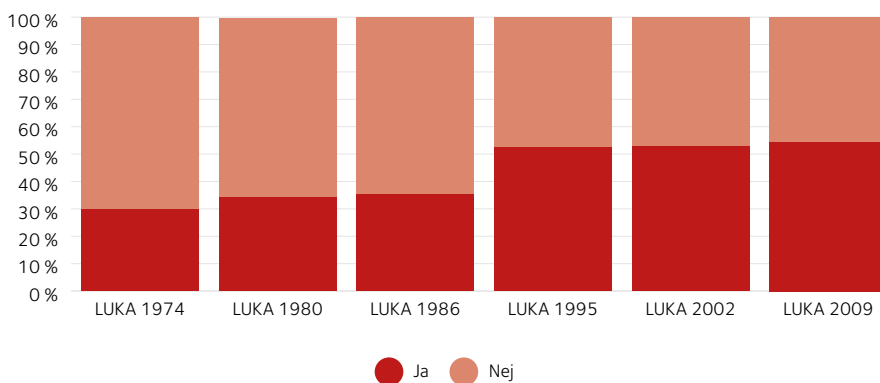
I LUKA-listorna finns uppgifterna att 1968 var det 4 procent av församlingarna där församlingsfaddrar förekom. År 1974 hade det ökat till 5 procent, vilket det också var 1980. För att 1986 återigen vara 4 procent.¹³⁸

Många gånger var säkert hälsningarna på dopdagen en mycket positiv upplevelse, men ibland kan det ha upplevts som något av en kontroll av den kristna fostran. Församlingsfaddrar ersatte inte familjens faddrar och det var ett försök att ge möjlighet till kontakt mellan dopbarn och församling under barnets fyra första år.

DOPHÄLSNING

Från 1960-talet och framåt började församlingarna att antingen, genom församlingsfaddrar, dela ut eller skicka ut dophälsning på årsdagen av dopet under barnets första fyra levnadsår.

FIGUR 28. UTSÄNDS/ÖVERLÄMNAS DOPHÄLSNINGAR PÅ ÅRS DAGAR AV DOPEN?

Källa: LUKA 1974: n=2528 församlingar, LUKA 1980: n=2460 församlingar, LUKA 1986: n=2196 församlingar, LUKA 1995: n=2198 församlingar, LUKA 2002: n=1508 församlingar, LUKA 2009: n=741 pastorat, procent. Svar "Ja" innefattar svarsalternativen "Ja", "I regel", "Ofta" och "Ibland".

I drygt hälften av alla pastorat skickades år 2009 ut dophälsningar. Det är något som pågått under åtminstone 40 år. Om barnet flyttar från församlingen/pastoratet – försätter man då att följa barnet till den nya församlingen eller slutar man

138. LUKA 1968, 1974, 1980 och 1986.

skicka ut hälsningen? Årshälsningar har skickats ut under lång tid och det i sig gör det till något viktigt i uppföljning av dop.

DOPSED I STÄNDIG FÖRÄNDRING

Genom att se tillbaka under århundraden och framför allt under de sista 50–60 åren är det tydligt att doppseden är i ständig förändring. Här följer fem ögonblicksbilder från fyra århundraden:

- » Släkt, vänner, grannar – många inbjuds till dopet. Prästen leder dopgudstjänsten, pappan ber tackbönen, en granne läser texten om Jesus och barnen, mamman håller i dopvattnet och en kusin ber förbönen. Efteråt följer dopfesten i församlingshemmet. Så kan ett dop se ut idag, år 2019.
- » Familjen, mor- och farföräldrar, väntar med dopbarnet på att sista psalmen ska sjungas i högmässan. Det är två barn till som ska döpas. När de går in till dopgudstjänsten går församlingen ut. Några gudstjänstbesökare stannar på dopet. Efter dopet samlas man hemma. Året var 1969.
- » I den industrialiserade staden med många nyinflyttade kunde det vara grannkvinnan som tog barnet till pastorsexpeditionen där prästen döpte barnet. Ibland var det till och med grannkvinnan som bestämde namnen. Ett annat barn döptes i den vackra våningen och släkten var samlad. Efter dopet serverades middag. Året var 1919.
- » Prästen kom hem och döpte barnet, som var högst tre dagar gammalt. Efter dopet följde barnsöl, ibland samma dag och ibland någon dag senare. Året var 1819.
- » Faddrarna tog barnet till kyrkan. Barnet var mellan en till tre dagar gammalt. Efter dopet tog faddrarna med sig barnet till föräldrarna och det stundade barnsölet. Året var 1719.

Efter dopet tog faddrarna med sig barnet till föräldrarna och det stundade barnsölet.

Tre århundraden skiljer det första och sista beskrivna dopet åt. Förutsättningarna var på många sätt vitt skilda. Då var det enbart faddrarna som tog barnet till kyrkan, nu samlas hela släkten, vänner och grannar till dopgudstjänsten i kyrkan. Såväl då som nu var och är alla samlade till dopfest. Trots olikheterna i såväl seder och bruk i dopritualer är det ett och samma dop. Dopet sker genom användning av vatten och i Faderns, Sonens och den Heliga Andens namn.

Att nå ut till potentiella dopföräldrar

Följande kapitel behandlar frågan om hur församlingarna arbetar med kommunikationen kring sådant som har med dopet att göra. Det kan exempelvis ha att göra med hur text- och bildspråk används för att informera om dopet, men även hur den tilltänka målgruppen kan se ut. Innehållet i kapitlet är i huvudsak baserat på resultatet av Svenska kyrkans interna enkätundersökning om församlingars arbete med dopet (kyrkoherdarnas svar) samt studier av hemsidor och annan kommunikation om dopet.

Ett av de vanligaste är att göra det via sin församlings eller pastorats hemsida.

Dopet kommuniceras på många sätt, i gudstjänster, på andra sätt i församlingens liv, via riktade utskick och doppaket. I kyrkoordningen regleras att församlingarna ska informera nyblivna föräldrar inom Svenska kyrkan om dopet: *”Församlingens kyrkoherde ska innan ett barn uppnått sex månaders ålder informera föräldrar eller annan vårdnadshavare som tillhör Svenska kyrkan om dopet och om bestämmelserna för kyrkotillhörighet samt erbjuda dem att låta döpa sitt barn.”*¹³⁹ Utöver de obligatoriska utskicken använder sig många församlingar av ytterligare sätt att kommunicera om dopet. Ett av de vanligaste är att göra det via sin församlings eller pastorats hemsida. Internet och sociala medier är allt mer betydelsefulla kanaler för att nå ut med information. Idag är 25-åringar den största åldersgruppen bland Svenska kyrkans medlemmar och 90-talisterna är nu i en ålder där de bildar familj och blir föräldrar. 100 procent av 16–25-åringar använder internet¹⁴⁰ och 55 procent inom åldersgruppen 16–49 svarar att de använder sig av sökmotorer och hemsidor på internet på frågan *”Var söker du information om kristen tro”*.¹⁴¹ Hur det intrycket blir kan bero på ett antal olika

139. Kyrkoordningen, 19 kap, 8 §.

140. Svenskarna och internet 2018.

141. Svenska kyrkans externa enkätundersökning 2018, s.k. extern kyrkbuss.

faktorer som hur lättåtkomlig informationen är, hur omfattande informationen är och huruvida informationen är relevant för de tänkbara läsarna, hemsidan kanske bara riktar sig till en av flera tänkbara målgrupper. Nationell nivåns kommunikationskoncept presenterar en tredelad sektion om valet av kanal. Här återfinns val av målgrupp, val av ämne och val av metod. Den personliga kontakten med församlingen är också central, vilket exemplifieras med erfarenheter från systematiskt doparbete i två församlingar.

HUR INFORMERAR FÖRSAMLINGARNA OM DOPET?

I stort sett alla församlingar bedriver också någon form av informationsarbete kring dopet. Av 3 57 församlingar och pastorat var det endast sju som svarade att de inte har någon information om dop.¹⁴² Det vanligaste sättet för församlingarna är att i någon form informera om dop på sin hemsida.¹⁴³ Här är variationen relativt stor. I vissa fall rör det sig om en enkel hänvisning till vart man ska vända sig om man vill låta döpa sitt barn. I andra fall är det relativt omfattande information om dopet tillsammans med erbjudanden om att låna dopklänning och lokal för efterföljande dopkaffe. Flertalet församlingar informerar i samband med annan verksamhet där man möter barnfamiljer och genom församlingsblad eller annat tryckt material. Drygt var fjärde församling svarar att man även informerar på annat sätt. Bland dessa svarar många att man informerar genom någon form av riktad information till nyblivna föräldrar, vanligtvis genom brev med inbjudan till dop. En del församlingar gör också hembesök hos familjer med nyfödda barn där man vanligtvis överlämnar information tillsammans med någon form av gåva – i vissa fall så kallad dopkasse. Ett fåtal anger också andra sätt att informera om dopet, exempelvis genom telefonsamtal eller information som sprids via barnavårdscentralen.

En allt viktigare kanal för kommunikation är internet och sociala medier.

De flesta församlingar, drygt 90 procent av de svarande, riktar sin information om dop till nyblivna föräldrar. I vissa fall, omkring var tionde församling, vänder man sig också till blivande föräldrar med sin information. Övriga målgrupper för dopinformationen som förekommer bland svaren är odöpta konfirmander och vuxna.¹⁴⁴

142. Svenska kyrkans interna enkätundersökning 2018, s.k. intern kyrkbuss.

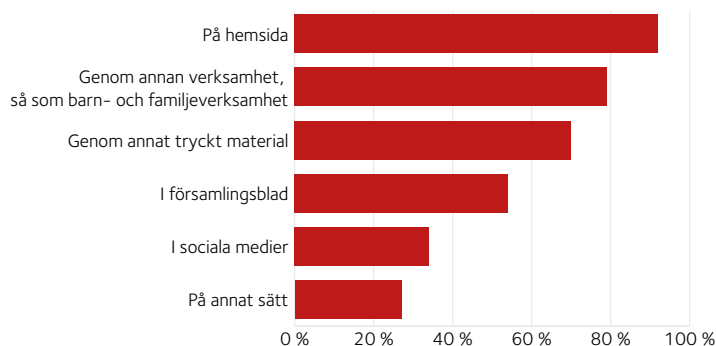
143. Se figur 29.

144. Svenska kyrkans interna enkätundersökning 2018, s.k. intern kyrkbuss.

Här finns förslag på hur församlingarna kan öka medvetenheten kring dopet både bland de anställda men även bland potentiella dopföräldrar.

Som tidigare nämnts är församlingar således skyldiga att informera om dopet, men hur kommuniceras dopet? En allt viktigare kanal för kommunikation är internet och sociala medier. Här studeras församlingars hemsidor mer i detalj. Ett urval av 40 församlingars och pastorats hemsidor har gjorts. De fem största pastoraten valdes och sedan valdes ytterligare 35 slumpmässigt så att minst fyra församlingar eller pastorat fanns representerade i Sveriges Kommuner och Landstings nio olika kommungruppsindelningar, alla stift finns representerade med minst en församling.

FIGUR 29. HUR INFORMERAR FÖRSAMLINGEN OM DOP? PROCENTUELL FÖRDELNING (FLERA SVARSALTERNATIV MÖJLIGA)

NORGE SATSAR PÅ RESURSBANK

Den norska kyrkan har hemsidan *Ressursbanken* som vänder sig direkt till församlingar, personal och förtroendevalda, där de kan få hjälp med ”trosopplärning”.¹⁴⁵ För dopet finns sju underkategorier: beskrivning, planläggning, aktiviteter, innehåll, kommunikation, bilder och relaterade resurser.¹⁴⁶ Under planläggning finns *Aksjon dåp* som innehåller ”*verktyg och metoder för att mobilisera och rekrytera till dop i församlingen*”.¹⁴⁷ Här finns förslag på hur församlingarna kan öka medvetenheten kring dopet både bland de anställda men även bland potentiella dopföräldrar. Det handlar exempelvis om att göra reklam på barnvårdscentralen, kampanjer på sociala medier, att skapa en genomtänkt strategi inom församlingen samt fastställa rutiner vid kontakten med föräldrar.¹⁴⁸ Under aktiviteter finns inspiration för församlingarna i form av texter om dopsamtal, predikan, dogudstjänster, och dopuppföljning. Under kommunikation finns artiklar om dopet länkade, texter som kan användas i reklamsyfte, färdiga annonser, folder, loggor och filmer som kan användas på församlingarnas hemsidor eller för reklam i lokaltidningen.

Norska kyrkan har även en hemsida som riktar sig till dopföräldrar och dopkandidater.¹⁴⁹ Högst upp finns en sökfunktion för att hitta närmsta församling. Under detta finns det länkar till ett antal sidor, dessa är:

- » Vanliga frågor och svar om dopet
- » Dopet är ett firande av livet
- » Att bära ett barn till dop
- » 'Med tack och glädje!' – till samtal om dopet och dop av vuxna

Det finns även länkar under dessa:

- » Vill du bli döpt?
- » Att vara fadder
- » Praktiska förberedelser
- » Dopliturgin
- » Dopet – en gåva

145. <https://ressursbanken.kirken.no/nb-NO/2017/dap/#na 2019-04-02>.

146. <https://ressursbanken.kirken.no/nb-NO/2017/dap/#na 2019-04-02>.

147. Aksjon dåp – Stavanger bispedømme; den Norske Kirke.

148. <https://ressursbanken.kirken.no/nb-NO/2017/dap/#na 2019-04-02>.

149. <https://kirken.no/nb-NO/daap/> 2019-04-02.

DANMARK SATSAR PÅ FÖRÄLDRARNAS BERÄTTELSE

Folkekirken i Danmark har en hemsida som vänder sig till dopföräldrar och dopkandidater.¹⁵⁰ På den första sidan finns länkar till ett antal sidor med mer information. Dessa är:

- » Vad betyder dopet?
- » Fadder, gudmor, gudfar
- » Så går ett dop till
- » Det ska du komma ihåg
- » Dopets kulturhistoria
- » Dopet i Bibeln
- » Dopets symboler
- » Barnets namn, dopfest och doggåvor
- » Vuxendop blir allt mer vanligt
- » Nöddop
- » Överväger du dop?
- » Dophistorier

Under ”Överväger du barndop?” finns intervjuer i både artikel- och videoformat där föräldrar och danska profiler, bland annat en journalist och en bloggerska, berättar om sitt val att döpa sitt eller sina barn.¹⁵¹ Även flera präster, en lektor i pedagogisk sociologi, en professor i teologi och en barnpsykolog delar med sig av dopets olika dimensioner och fördelarna med att göra valet åt barnet.^{152, 153, 154} Exempelvis pratar barnpsykologen om vikten att diskutera sina existentiella värderingar med sin medförälder, speciellt om paret är oense om att döpa.¹⁵⁵ Flera av dopföräldrarnas berättelser handlar om varför de initialt tvekade inför att döpa sitt barn men sedan kom fram till, antingen på egen hand eller med sin partner, att de ville döpa sitt barn.¹⁵⁶

En förälder berättar hur han valde att döpas samtidigt som sina döttrar.

150. <https://www.folkekirken.dk/livets-begivenheder/daab> 2019-04-02.

151. <https://www.folkekirken.dk/livets-begivenheder/daab/overvejer-du-daab> 2019-04-02.

152. <https://www.folkekirken.dk/livets-begivenheder/daab/overvejer-du-daab/daben-er-det-storste>; <https://www.folkekirken.dk/livets-begivenheder/daab/overvejer-du-daab/praester-om-daab>; <https://www.folkekirken.dk/livets-begivenheder/daab/overvejer-du-daab/video-hvad-er-barnedab> 2019-04-02.

153. <https://www.folkekirken.dk/livets-begivenheder/daab/overvejer-du-daab/vi-skal-forpligte-vores-boern> 2019-04-02.

154. <https://www.folkekirken.dk/livets-begivenheder/daab/overvejer-du-daab/daben-er-et-kompas> 2019-04-02.

155. <https://www.folkekirken.dk/livets-begivenheder/daab/overvejer-du-daab/foraeldre-skal-turde> 2019-04-02.

156. <https://www.folkekirken.dk/livets-begivenheder/daab/overvejer-du-daab/daaben-giver-tryghed>; <https://www.folkekirken.dk/livets-begivenheder/daab/overvejer-du-daab/video-vi-var-hablost-uenige-om-barnedab>; <https://www.folkekirken.dk/livets-begivenheder/daab/overvejer-du-daab/jeg-var-sa-stolt> 2019-04-02.

Många tog även upp tryggheten de kände i samband med dopet och hur traditionsaspekten spelade en stor roll, en förälder berättar hur han valde att döpas samtidigt som sina döttrar.^{157, 158}

FINLAND LYFTER FADDRARNA

Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland har både en informationssida på sin officiella hemsida som finns tillgänglig på både finska och svenska samt en hemsida som bara handlar om dopet som i skrivande stund enbart finns på finska.¹⁵⁹ På informationssidan på svenska finns en kort förklaring av dopets innebörd samt information om hur ett dop går till, här står det även att dopet är medlemsgrundande. På samma sida finns det länkar till ”*ta kontakt med din församling*”, ”*dopformulär*”, ”*doppsalmer*”.¹⁶⁰ Under dopformulär finns dopförordningen för dop, nöddop, bekräftelse av dop, dop av unga och av vuxna och dop i församlingens gudstjänst på ett flertal språk bland annat svenska, finska och nordsamiska, men även ryska, tyska och engelska.¹⁶¹ Det finns ytterligare ett antal kategorier under dopet:

- » Var och när?
- » Att välja präst
- » Faddrar
- » Bestämmelser
- » Före dopet
- » Dopet
- » Vuxendop
- » Frågor om dop

Under ”*fadder*” står det att barnet ska ha minst två faddrar och att båda måste tillhöra den evangelisk-lutherska kyrkan och vara konfirmerade. En potentiell tredje fadder kan tillhöra en kristen kyrka som är godkänd av Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland.¹⁶² Under ”frågor om dop” finns svar på praktiska frågor men även en förenklad version av dopgudstjänstordningen. Då de flesta dop i Finland äger rum i hemmet finns många frågor om de praktiska förberedelser som behöver

157. <https://www.folkekirken.dk/livets-begivenheder/daab/overvejer-du-daab/video-livet-blev-storre-da-liv-blev-mor>; <https://www.folkekirken.dk/livets-begivenheder/daab/overvejer-du-daab/barnedaben-er-en-kaerlighedsfest>; <https://www.folkekirken.dk/livets-begivenheder/daab/overvejer-du-daab/daben-er-mit-ansvar> 2019-04-02.

158. <https://www.folkekirken.dk/livets-begivenheder/daab/overvejer-du-daab/videnskabens-beskrivelse-ikke-hele-virkeligheden> 2019-04-02.

159. <https://evl.fi/livets-fester/dop>; <https://evl.fi/perhejuhat/ristiaiset>; <https://www.kaste.fi/2019-04-02>.

160. <https://evl.fi/livets-fester/dop> 2019-04-02.

161. <http://kyrkohandboken.fi/forr/dop.html> 2019-04-02.

162. <https://evl.fi/livets-fester/dop/faddrar> 2019-04-02.

göras i hemmet inför dopet, till exempel vad som kan användas som dopskål och vilket bord som passar.¹⁶³

SÄRSKILDA DOPSATSNINGAR

Svaren på enkätfrågorna om dopet tyder generellt sett på att arbetet med att upprätthålla en levande doptradition har en särskild prioritet i många församlingar. Bara det faktum att drygt hälften av alla församlingar anger att de har genomfört en särskild dopsatsning under de senaste åren säger en del om vilken betydelse dopet och dopsedens utveckling har i det lokala församlingsarbetet. En vanlig satsning är att man erbjuder så kallade drop-in-dop vid särskilda tillfällen. Nästan lika vanligt är det att man ordnar med någon form av uppföljning av de dop som genomförts, exempelvis att man vid ett eller flera tillfällen under ett år bjuder in alla dopföräldrar och barn till en särskild gudstjänst och/eller en dopfest. Det är också vanligt att man delar ut någon form av present i samband med dessa gudstjänster och dopfester. I några fall anger man också satsningar som har att göra med nya handlingsplaner och utarbetande av ny doppastoral. Bakom satsningar på dopuppföljningar och drop-in-dop kan det naturligtvis finnas denna typ av planer, men det är bara några enstaka församlingar som uttryckligen anger det som svar på frågan om särskilda dopsatsningar.

DOPFÖRÄLDRAR OCH DOPKANDIDATER

"Vill du låta döpa ditt barn? Eller vill du själv bli döpt?".¹⁶⁴ De orden möter besökare på Svenska kyrkan nationell nivå:s hemsida om dopet. Ett tilltal som inkluderar både föräldrar som överväger att döpa sitt barn och den som själv väljer dopet. 25 av de 40 studerade hemsidorna har ett sådant dubbelt tilltal. Av dessa har Skarpnäcks församling och Sollentuna församling i Stockholms stift båda valt att ha separat information på sin dop-hemsida för barndop och vuxendop.

En klar majoritet av de dop som utförs i Svenska kyrkan är barndop, den främsta målgruppen för dopinbjudan och hemsideinformation är därför dopföräldrar. Samtidigt har andelen vuxendop ökat från 0,7 procent 2006 till 2,3 procent 2017, under samma period har andelen dop under konfirmandtiden rört sig mellan 2,8 procent och 3,7 procent med lägst andel 2012 och högst 2017.¹⁶⁵ De som söker information på hemsidan behöver därför inte enbart vara dopföräldrar utan kan även vara dopkandidaterna själva.

163. <https://evl.fi/levets-fester/dop/fragor-om-dop-2019-04-02>.

164. <https://www.svenskakyrkan.se/dop,2019-03-28>.

165. Svenska kyrkan, verksamhetsstatistik.

ATT KOMMUNICERA MED TEXT

I detta avsnitt studeras närmare hur tilltalet på hemsidor för dop är på nationell nivå och hur ett urval av 40 församlingar relaterar till dessa. Informationen är lättillgänglig. Det tar i genomsnitt två klick att hitta fram till information om dopet från församlingens startside, även om det finns undantag.

Många församlingar väljer att hänvisa till Svenska kyrkan nationell nivå dopsinformation samt dopsajten. Hälften av de studerade församlingarna gör detta, ofta som ett komplement till den församlingsspecifika praktiska informationen. Mycket av den information som presenteras på nationell nivå återkommer både i format och formulering på församlingars hemsidor. På båda dessa sidor finns information om hur den egna församlingen kan kontaktas.

OM DOPET

Svenska kyrkan nationell nivå dopsinformation kan delas in i tre kategorier: praktiskt, förtydligande och pedagogisk teologi. Den praktiska informationen innefattar dels hur ens församling kan kontaktas, information om drop-in dop samt sektionen *Att planera ett dop*.¹⁶⁶

Under *Att planera ett dop* är fokus på hur dopföräldrarna eller dopkandidaten personligen kan utforma dogudstjänsten

---

166. <https://www.svenskakyrkan.se/dop/att-planera-ett-dop>, 2019-03-28.

genom att välja psalmer och musik som de tycker om, låna dopklänning av församlingen eller av en släkting, eller genom att välja en plats utanför kyrkan som betyder mycket för dopföräldrarna eller dopkandidaten. Det finns även en check-lista över vad som bör hållas reda på inför och på dopdagen, däribland att fråga de tilltänkta faddrarna, ta med klädombyte till barnet samt be någon att fotografera.

Symboliken i den långa vita dopklänningen förklaras liksom vattnets symbolik.

Den förtydligande informationen är svar på vanliga frågor som dyker upp i relation till dopet. Istället för att ha dem under en egen flik finns dessa med på första sidan där intressenter lätt kan stöta på dem. Frågor som besvaras är huruvida alla får döpas, om föräldrarna måste tro och om skillnaden på namngivning och dop.

Den pedagogiska teologin beskriver innebörden av dopet som ett sakrament samt symboliken som finns både i dopgudstjänsten och i kyrkorummet. Gudstjänstordningen finns även med förklarande text. Symboliken i den långa vita dopklänningen förklaras liksom vattnets symbolik. På hemsidan står det även: *”Du behöver inte prestera något, tro på rätt sätt eller förstå allting. Tvärt om – dopet är en gåva som det bara är att ta emot.”*¹⁶⁷ En formulering som återkommer på många församlingars hemsidor.

DOPSAJTEN

Dopsajten har en sida med vanliga frågor och svar, många av dessa frågor besvaras även på nationell nivås dop-sida. Även här finns en gudstjänstordning med förklaringar. I samband med gudstjänstordningen finns även tips på psalmer, information om dop i en krissituation samt två filmer om dopet.

Under fliken *Varför dop?* utvecklas orden tro, tradition och fest i samband med dopet. Här finns även en länk till biskopsbrevet om dop.¹⁶⁸ Under fliken *Dopets symboler* nämns att dopets synligaste symboler är det rena vattnet, det brinnande ljuset och dopklänningen, dessa kan man läsa mer om samt om andra symboler som man kan se i kyrkan.

167. <https://www.svenskakyrkan.se/dop>, 2019-03-27.

168. <https://www.svenskakyrkan.se/dopsajten/varfor-dop> 2019-03-22.

Rollen som fadder förklaras under fliken *Att vara fadder* i en text som riktar sig till den som blivit tillfrågad att vara fadder, här finns bland annat tips på hur en fadder kan uppmärksamma fadderskapet och engagera sig i fadderbarnet fram till och under konfirmationen.¹⁶⁹ Här finns även en bön som faddern kan be över fadderbarnet.

Det finns även en verktyglåda på dopsajten med en checklista för dopfesten, mallar för dopagenda, gudstjänstordning och dopkollekt, samt förslag på doppresenter.¹⁷⁰

Konfirmand- och vuxendop uppmärksammas under fliken *Alla kan bli döpta*, där finns praktisk information gällande åldersgräns för medgivande från dopkandidat och föräldrar.¹⁷¹ Drop-in-dop och enskilda dopgudstjänster lyfts fram som vanliga alternativ för ungdomar och vuxna dopkandidater.

BESÖK PÅ HEMSIDORNA

Med hjälp av Google Analytics har vi tittat på hur besöken av Svenska kyrkans dopsidor såg ut under 2018. Vi har fått uppgift om antal sidvisningar per dopsida, antal ingångar, hur lång tid som genomsnittligen spenderas på sidan. För de två mest besökta sidorna; svenskakyrkan.se/dop med 27 000 besök vilket motsvarar 19,5 procent av alla besök på dopsidor på nationell nivå och svenskakyrkan.se/dopsajten/vanligafragor med 23 700 besök (17,1 procent), finns även information om hur besökarna hittar till hemsidan, vilka sidor de kommer ifrån och vart de går vidare.

Från dopsajten går många besökare vidare till sidorna gudstjänstordningen och funktionen sök församling. Från dopsidan går många besökare vidare till sidorna att planera ett dop, så går en dopgudstjänst till och sök församling funktionen. Även sidorna om faddrar, om kristen tro och drop-in-dop är relativt välbesökta. Majoriteten av besökarna hittar till hemsidorna från sökmotorer, men många hittar även till nationell nivåns dopinformation från lokala församlingar och pastorats hemsidor. Sidorna som besökarna spenderar längst tid på är gudstjänstordningen, faddersidorna, tips på psalmer och att planera ett dop. Dessa sidor är även bland de mest välbesökta.

VARFÖR SKA MAN DÖPA ENLIGT FÖRSAMLINGARNA?

Som teologisk grund för dopets innebörd har biskopsbrevet *Leva i dopet* använts, främst de nio dopmotiv som lyfts fram. Dessa presenteras i kapitlet ”*dopet är...*”:

169. <https://www.svenskakyrkan.se/dopsajten/att-vara-fadder> 2019-01-31.

170. <https://www.svenskakyrkan.se/dopsajten/verktyglada> 2019-02-07.

171. <https://www.svenskakyrkan.se/dopsajten/alla-kan-bli-dopta> 2019-01-28.

- » Att dö och uppstå med Kristus
- » Att klä sig i Kristus
- » Att vara kyrka
- » Att födas på nytt
- » Att bli ren och ta emot Guds Ande
- » Att förlätas
- » Att ha ett uppdrag
- » Att leva i nåd
- » Att vara välsignad

Att leva i och av nåd och att vara välsignad ”*Dopet – det bästa som finns till det finaste du har.*” – Melleruds pastorats hemsida.^{172, 173}

”*Personligt och omslutande dop*” skriver Norrköping pastorat på sin hemsida.¹⁷⁴ Ett genomgående tema på många församlingars, och nationell nivå, hemsidor är att möjligheterna att utforma dopgudstjänsten på ett personligt sätt lyfts fram. Förslag på hur detta kan göras består främst av val av psalmer, möjlighet att välja annan musik, diktläsning och släktingars och vänners deltagande i gudstjänsten genom att till exempel läsa en av texterna eller hålla upp dopvattnet.

Man kan lyfta fram olika dopmotiv beroende på vem man riktar sig till, vissa dopmotiv kanske känns mer relevanta för vuxna dopkandidater eller dopföräldrar. Sollentuna församling har separata dopsidor för vuxendop och barndop, där har de valt att lyfta fram olika aspekter av dopet och dess innebörd beroende på om de vänder sig till dopföräldrar eller dopkandidaterna själva. Båda texterna tar upp Guds kärlek till människan men på olika sätt.

I texten riktad till dopföräldrarna lyfts dopmotivet att dopet är att vara välsignad, ”*Dopets välsignelse påminner oss om att vi är sedda och älskade. Guds ansikte är vänt till oss.*”¹⁷⁵

Gud rör vid människan och bekräftar att jag är älskad, önskad och efterlängtd. Vi ser dopet som en gåva från Gud som räcks till människan utan krav på bekännelse eller kunskap.

– Sollentuna församling, om barndop.¹⁷⁶

172. Leva i dopet. Brev från biskoparna till Svenska kyrkans präster och församlingar 2011, s. 16–38.

173. <https://www.svenskakyrkan.se/mellerud/default.aspxid985010> 2019-03-22.

174. <https://www.svenskakyrkan.se/norrkoping/dop/boka-dop> 2019-02-19.

175. Leva i dopet. Brev från biskoparna till Svenska kyrkans präster och församlingar 2011, s. 38.

176. <https://www.svenskakyrkan.se/sollentuna/barndop> 2019-03-26.

I texten till dopkandidaterna lyfts dopmotivet att dopet är att leva i och av nåd, i biskopsbrevet beskrivs det som följande:

*Gud älskar oss oberoende av våra prestationer och ägodelar, men gläder sig också när vi tillvaratar våra gåvor, efter Kristi förebild, var och en på sitt sätt.*¹⁷⁷

Dopet är ett löfte om att Gud finns där för mig, trots mina brister och tillkortakommanden. Dopet gäller hela livet och är löftet om att jag är älskad av Gud varje dag.

– Sollentuna församling, om vuxendop.¹⁷⁸

”DOPET ÄR...”

Av de 40 studerade hemsidorna presenteras dopmotiven i olika utsträckning, i genomsnitt lyfts två dopmotiv fram på de 28 hemsidorna som hade någon form av teologisk förklaring, men ett antal hemsidor lyfter fram fyra, fem och i ett fall till och med sex olika dopmotiv. Tolv av hemsidorna hade ingen teologisk beskrivning av dopet. De två vanligaste dopmotiven som lyfts fram är att dopet är att ”vara välsignad” och ”vara kyrka”, dessa lyftes fram på 21 och respektive 20 hemsidor. Övriga dopmotiv förekommer i lägre utsträckning men återfinns i någon form på de utvalda hemsidorna.

... ATT VARA VÄLSIGNAD

Dopets välsignelse påminner oss om att vi är sedda och älskade. Guds ansikte är vänt till oss.

– Kramfors pastorat.¹⁷⁹

I dopet finns löftet om att Gud är med under livets alla dagar, oavsett vad som händer. I dopet möter Gud varje människa för att säga: Jag har skapat dig. Du är älskad och värdefull. Ditt liv är en gåva från mig.

– Västanfors-Västervåla församling.¹⁸⁰

... ATT VARA KYRKA

Dopet är porten in i Kyrkan. – Vimmerby pastorat.¹⁸¹

Att bli döpt är att bli upptagen i den kristna kyrkans gemenskap

– Alvesta församling.¹⁸²

Dopet är också grunden för medlemskapet i Svenska kyrkan. Ordet ”medlem” kommer faktiskt från dopets sammanhang. ”Lem” är ett

177. Leva i dopet. Brev från biskoparna till Svenska kyrkans präster och församlingar 2011, s. 37.

178. <https://www.svenskakyrkan.se/sollentuna/vuxendop> 2019-03-26.

179. <https://www.svenskakyrkan.se/kramfors/dop> 2019-03-22.

180. <http://vastanfors.svenskakyrkan.se/index2.php?p=223> 2019-03-21.

181. <https://www.svenskakyrkan.se/vimmerby/dopet> 2019-03-21.

182. <https://www.svenskakyrkan.se/alvesta/dop> 2019-03-22.

gammalt ord för kroppsdel och i dopet "lemmas" man in i den kropp som är Kyrkan, Kristi kropp.
– Bodens pastorat.¹⁸³

... ATT DÖ OCH UPPSTÅ MED KRISTUS

Vi får ta del av det som Jesus Kristus har gjort för oss. Hans död och uppståndelse skänker oss nytt liv som varar i evighet.
– Tärna församling.¹⁸⁴

Dopet ger ett löfte från Gud att vara med oss genom hela livet, ända in i döden.
– Orusts pastorat.¹⁸⁵

... ATT FÖDAS PÅ NYTT

I dopet blir en människa Guds barn. Vi föds i Guds rike – inte på samma sätt, men ändå lika verkligt som på BB – och blir mer än det vi var innan: nu blir vi också evighetsvarelser!
– Heliga korsets församling.¹⁸⁶

Dopet är en början på något nytt i livet oavsett om det är ett barn eller en vuxen som döps.
– Melleruds pastorat.¹⁸⁷

... ATT BLI REN OCH TA EMOT GUDS ANDE

Dopklänningens vita färg påminner om den förlåtelse och renhet som Gud vill ge oss – att Guds förlåtelse och möjligheten att börja om finns hela livet.
– Roslagens västra pastorat.¹⁸⁸

Det lilla barnet har en dopklänning som är ganska lång och den symboliserar att det lilla barnet ska växa till sig i kunskap om vad dopet innebär. En tonåring eller vuxen bär gärna finkläder med något vitt inslag. Det vit påminner om den förlåtelse och renhet som Gud ger i dopet.
– Örnsköldsviks församling.¹⁸⁹

... ATT FÖRLÅTAS

Dopet innebär att få leva i förlåtelse, och vara välsignad.
– Malmö pastorat.¹⁹⁰

I dopet blir också en människa renad från den arvsynd som är en del av de mänskliga villkoren alltsedan syndafallet. Det betyder att en

183. <https://www.svenskakyrkan.se/boden/dop-2019-03-22>.

184. <http://www.tarnaforssamling.se/tarnaforssamling/extern/dop.htm> 2019-03-22.

185. <https://www.svenskakyrkan.se/orust/dop-2019-03-22>.

186. <https://www.svenskakyrkan.se/heligakorset/dop-och-vigsel-2019-03-22>.

187. <https://www.svenskakyrkan.se/mellerud/default.aspxid985010> 2019-03-22.

188. <https://www.svenskakyrkan.se/roslagens-vastra-pastorat/dop-2019-03-22>.

189. <https://www.svenskakyrkan.se/ornskoldsvik/dop-2019-03-25>.

190. <https://svenskakyrkanmalm.se/startsidea/livets-handelser/dop/vad-innebar-det-att-dopas/> 2019-03-22.

människa inte av egen kraft eller begåvning förmår uppfylla det som hör till rättfärdigheten. Men genom att vi blir upptagna i Guds familj genom dopet får vi allt det som Gud i sin nåd och kärlek vill ge alla. Dopet ger syndernas förlåtelse, befriar från död och djävul och ger evig salighet åt alla som tror på det som Guds ord och löfte säger.
– Kalmar pastorat.¹⁹¹

... **ATT HA ETT UPPDRAG**

Gud handlar med den som döps och gör honom eller henne till sitt barn och till Jesu lärjunge. Det blir tydligt när prästen tecknar korsets tecken på den som ska döpas och säger: 'Ta emot korsets tecken. Jesus Kristus, den korsfäste och uppståndne, kallar dig till att vara hans lärjunge.
– Fors-Rommele och Upphärads församling.¹⁹²

... **ATT KLÄ SIG I KRISTUS**

Är ni döpta in i Kristus, har ni också iklätt er Kristus
– Galaterbrevet 3:27, citerat på Märsta pastorats hemsida.¹⁹³

... **ATT LEVA I OCH AV NÅD**

Därför har Svenska kyrkan valt att praktisera ett dop som betonar Guds kärlek till oss, nådesdop, och välkomnar också därför barn till dop.
– Skarpnäcks församling.¹⁹⁴

ATT KOMMUNICERA MED BILD

På nationell nivå används bilder för att kommunicera både i form av fotografier och filmer, på församlingsnivå finns ett antal församlingar som har filmer om dopet men främst används bilder och text.

Både på nationell- och församlingsnivå är det i stor utsträckning en homogen bild av dopkandidater, dopfölje och förrättare som framställs. Exempel på en mer mångfaldig representation på lokal nivå är Märsta pastorat och Umeå pastorat.¹⁹⁵

Tre av de studerade församlingarna har bilder med en äldre dopkandidat, i Skarpnäck en kvinna i pensionsåldern¹⁹⁶, i Sollentuna en ung kvinna och Höörs församling har ett konfirmanddop på bild.¹⁹⁷ Tre församlingar har en bild som inte föreställde några personer, som Västra Roslagens församling som har en bild på en dopfont på sin hemsida.¹⁹⁸

191. <https://www.svenskakyrkan.se/kalmar/vad-ar-dopet> 2019-03-22.

192. <https://www.svenskakyrkan.se/rommele/dop> 2019-03-22.

193. <https://www.svenskakyrkan.se/marsta/dop> 2019-03-22.

194. <https://www.svenskakyrkan.se/skarpnack/dop> 2019-03-22.

195. <https://www.svenskakyrkan.se/marsta/dop> 2019-03-22, <https://www.svenskakyrkan.se/umea/planera-ett-dop> 2019-03-21.

196. <https://www.svenskakyrkan.se/skarpnack/vuxendop> 2019-03-22.

197. <https://www.svenskakyrkan.se/sollentuna/vuxendop> 2019-03-26.

198. <https://www.svenskakyrkan.se/roslagens-vastra-pastorat/dop> 2019-03-22.

Det är även ett antal församlingar där de lokala traditionerna och kulturen syns på församlingarnas dopsidor. Mora församling har en bild från ett dop med raggartema¹⁹⁹, Malmö pastorat har valt bilder som representerar den kulturella mångfalden som finns inom pastoratet²⁰⁰, och Tärna församling, som ligger inom den samiska förvaltningskommunen Storuman, har en bild med anknytning till samisk kultur.²⁰¹

199. <https://www.svenskkyrkan.se/mora/dop-i-mora-forsamling> 2019-03-22.

200. <https://svenskkyrkanmalmo.se/startside/livets-handelser/dop/> 2019-03-22.

201. <http://www.tarnaforsamling.se/tarnaforsamling/extern/dop.htm> 2019-03-22.

Två lokala exempel på systematiska dopsatsningar

I följande kapitel presenteras två exempel på hur ett mer systematiskt arbete med att utveckla arbetet kring dopet kan se ut i det lokala sammanhanget. Fallstudier har gjorts på två platser, Örnsköldsviks församling i Härnösands stift och Märsta pastorat i Uppsala stift. Båda församlingarna har under senare år haft en doputveckling som avviker från den negativa trend som präglat landet som helhet.

Örnsköldsviks församling valdes då församlingen, trots den sjunkande doputvecklingen i landet som helhet, har haft en ökning av andelen dop de senaste åren.²⁰² Från att ha legat betydligt under doptalen för riket som helhet så ligger de nu ungefär på samma nivå år 2017.²⁰³ I den genomsnittliga församlingen är det framför allt bland föräldrar som tillhör det lägre inkomstkiktet som dopfrekvensen är låg – i Örnsköldsvik är det snarare det övre inkomstkiktet som döper sina barn i lägre utsträckning.

Märsta pastorat har haft en överlag stabil andel dop, och en tydlig ökning de senaste åren, trots motsatt trend i kringliggande och liknande församlingar och pastorat.²⁰⁴ Märsta pastorat avviker också från det gängse mönstret även i andra avseenden. Det gäller exempelvis sambandet mellan dopfrekvens och utbildningsnivå där föräldrar med låg utbildning i Märsta döper sina barn i betydligt lägre utsträckning än genomsnittet. Märsta pastorat avviker också i fråga om hur föräldrars civilstånd påverkar benägenheten att döpa sina barn – det vill säga om man är gifta, sambos eller lever som ensamstående förälder. I landet som helhet är det framför allt ensamstående föräldrar som döper sina barn i lägre utsträckning jämfört med de som lever i samboförhållande eller som gifta. I Märsta pastorat är andelen döpta bland barnen till de gifta föräldrarna näs-

---

202. Svenska kyrkan, verksamhetsstatistik för 2017.

203. Svenska kyrkan, verksamhetsstatistik för 2017.

204. Svenska kyrkan, verksamhetsstatistik för 2017.

tan lika låg som bland barnen till de ensamstående. I Märsta och Örnköldsvik liksom i landet som helhet är det i huvudsak barn med minst en kyrkotillhörig förälder som döps i Svenska kyrkan.

Märsta pastorat omfattar fyra församlingar. En stor majoritet av pastoratets befolkning bor i tätorten Märsta som omfattar två av pastoratets församlingar, Husby-Årlinghundra och Valsta. I den senare bor en stor del av pastoratets invandrade befolkning. Pastoratets två mindre församlingar, Skepptuna och Norrsunda, omfattar den mindre tätorten Rosersberg och domineras i övrigt av ren landsbygd. Här är andelen medlemmar betydligt högre jämfört med resten av pastoratet. Jämfört med Märsta pastorat har Örnköldsviks församling en betydligt snävare församlingsgräns och omfattar i stort sett endast Örnköldsviks stadskärna samt bostadsområdena Valhalla och Sörliden.

FÖRSAMLINGARNAS INFORMATION OM DOP OCH KOMMUNIKATION MED DOPFÖRÄLDRAR

”Genom dopet förs vi in i kyrkan och ingår i en större gemenskap. Dopet är en gåva som inte kräver någon motprestation och påminner oss om att vi är sedda och älskade av Gud”. Så förklarar Örnköldsviks församling vad dopet innebär på sin hemsida. Sidan innehåller också kortfattad information om hur ett dop går till och andra praktiska frågor kring barn- och vuxendop. Dessutom finns erbjudande om att låna dopkläder och lokal för efterföljande dopkaffe. Församlingen bjuder även på tårta och kaffe när dopfesten hålls i församlingens lokaler.

Erbjudandet om lokal, dopkaffe och dopkläder gäller oavsett vilken församling dopföräldrarna kommer ifrån eller om de är medlemmar i Svenska kyrkan eller inte.

Önskemål om dop kan förmedlas via ett formulär på hemsidan eller per telefon. Så snart församlingen får in en förfrågan tar man kontakt via telefon för att boka en tid för dopsamtal. Församlingens kyrkoherde poängterar att det sätt man arbetar på med information och erbjudande om lokal och dopkaffe är en medveten satsning. En grundidé med denna satsning är att dop inte ska behöva kosta något. Att man inte har plats hemma för ett dopkalas eller att det kostar för mycket ska inte vara ett hinder för att låta döpa sitt barn. *”Precis, därför bjuder vi på hela konceptet. Det ska vara enkelt att ha dop”*, säger en av för-

Det är sällan man har dopet som en del av söndagsgudstjänsten.

samlingens medarbetare.²⁰⁵ Erbjudandet om lokal, dopkaffe och dopkläder gäller oavsett vilken församling dopföräldrarna kommer ifrån eller om de är medlemmar i Svenska kyrkan eller inte.

På Märsta pastorats hemsida ges följande förklaring av dopets innebörd. *”Dopet är ett sakrament, en handling instiftad av Gud. Genom dopet upptas man i kyrkans gemenskap och blir också medlem i Svenska kyrkan.”* Även här hittar man information om det praktiska kring dopet. Där nämns också att det vanligaste är att nyfödda döps men att ingen åldersgräns finns samt att dop från andra trossamfund erkänns av Svenska kyrkan. På sidan finns information om lån av dopklänning samt lokal för dopkaffe. Det finns också information om hur man bokar via telefon och epost till expeditionen. Kyrkoherden betonar att det visserligen ska vara enkelt att ta kontakt med församlingen och att det finns fördelar med att man kan boka tid för dop via nätet, men att det inte för den skull ska gå ut över det personliga mötet. *”Den här personliga kontakten är jätteviktig”* säger kyrkoherden. På hemsidan finns också information om dopsamtalets innehåll och att det oftast äger rum i dopfamiljens hem samt förslag på länkar med tips på hur föräldrarna kan förbereda sig. Pastoratet erbjuder också möjlighet att boka catering till dopet om dopkaffet är i församlingshemmet.

Enligt kyrkoherden i Märsta är tanken med möjligheten att låna lokal för dopkaffe samt att erbjuda catering att *”vi vill ju eliminera risken för att det är någon som känner att nej det är för mycket jobb med dop”*. Tanken är att man ska undvika att föräldrar väljer att inte döpa p.g.a. avsaknad av ork.

DOPINBJUDAN

Märsta pastorat skickar ut en dopinbjudan en gång i månaden till alla nyfödda barn som fyllt två månader. Där bjuds föräldrarna in att komma förbi församlingshemmet och hämta en liten present i form av en bok. Det är inte ovanligt att nyblivna föräldrar som är uppvuxna i Märsta, men som flyttat därifrån, söker sig tillbaka för att döpa sitt barn, speciellt då i landsbygd församlingarna. Flertalet väljer att döpa sina barn i Husby-Årlinghundra kyrka som är den av pastoratets äldre kyrkor som ligger närmast tätorten Märsta. I anslutning till kyrkan finns också ett församlingshem som rymmer cirka 80

205. Intervju, medarbetare 2.

personer där många dopfamiljer väljer att ordna med dopfika eller större dopbjudning.

Den vanligaste tiden för dop är lördagar, med det händer också att man önskar ha dopet på en söndag. Det är sällan man har dopet som en del av söndagsgudstjänsten. I Valsta kyrka där församlingshemmet ligger i direkt anslutning till kyrkan lägger man gärna dopet en kort tid efter söndagsgudstjänsten så att dopföräldrarna får uppleva ett fyllt församlingshem med människor som nyss firat gudstjänst. *”Mötet blir väldigt bra mellan dopfamiljen som kommer när gudstjänsten är slut och möter ett fyllt församlingshem och sedan får ha kyrkan för sig själv [...] men ändå tydligt se att jag ingår i en församling här”*, säger kyrkoherden.

OM FÖRÄLDRARS EGET DOP – MEDLEMSKAP

I underlaget som prästen får inför dopsamtalet står alltid om föräldrarna själva är döpta och tillhöriga eller inte. *”Det skulle vara intressant att fråga om varför de gått ur, men man måste vara lite varsam med den typen av frågor”*, säger kyrkoherden i Örnsköldsvik. Kyrkoherden har kommit fram till att många inte ser någon motsättning i att de själva har gått ur Svenska kyrkan, men ändå vill döpa sina barn. Medlemskapet är inte alltid kopplat till identitet – snarare handlar det om en ekonomisk fråga och är ett val man gör bland många andra. Värt att notera är att inom Örnsköldsviks församling fanns det olika resonemang och tillvägagångssätt med föräldrar som inte var medlemmar eller inte döpta. En av församlingens präster lyfter aldrig frågan och tycker att det är kul att deras barn ska döpas. Prästen poängterade också att man i dopsamtalet *”brukar utforska livsberättelsen så att de får berätta”*, ett samtalsämne som kan vara en naturlig inkörsport till frågor om tro och önskan om att döpas själv.

... har kommit fram till att många inte ser någon motsättning i att de själva har gått ur Svenska kyrkan, men ändå vill döpa sina barn.

I Örnsköldsvik finns även ett medvetet arbete med att uppmuntra föräldrar att engagera sig vidare i församlingen i form av deltagande i ”Liten och stor gruppen” med middagar varje onsdag för de familjer som deltar i gruppen där de bjuds på mat. Kyrkoherden och medarbetaren beskriver denna verksamhet som medlemsvårdande och relationsskapande, ett sätt för medlemmarna att se avkastning på sitt medlemskap.

I Märsta är en betydande del av de som deltar i församlingens verksamhet för barn inte medlemmar i Svenska kyrkan. Många av de som bor i bostadsområdena runt Valsta kyrka och församlingshem har invandrarbakgrund och därmed i regel en annan religiös eller konfessionell bakgrund. Församlingens öppna förskola besöks också av föräldrar och barn med varierande bakgrund. I samband med dopsamtalen går prästerna alltid igenom bokningsbekräftelsen för att se om föräldrarna och eventuella syskon är döpta eller inte. I de fall någon av föräldrarna inte är döpta får de alltid ett erbjudande om att höra av sig om de vill låta döpa sig. Döpet kan då ske exempelvis i samband med barnets dop eller i ett separat, mindre sammanhang eller i gudstjänst. Mot bakgrund av att en allt större andel av de barn som föds inom pastoratet har föräldrar som varken är döpta eller medlemmar i Svenska kyrkan, och deltar i kyrkans verksamhet och eventuellt väljer att låta döpa sina barn, har pastoratet i sin verksamhetsplan en riktning att ytterligare prioritera vuxenundervisningen. Denna verksamhet för vuxna kommer bland annat att rikta sig till föräldrar med barn i församlingens verksamhet och dem som väljer att låta döpa sig som vuxna.

Andelen medlemmar i Svenska kyrkan i Valsta församling är visserligen relativt låg, men det avspeglar sig inte i ett lågt deltagande i gudstjänstfirandet. Många av de som deltar har

invandrarbakgrund och är eventuellt döpta i ett annat samfund, och en del är inte medlemmar i Svenska kyrkan. I församlingsrådet har det diskuterats om man ska ta fram ett informationsmaterial kring dop och medlemskap på några av de språk som talas av många församlingsbor.

VIKTEN AV PEDAGOGISK KOMMUNIKATION

Att effektivt kommunicera för att nå både de som önskar döpa sina barn och de som själva vill döpas medför en del utmaningar. För både dopföräldrar och dopkandidater kan kunskapen om kyrkan och dopets innebörd vara begränsad. I Örnsköldsvik togs de pedagogiska aspekterna upp i dopsamtalen men även när det kom till kommunikationen på hemsidan och sociala medier.

Det här språket vi har det är ju, det teologiska språket eller språket i agendan vi delar ut det, är ju speciellt på många sätt [...] Det är ju inget man har lärt sig eller kanske ens har med sig. Man är inte i kyrkan, man lever inte sitt liv i kyrkan och att översätta det vill jag säga, till dopföräldrarna [...] har sin pedagogiska utmaning.

– Medarbetare, Örnsköldsvik.

Vi ville ha en pedagog där [som sköter hemsidan] som jobbar med kommunikation också på sociala medier och så där, just för att se det där pedagogiska perspektivet i det där.

– Kyrkoherden, Örnsköldsvik.

Kyrkoherden i Märsta pastorat uttryckte också en utmaning med det fackspråk som ofta letar sig in i det språk som kyrkan använder sig av i sin kommunikation kring dopet. Ett språk som, enligt kyrkoherden, med fördel ska ha ett mer pedagogiskt upplägg så att det skrivna inte bara blir välkomnande utan också mer undervisande.

Vi talar ofta om hur ord kan kompletteras och förklaras med bild. Jesus själv talar ofta i bildspråk och ger liknelser. För personer som bor i Märsta pastorat och som inte har svenska som modersmål är det avgörande att vi bjuder in till dop i både ord och bild som välkomnar. Ord kan öppna upp men också stänga dörrar om de är för svårt att förstå.

– Kyrkoherden, Märsta pastorat.

Denna beskrivning tyder på en utmaning hos Svenska kyrkan att på ett lättförståeligt och tillgängligt, men samtidigt teologiskt korrekt sätt, kommunicera. Ytterligare en utmaning är att även framföra information som är relevant både för församlingen men även dopföräldrar och dopkandidater.

Kyrkoherden i Örnköldsvik beskrev även en balansgång i hur man kommunicerar om dopet i dopsamtalet med föräldrarna och fann att en efter att ha arbetat några år fick bättre förståelse för vilka frågor och tankar dopföräldrar kan ha inför frågan om dop och dopsamtalet.

Jag [...] upptäcker ju med tiden också vad som funkar och vad som inte funkar, det handlar om erfarenhet.

– Kyrkoherden, Örnköldsviks församling.

Denna erfarenhet inom församlingen reflekteras i den dopinbjudan som skickas ut till kyrkotillhöriga föräldrar som nyligen fått barn. På inbjudan besvaras de tre frågorna:

- » Hur går ett dop till?
- » Är det skillnad på dop och namngivningsceremoni?
- » Varför inte vänta tills barnet själv kan ta ställning till dopet?

Det finns även information om bokning av dop som kan göras antingen via formulär eller telefon.

OM SYNEN PÅ DOPET BLAND DOPFÖRÄLDRAR OCH FRÅGAN OM VARFÖR MAN DÖPER – VAD SOM KOMMER FRAM I DOPSAMTALEN

Kyrkoherden i Örnköldsvik tycker sig märka att synen på dopet bland dopföräldrarna har förändrats under de senaste tio åren. Tidigare var föräldrar mer tveksamma till att låta döpa sina barn av skäl som hade att göra med barnets rätt att bestämma själv över sin relation till kyrkan och den kristna

tron. Man resonerade mer om tänkbara alternativ till dopet, namngivningsceremoni exempelvis. Under senare år tycker kyrkoherden sig märka att många har en annan uppfattning ifråga om vad dopet innebär för barnets valmöjligheter när det kommer till religiös tro. *”Jag tror att Svenska kyrkan på något sätt har lyckats kommunicera att dopet inte innebär att man har bestämt åt barnen att nu är du kristen utan det är ju fortfarande en gåva som de senare får säga ja till.”*²⁰⁶ Denna syn på dopet förmedlas också genom det informationsmaterial som skickas ut tillsammans med församlingens inbjudan till dop.

Överhuvudtaget är lyhördhet inför föräldrarnas känsla och önskemål inför dopet något som man betonar.

Kyrkoherden menar också att församlingens mycket medvetna arbete med att utveckla *”hur man gestaltar dopet i själva dopgudstjänsten”* har bidragit till en positiv utveckling. Det märks bland annat på dopföräldrars reaktioner när de återkommer för att låta döpa sitt andra och tredje barn: *”det var ju så fint med dop – det var så fint sist när vi döpte storebror här”* är exempel på kommentarer som har hörts. Genom att utforma dopgudstjänsten på ett personligt och nära sätt, men fortfarande inom ramarna för Svenska kyrkans form, *”blir det ett evangelium i själva dopgudstjänsten som blir ett tilltal till föräldrarna”*, resonerar kyrkoherden. En av församlingens präster betonar också att det är viktigt att utforma dopet på ett sätt som får föräldrarna att känna sig delaktiga och avslappnade – att tona ner sådana moment som kan upplevas som en anspänning. Ibland behöver man också anpassa dopgudstjänsten på ett sätt som fungerar för båda föräldrar, det gäller inte minst då den ena parten är mer drivande i valet att döpa, medan den andra är mer tveksam. Överhuvudtaget är lyhördhet inför föräldrarnas känsla och önskemål inför dopet något som man betonar. Ett annat begrepp som både kyrkoherden och medarbetare lyfter fram är pedagogik – att lyckas förmedla vad dopet innebär på ett sätt som gör att dopfamiljen *”känner att dopgudstjänsten känns angelägen och att det blir ett Gudsmöte i den. För det är ju det vi vill komma åt och egentligen kunna förmedla”* säger församlingens kyrkoherde.

I Märsta handlar dopsamtalen främst om frågor av praktisk karaktär – vilka psalmer man vill ha och om man önskar någon

206. Intervju, kyrkoherde.

musik därutöver exempelvis. Frågan om varför man har valt att låta döpa sitt barn ställs sällan uttryckligen, däremot är den vidare frågan om dopets innebörd något som man som präst gärna vill komma in på under samtalet med dopföräldrarna. *”Som präst vill man ju ha det samtalet – man vill ju inte bara prata om psalmen och formen, vilken kantor som spelar och hur många som kommer ... man vill ju prata om det där andra också förstås – som är hela dopets innebörd”*, säger kyrkoherden. Att föra in samtalet på hur traditionen att döpa ser ut i dopföräldrarnas släkt kan vara en bra ingång till ett sådant samtal, om man exempelvis har en egen dopklänning som gått i arv och vad det betyder. Det är tydligt att många av dopföräldrarna förknippar själva doptraditionen med en trygghet – en trygghet som kan sägas vara uttryck för en slags tro. I den meningen kan den kristna tron sägas vara en anledning till att man väljer att döpa sitt barn i många fall, även om den sällan uttrycks explicit. *”Jag upplever bland de jag möter... att man tänker sig att i och med att man inlemmar barnet i den här traditionen finns det något... det vilar något tryggt över det. Och det är både gemenskapen och det är Gud, eller någonting mer än det vi ser, [...] tron är inte alltid explicit eller bekännande på det sättet, men den är implicit och den finns där. Och det räcker gott för mig.”*²⁰⁷

I Märsta genomförs dopsamtalet i regel hemma hos dopfamiljen. Det finns flera fördelar med detta, men kyrkoherden ser även vinster med att ha dopsamtalet i församlingshemmet. Träffas man i dopfamiljens hem är det möjligen lättare att hela familjen, syskon och båda föräldrarna, är med. Genom hembesöken visar man också att det är en del av kyrkans vardagliga uppdrag att besöka människor där de är, menar kyrkoherden. I församlingshemmet kan man å andra sidan passa på att bekanta sig med församlingens lokaler och den verksamhet för barnfamiljer som bedrivs där. Det kan också vara ett tillfälle att träffa delar av församlingens övriga personal. Det är ett tillfälle att visa vilken församling barnet döps i, sammanfattar kyrkoherden. Oavsett om man har dopsamtalet i dopfamiljens hem eller i församlingshemmet så får familjen alltid en inbjudan till öppna förskolan där de kan hämta en gåva i form av en bok.

Kyrkoherden i Märsta berättar hur dopfamiljer ibland framför en önskan om att få tända ett ljus, antingen före eller under dogudstjänsten, för en anhörig om det visar sig att de är begravda i samma kyrka. *”Så det är att återkoppla och att dopet handlar om helheten.”* Ett sätt att återkoppla släktens tradition och kopplingar till Svenska kyrkan och sätta en personlig

207. Intervju, medarbetare 1

Träffas man i dopfamiljens hem är det möjligen lättare att hela familjen är med.

prägel på dopgudstjänsten. ”Kyrkohandboken ger trygghet och igenkännande. Delaktigheten gör det personligt... jag uppmunt-
rar samma saker kan man säga i allt gudstjänstfirande: Att det
ska vara delaktighet och igenkännandets glädje. Att man känner
igen sig själv och sin familj och kyrkan i dopet.”

OM DOPUPPFÖLJNING, MÖTESPLATSER OCH VIKTEN AV ATT BYGGA RELATIONER

I Örnsköldsviks församling följer man upp dopet genom att skicka en hälsning på ett-, två- och treårsdagen efter dopet till alla dopfamiljer. Dessutom bjuder man in till en särskild familjegudstjänst där man uppmärksammar dopfamiljerna från föregående år. Det är också ett tillfälle att informera om församlingens övriga barnverksamhet. Inbjudan skickas till alla som bor i församlingen och som döpt sitt barn – oavsett var dopet ägde rum.

Församlingens övriga verksamhet för barn och deras föräldrar utgör en viktig del i uppföljningen av dopet. De tidigare nämnda ”*Liten och stor*”-middagarna en kväll i veckan är ett exempel på en populär sådan satsning med i snitt 60 besökande per vecka.

Församlingen driver också ett kafé som har öppet för lunch. Att ha en levande och attraktiv miljö i församlingshemmet bidrar också till förutsättningarna för en bra uppföljning av dopet. Det blir en viktig del i det relations- och gemenskapsstärkande arbetet, säger en av prästerna. Målsättningen är att kyrkan ska vara en ”*fantastisk plats*” att vara på. Till detta bidrar också att man har lokaler centralt i Örnsköldsvik med ett attraktivt läge. En hel del andra föreningar hyr lokalerna för sin verksamhet vilket också bidrar till att det alltid är liv och rörelse på kyrktorget med kafé och lunchservering. Arbetet för att bygga relationer och stärka gemenskapen inom församlingen handlar om att de boende i Örnsköldsvik ska känna sig hemma i församlingen och få en relation till kyrkan.

Det handlar om att stärka relationen till de boende i pastoratet.

Utvecklingen av antalet dop och döpta i relation till antal födda är relativt sett ganska stark i Märsta pastorat jämfört med många andra församlingar – i synnerhet i jämförelse med många andra förortsförsamlingar i landets storstäder. På frågan om hur man bäst kan upprätthålla och aktivt stödja denna utveckling svarar kyrkoherden att det handlar om att stärka relationen till de boende i pastoratet och till dem som av olika anledningar söker kontakt med församlingarna och deltar i dess verksamhet. Kyrkoherden lyfter specifikt fram de öppna verksamheterna, soppluncher och öppna förskolan, som särskilt viktiga och att man i dessa sammanhang skapar utrymme för personliga samtal: ...”*att vi också sätter oss ner och talar om dopet, om kyrkan och om medlemskap*” säger kyrkoherden. Det personliga mötet blir också allt viktigare, menar kyrkoherden, eftersom det kan vara svårt att nå ut till en del av pastoratets invånare genom skriftlig information via tidningar och hemsidor.

VAD HAR DE SOCIOEKONOMISKA SKILLNADERNA FÖR BETYDELSE?

Kyrkoherden i Märsta pastorat ser vissa skillnader mellan dopen i de olika kyrkorna – i första hand mellan Husby-Årlinghundra och Valsta. I Valsta är dopföljerna oftast lite mindre med färre inbjudna dopgäster. Det är också lite vanligare att ungdomar eller vuxna låter döpa sig i Valsta. De lite större barndopen

med många inbjudna till dopet och det efterföljande dopkaffet är vanligare i Husby-Ärtinghundra. Församlingshemmet i Husby-Ärtinghundra är det mest populära att låna i pastoratet, det är det enda församlingshemmet där catering-service erbjuds i samband med dop. Man kan ordna eget dopkaffe i alla pastoratets församlingshem och därmed hålla nere kostnaderna.

Ekonomiska skäl eller tidsbrist ska inte hindra föräldrar att döpa och vi har därför satsat på att bjuda alla dopfamiljer på dopkaffe efter gudstjänsten.

Även kyrkoherden i Örnköldsvik lägger vikt vid att ekonomiska skäl eller tidsbrist inte ska hindra föräldrar att döpa och har därför satsat på att bjuda alla dopfamiljer på dopkaffe efter gudstjänsten. *”Det är ju en väldigt medveten satsning från församlingens sida. Vi budgeterar ju också för det vi kallar dopfika och grundidén där är ju att ett dop ska inte behöva kosta en krona... för någon. Jag menar kyrka och präst det är ju klart, och musiker. Men även klänning erbjuder vi väldigt aktivt att det finns och själva fiket.”* I dopfikat ingår kaffe, saft, ballonger och servetter samt en tårta från ett bageri i närheten som familjen får gå och hämta. Allt för att *”det finns så mycket annat som hindrar dopet.”*

OM DET FORTSATTA ARBETET

I Örnköldsvik ser både kyrkoherden och församlingsmedarbetaren ett samband mellan de ökade doptalen och ett långsiktigt och strukturerat utvecklingsarbete inom församlingen kring dop. Kyrkoherden betonar också vikten av ett fortsatt utvecklingsarbete – både i fråga om hur man kommunicerar med församlingsborna kring dopet och om gemensam reflektion kring frågor som har att göra med hur man möter dopfamiljer och utformningen av dopgudstjänsten. En av medarbetarna menar också att det medarbetaren kallar efterspelet, efter dopet, eller själva dopuppföljningen blir allt viktigare. Man strävar efter en slags kontinuitet i kontakten mellan dopfamilj och kyrkan där upplevelsen av dopet ska bli så bra som möjligt, men att det också finns en kyrklig kontext som familjen gärna kommer tillbaka till. Det kan vara till en lunch eller fika på församlingens *”kyrktorg”* eller till församlingens övriga verksamhet för barnfamiljer. Förhoppningen är att upplevelsen av dopet och församlingens engagemang ska ge positiva spridningseffekter i människors sociala nätverk: *”när de träffar sina polare i sitt privata umgänge, som också har barn säkert,*

så säger de att nämen det här med dopet var himla roligt och kyrkan var en fantastisk plats”, säger en av församlingens medarbetare.²⁰⁸

Märsta pastorat har planer på att utarbeta en ny doppastoral som ska stärka det framtida arbetet. Formaliseringen av doprutinerna skulle också innebära en enhetlighet på pastorratsnivå och att det finns en genomtänkt strategi bakom beslut som till exempel var dopsamtalet äger rum. Centralt för kyrkoherden och kyrkorådet var att dopföräldrarnas relation till församlingen inte ska vara baserad på relationen till en specifik anställd, utan att relationen till församlingen som helhet ska betonas. Hos de intervjuade föräldrarna verkade detta ha

Det finns en genomtänkt strategi bakom beslut som till exempel var dopsamtalet äger rum.

haft genomslag, de pratade varmt om församlingen som helhet och personalen. Samtidigt ser kyrkoherden ljus på framtiden och utvecklingen av dopseden i Märsta: ”Jag tror att det finns en stor längtan efter att mötas och fira saker som rör vad det på djupet är att vara människa och det är ju vi experter på i kyrkan, vi firar varje söndag med Kristus i centrum [...] att bekräfta milstolpar i människors liv och se hur de relaterar till kyrkans tro, liv och lära”. Pastoratet hade några år tidigare gjort en särskild doppsatsning med sin utgångspunkt i Anna Karin Hammars avhandling, där Hammar även besökte pastoratet och alla anställda och förtroendevalda deltog och där man bland annat pratade om sitt eget dop.

RÖSTER FRÅN DOPFÖRÄLDRAR

I samband med församlingsintervjuerna av personal intervjuades även fem dopföräldrar varav två par. Alla intervjuade är gifta och det nyligen döpta barnet är det första barnet för alla förutom en av föräldrarna som har tre barn från en tidigare relation. Intervjuerna varade i knappt en timme vardera. Intervjufrågorna berörde föräldrarnas bakgrund, relation till församlingen innan och inför dopet, utformningen av dopceremonin och själva dopet och kontakten med församlingen efter dopet.

KONTAKT MED FÖRSAMLING

Endast en av familjerna fick hem en inbjudan till dop, ”Nej

208. Intervju, medarbetare 1

men, det är ju jättetrevligt att man blir uppmärksammas faktiskt” tyckte N som hade fått den. N ringde först men valde sedan att gå till pastorsexpeditionen och boka tid för dopet på plats. Dopsamtalet ägde sedan rum på prästens kontor.

Men det var så trevligt det med för [prästen] var så trevlig att prata med och väldigt, väldigt välkomnande [...] vi diskuterade vilka psalmer, lite vad som kommer att ske, hur ceremonin ska vara och vad vi önskar, vilka som kommer med oss, vilka som kommer vara närvarande, lite så [...] [prästen] var så tillmötesgående och väldigt förståndig och förklarade. Här får man, man får vara med, man får tycka, de hjälper en, de frågar en, de vill att man är nöjd. Man ska kunna säga vad man tycker och tänker det är faktiskt ett andra hem, verkligen – (N).

M gick till pastorsexpeditionen och bokade tid för dop på plats, prästen ringde sedan upp honom och bokade tid för hembesök. Både M och S upplevde församlingen som ”*väldigt välkomnande*”. Som relativt nyinflyttade blev detta den första kontakten de hade med församlingen. ”*[Prästen] ringde mig och då spenderade vi 40–50 minuter med att prata på telefon om allt och ingenting och då kände jag, men ja, det är rätt plats.*” (M). Dopsamtalet ägde sedan rum hemma hos paret. Medan M var beredd på att prästen kunde komma hem till dem så var S inte det: ”*[Prästen] gav oss all hjälp vi behövde. [Prästen] hjälpte oss med alla psalmer, hur allt skulle gå till, så vi har fått all hjälp vi behövde och vi har fått allt vi behövde. Mer än det kan man inte ens säga.*”

C gick in på Svenska kyrkans hemsida där hon sedan kom fram till församlingens hemsida, där hon kunde göra en anmälan om att döpa för att därefter bli kontaktade av prästen. C och K läste även på huruvida de kunde döpa sin dotter även om ingen av dem var medlem.

Ja, jag gick in på Svenska kyrkans hemsida, kom till Örnsköldsvik och liksom läste hur man skulle gå och göra en anmälan och sen fick vi kontakt med [prästen]. Och sen läste vi på lite också med tanke på att vi inte är medlem i Svenska kyrkan – kunde vi göra det då eller behövde vi bli medlem på en gång eller hur kunde man göra? – (C)

Dopsamtalet ägde sedan rum hemma hos familjen. ”*Vi hade bara två psalmer och hade kikat på lite sånger, men sen så hade vi ju kollat lite på hur man ska lägga upp det. Just innan samtalet hade vi inte bestämt så mycket utan det var mera då gick vi genom och fundera.*”

Alla tre dopfamiljerna verkade nöjda med dopsamtalet och kände sig efter det mer förberedda inför själva dopceremonin. Utrymmet att göra dopet mer personligt verkar också ha blivit

förklarat under dopsamtalet. Det verkade inte vara något som föräldrarna visste så mycket om inför samtalet, även om det var väldigt uppskattat, speciellt av C och K.

UTFORMNING AV DOPCEREMONIN

De tre dopfamiljerna gjorde ganska olika val i fråga om dopceremonin och dopkalaset. S och M valde att bara bjuda den närmsta familjen och ha dopkalaset hemma efteråt, de valde att köpa en dopklänning till sin dotter och tänkte att den kunde gå i arv till nästa generation.

N och hennes make ville ta ett tydligt avstånd från det som de uppfattade som en materialistisk aspekt av dopet och som de ansåg vara vanlig i deras bekantskapskrets: *”vet du, det här kan man tycka är konstigt men vi sa inte till någon [att det skulle döpa barnet]. Jag bokade. Jag, hennes pappa och NN var de enda närvarande vid dopet.”* N och hennes make valde även att inte ha något dopkaffe efteråt *”vi gick ut och åt på restaurang bara för fin familjedag.”*

Något som både C och K noterade var hur storslaget själva dopet var när det väl var dags.

Man hade glömt bort lite grann hur det var att gå i kyrkan, att gå in i kyrkan var rätt storslaget [...] vi kom in där och bara vänta nu. – (K)

Vi sa det, det kändes så stort ... är allt det här bara för oss när vi kommer för att döpa? Allt det här med kantorn, allt var så fint och storslaget liksom, kändes det. – (C)

Till dopet bjöd de in alla bekanta och släktingar de kunde komma på och hade cirka 20 gäster. Dopkaffet hölls i församlingshemmet där församlingen bjöd på kaffe och tårta. Istället för en traditionell dopklänning valde de att köpa en *”väldigt fin sommarklänning”* (K) eftersom de *”har en jätteaktiv tvååring”* (C). Mormodern till barnet läste Tacksägelsebönen och utöver två psalmer hade de även önskemål att låten *When you believe* av Mariah Carey skulle spelas, de valde även att ha dopet på samma datum som deras dotter var beräknad att födas *”så att man ändå gör något speciellt av datumet”* (K).

Beskrivningen av dopen av dessa tre barn visar på hur olika utgångspunkterna för respektive dopföräldrapar kan vara. Gemensamt för de olika dopfamiljerna var att alla utformade dopet och dopkaffet efter deras egna olika utgångspunkter och önskemål. Alla tre familjerna uttryckte också att de var mycket nöjda med dopdagen och att de hade positiva minnen från dagen.

VALET ATT DÖPA OCH INNEBÖRDEN AV DOPET

Bland de intervjuade dopföräldrarna var det endast N och hennes make som initialt tvekade inför valet att döpa eftersom hennes man först inte ville döpa dottern, men senare ändrade sig. Beslutet om att döpa var ändå ett gemensamt beslut, menar N: *"Sedan får hon bestämma när hon blir äldre men då är vår uppgift som föräldrar avklarad, och han [maken] bara: 'nej men det är klart att vi ska döpa henne'."*

S och M uppgav att de döpte sin dotter för att de båda var troende, men M uttryckte även mer specifikt en känsla av trygghet i att dottern var döpt och under Guds beskydd: *"... jag ville att NN ska aldrig vara ensam, så det är trygghet för henne, hur hon gör senare det är såklart upp till henne."* S och M valde att ha M:s syster och hennes make som faddrar åt deras dotter,

*Enligt mig är det, det [en viktig sak] men jag tänkte också att om något skulle hända mig eller S så är det alltid någon som vet som kanske kommer älska dina barn med lika mycket som vi älskar henne.
– (M)*

Så vi valde ett par också, ett gift par just för att om ja det skulle hända oss något, då är det liksom ett par. – (S)

För N representerade dopet och den kristna tillhörigheten även en del av hennes och dotterns identitet:

För mig var det ju det just för att jag är själv kristen och sen ser jag det att hon kommer in i kristendomen så att hon inte 'vart är du ifrån?' 'nej jag vet inte'. Utan hon är liksom kristen och även det är en tradition – (N).

N berättade även om när hon talade om sin släkt att dottern blivit döpt, de enligt henne var *"otroligt glada för jag ville ju inte döpa först."*

Situationen för C och K skilde sig märkbart från de andra föräldrarnas. Varken C eller K var medlemmar i Svenska kyrkan innan de fick barn. Deras dotter föddes i vecka 24 och hennes första år spenderades på sjukhus. C och K berättar om en långdragen och traumatisk förlossning under vilken de bad till Gud att deras dotter skulle klara sig. En läkare beskrev sedan dotterns goda hälsa som ett *"mirakel"* något som spelade en betydande roll i föräldrarnas beslut att döpa dottern. På grund av den långa sjukhusvistelsen döptes dottern först vid två års ålder. Även om K beskrev beslutet att döpa som något naturligt och självklart fanns ett tydligare behov vid dotterns dop att bejaka traditionerna än vad som fanns vid deras bröllop som *"tog, vaddå? 15 minuter sen var vi klara"*. Vid dopet var det en *"helt annorlunda känsla"* enligt K, något som C höll med om *"att hon skulle liksom få bli det av [...] det var något hon skul-*

le få vara med om för att-” ”Vara med från början liksom” (K). Utöver att C och K upplevde att det var viktigt att deras dotter fick vara med om sitt dop uttryckte C: ”Och så känns det väldigt tryggt och bra att hon är döpt nu när vi fick dra ut på det.”

Både M och S beskrev en känsla av trygghet i att deras respektive döttrar blivit döpta, även K:s mormor hade gett uttryck för lättnad då barnbarnsbarnet döpts. Dopot var även för några av de intervjuade föräldrarna ett uttryck för en kristen tro även om denna tro tog sig olika uttryck inom föräldraparen. För N var dopet även ett uttryck av den kristna identiteten, och för M representerade dopet även kristna värderingar som han ansåg låg nära det som han menade utgör svenska värderingar överlag. Traditionsaspekten av dopet var också återkommande, även hos den förälder som själv inte var döpt. Fadderskapet associerades av alla intervjuade föräldrar med en känsla av trygghet men var dessutom ett ansvarstagande från fadderns sida, speciellt hos N och hennes make som valde att inte ha någon fadder till sin dotter

Vi valde att inte ha det för det är en viktig uppgift att vara fadder åt en individ. Det är det viktigaste som finns och om jag inte kan lita på den personen och känna mig trygg... så vi valde att inte ha... Jag tycker att det är ett stort ansvar, enormt. Det är nog det största ansvaret att kunna ta ansvar för någon annans barn – (N).

Fadderns traditionella roll lyftes av alla föräldrar och det fanns en gemensam känsla av att fadderskapet skulle tilldelas någon som brydde sig mycket om fadderbarnet och som föräldrarna litade på. C och K valde att ha K:s syster och hennes make som faddrar åt sin dotter, för K var fadderskapet främst symboliskt då de enligt honom inte var ”bra faddrar” eftersom de enligt honom inte var särskilt kristna medan C menade att ”för mig kändes det ändå som att det är någon som vi har god kontakt med som har barn själv som- din syster är väldigt mån om NN, hennes man är också en jättefin person, är väldigt vettig, tycker jag.”

FORTSATT DOPUTBILDNING

M och N besökte ofta öppna förskolan under sin föräldralidighet, ”det blir som ett andra hem, när man är hemma och är föräldraledig” menade N, vilket M höll med om ”det är mitt andra hem.” De konstaterade också att även om de gärna vill att döttrarna ska konfirmeras är det viktigt att de får välja själva. S och M har även valt att placera sin dotter på en kristen förskola. M har särskilt varma känslor gällande församlingen ”Och det viktigaste, kommer jag ha problem ... ha något på hjärtat, då vet jag att jag kan gå till [prästen] och prata för jag vet att [prästen] inte kommer säga ’nej jag har inte tid’ [utan] ’kom så pratar vi.’”

N har som vuxen hittat tillbaka till församlingen i Svenska kyrkan efter att ha vuxit upp i ett annat kristet samfund. Utöver att delta i öppna förskolans verksamhet deltar N även i gudstjänstlivet. För N är det viktigt att det *”inte [ska] vara ett måste utan det ska vara ett frivilligt val [...] jag behöver inte gå varje söndag, jag måste inte varje söndag.”* Något som även är viktigt för henne gällande dottern framöver.

Jag brukar komma hit utan att NN är med, jag vill inte att hon ska känna sig tvingad. Men sen däremot när hon börjar förstå kommer jag ju börja ta med henne, för hon är ju väldigt bestämd det ser ni ju, väldigt bestämd. Så när vi väl är i kyrkan då kan hon bli lite... Jag vill inte störa församlingen och gudstjänsten när vi väl är där. Men sen när hon väl börjar bli fyra, fem, vill hon följa med så kommer jag självklart ta med henne när jag kommer upp. Men vill hon inte kommer jag säga att det är frivilligt – (N).

Framöver hoppades C kunna gå på församlingens barngrupper tillsammans med sin dotter. C och K planerar även att läsa barnens bibel för dottern när hon blivit lite äldre. C och hennes mamma, som båda är odöpta, har även pratat om att bli döpta av prästen som döpte dottern. I fråga om den framtida konfirmationen är både C och K positivt inställda, men de betonar

vikten av att dottern får välja själv ”Om hon är intresserad så är det ju jätteroligt om hon skulle vilja bli konfirmerad.” (C)
”Just min konfirmation var jätterolig, det är ingenting jag ångrar alls, det var en riktigt rolig upplevelse.” (K)

För alla tre dopfamiljerna blev dopet, och dopsamtalet, en ingång till att delta i församlingslivet antingen i öppna förskolan eller som i C:s fall i sin egen dopundervisning. Dopet blev en möjlighet för föräldrarna att engagera sig i församlingslivet och, som i fallet för en förälder, återupptäcka relationen till kyrkan och börja delta i gudstjänstfirandet efter många års uppehåll.

Sammanfattande slutsatser och framåtblick

Trots att Sverige brukar lyftas fram som ett av världens mest sekulariserade så är doptraditionen levande även bland medlemmar som annars har en svag relation till Svenska kyrkan. Samtidigt utmanas dopseden. I samhället i stort är att välja att låta döpa sitt barn ett minoritetsbeteende och i vissa urbana miljöer så även bland tillhöriga. För att Svenska kyrkan ska kunna möta denna utmaning behövs kunskap om vem som väljer att döpa eller inte döpa sitt barn och hur detta motiveras. Dessa frågor står i centrum för denna studie. Syftet har varit att undersöka socioekonomiska och geografiska mönster i fråga om inställningen till och beslutet att döpa sitt barn. Därtill ger studien exempel på hur några församlingar genom aktivt utvecklingsarbete och kommunikation kring dopet på olika sätt försöker stärka doptraditionens ställning lokalt.

DOPSEDEN I FÖRÄNDRING

Att låta döpa sitt barn var länge en självklarhet bland de allra flesta nyblivna föräldrar i Sverige. Så är det inte längre. Sedan några år tillbaka döps färre än hälften av de barn som årligen föds. Denna utveckling är delvis ett resultat av att allt fler barn har föräldrar som är invandrade, vanligtvis utan anknytning till Svenska kyrkan. Men även bland Svenska kyrkans medlemmars barn minskar antalet döpta. Idag väljer knappt två av tre kyrkotillhöriga föräldrar att döpa sitt barn. Hälften av föräldrarna som besvarat Svenska kyrkans enkät till allmänheten och som valt att inte döpa sina barn hänvisade till att barnet själv skulle få göra valet senare i livet.

Sedan några år tillbaka döps färre än hälften av de barn som årligen föds.

Som ett resultat av den senaste babyboomen – den kortvariga, men kraftiga uppgången i antalet nyfödda barn under åren runt 1990 – har Svenska kyrkan ett mycket stort antal medlem-

mar som är på väg in i de åldrar då de flesta får sitt första barn. Det innebär att många av Svenska kyrkans församlingar under de närmaste åren möter en ny babyboom och en möjlighet att få uppleva en tillfällig uppgång i antalet dop. Men på längre sikt ser prognosen dystrare ut. Unga vuxna, födda vid slutet av 80-talet och början av 90-talet, lämnar Svenska kyrkan i snabb takt. De som idag är mellan 15 och 20 är både betydligt färre och i lägre grad medlemmar i Svenska kyrkan.

Det innebär att många av Svenska kyrkans församlingar under de närmaste åren möter en ny babyboom och en möjlighet att få uppleva en tillfällig uppgång i antalet dop.

VEM SOM LÅTER DÖPA SINA BARN HAR BETYDELSE FÖR MEDLEMSSTRUKTUREN

Så länge nästan alla kyrkotillhöriga nyblivna föräldrar valde att låta döpa utgjorde de döpta barnen i stort sett ett tvärsnitt av alla barn med anknytning till Svenska kyrkan. När en allt större andel av de kyrkotillhöriga föräldrarna väljer att inte döpa sina barn ökar också utrymmet för skillnader i förhållande till dem som gör det motsatta valet. Vi har i denna undersökning visat att vi kan se tendenser till att föräldrars bakgrund i fråga om inkomst och utbildning har betydelse för valet att döpa. Familjeförhållanden, om man är sambo, gift eller ensamstående förälder spelar också roll. Att vara född i en storstad minskar drastiskt sannolikheten att bli döpt. En utveckling med ökade skillnader av det här slaget kommer att bidra till en utveckling där Svenska kyrkans medlemskår fjärrar sig allt mer från ett tvärsnitt av befolkningen. Utvecklingen kan i flera avseenden betraktas som en naturlig följd av förändringar i en omvärld som Svenska kyrkan knappast kan påverka, men den reser ändå frågor om hur församlingar i Svenska kyrkan på ett medvetet sätt kan och bör agera i relation till denna föränderliga situation.

Valet att låta döpa sitt barn påverkas givetvis främst av föräldrarnas relation till kyrkan. Störst betydelse har mammans medlemskap, vilket tyder på att kvinnor i Sverige liksom i många andra västerländska kyrkor bär överföringen av religion till nästa generation. Detta resultat stöds också av att män i högre grad motiverar valet att döpa med att ”partnern önskade det”. Även att föräldrarna själva är döpta och valt att reaktivera sin relation till kyrkan genom att välja att konfirmeras har också stor betydelse, och är lika viktigt oavsett kön. Samtidigt

har fyra av tio barn som döps föräldrar som inte är konfirmerade i Svenska kyrkan.

TRADITION SOM BÄRANDE MOTIV FÖR DOP

I biskoparnas brev till Svenska kyrkans präster och församlingar från 2011 lyfter man fram nio olika motiv för att döpa. Bland dessa lyfts särskilt två motiv fram på många av de hemsidor som vi särskilt studerat: Det ena är att vi genom dopet förs in i kyrkan - att vara döpt innebär att vi tillhör Kristus tillsammans med alla andra döpta. Det andra motivet har att göra med att vara välsignad – att välsignelsen är förankrad i det förbund som Gud sluter med var och en som döps. Genom dopet kan vi lita på att vi kommer att bli bevarade hos Gud vad som än händer.

Människor i allmänhet tycks ha delvis andra motiv för att låta döpa sina barn än de som i en uttrycklig mening har med tro och relationen till Gud att göra. Det allra vanligaste motiven bakom valet att döpa är att dopet är en fin tradition eller att det är en tradition inom den egna familjen och släkten. Ett relativt vanligt motiv att döpa är även att man vill att ens barn ska tillhöra Svenska kyrkan. Förutsatt att man inte tolkar detta svar som att det enbart handlar om medlemskap i en strikt formell mening, kan man säga att det knyter an till det dopmotiv som biskopsbrevet omfattar i fråga om att vi genom dopet förs in i kyrkan. Betydligt färre, omkring en av tio, anger att

man valt att döpa för att man vill att barnet ska tillhöra Gud. Något fler, men en tydlig minoritet, säger att man döper på grund av sin kristna tro och att man vill att barnet också ska få en sådan. Här skiljer sig resultaten också betydligt från studier i våra nordiska grannländer, där en betydligt större andel svarar med trosmotiv. Resultaten tyder på att en stor andel av medlemmarna är ”*kulturellt religiösa*”, vilket tidigare forskning konstaterat. Särskilt unga föräldrar betonat tradition mer än motiv som knyter an till tro. Unga vuxnas relation till de nordiska kyrkorna försvagas även överlag; allt färre väljer den kristna konfirmation och en ökande andel av unga vuxna uppger att de har ingen eller en svag relation till kyrkan.

Många dopföräldrar förknippar själva doptraditionen med en trygghet – en trygghet som kan sägas vara uttryck för en slags tro.

Samtidigt behöver det dock inte finnas en motsättning mellan dessa traditions- och trosbaserade argument för att döpa, eller att det ena utesluter det andra. Man kan ju faktiskt döpa av båda anledningarna. Var gränsen mellan tradition och tro går är inte heller helt given. Tradition kan också vara något som är djupt förankrat i människors liv och då är det inte något som är en motsats till kristen tro. En av prästerna i de församlingar som ingår i denna studie menade exempelvis att många dopföräldrar förknippar själva doptraditionen med en trygghet – en trygghet som kan sägas vara uttryck för en slags tro.

Den kristna tron kan i den meningen vara en anledning till att man väljer att döpa sitt barn i många fall, även om den sällan uttrycks explicit.

DOPSEDEN HAR FÖRÄNDRATS ÖVER TID FÖR ATT MÖTA SAMTIDENS UTMANINGAR

Genom att blicka bakåt blir det tydligt att dopseden både är beständig och genomgått relativt snabba förändringar. Synen på och utformandet av dopet är mycket en reaktion på de utmaningar kyrkan upplevts stå inför i varje tid. Med förändringar i skolans kristendomsundervisning och färre kyrkobesökare befarade representanter från Svenska kyrkan att många gjorde valet att döpa sitt barn av anledningar som inte var förenligt med kyrkans syn på dopet. För att möta dessa utmaningar infördes dopsamtal och i samband med att kyrkohandboken från 1986 togs i bruk förändrades också dopgudstjänsten. Genom att dopet blev medlemsgrundande fick föräldrarna också på ett nytt sätt ta ställning till barnets medlemskap i och med dopet.

Under lång tid var det ett undantag att dop ägde rum i kyrkan med en församling närvarande.

Sådant som vi idag tar för givet – att varje barn i regel döps i samband med en särskild dopgudstjänst med särskilt inbjudna dopgäster – är ett relativt nytt fenomen. Under lång tid var det ett undantag att dop ägde rum i kyrkan med en församling närvarande. Dopseden förändrades dock snabbt, efter medvetet arbete, till att nästan uteslutande ske i kyrkan.

När dop till största delen äger rum i kyrkan har nästa frågeställning varit – sker dopet i församlingens mitt? Tolkningarna av begreppet ”i församlingens mitt” har varierat, och emellanåt till viss del varit diametralt motsatta. Dopet har gått från att vara en del i högmässa och familjegudstjänst till att åter bli en mindre gudstjänstgemenskap vid en särskild dopgudstjänst. Förändringen har inneburit att dopet sedan 1960-talet gått från att i högre grad vara en mer privat rit, till att många barn döpts samtidigt i ett större sammanhang under högmässan, till dagens dopgudstjänst för ett barn i taget omgiven av familj och vänner. Med ökad efterfrågan av enskilda dopgudstjänster och växande dopföljen har även dopfesten som fenomen växt sig större. Drop-in-dop är ett exempel på ett sätt att möta denna utveckling med alternativ som erbjuder möjligheten för dopkandidater och dopföräldrar att låta döpa/döpas utan att

anordna dyra eller tidskrävande dopfester. Dessa förändringar är en kombination av både de doptrender som ändrats över tid och den efterfrågan som finns bland dopföräldrar.

MEDVETEN DOPSTRATEGI

Medvetenheten om dopets strategiska betydelse för Svenska kyrkans framtida utveckling är stor bland församlingarna. Det framgår inte minst av att det i många församlingar pågår särskilda satsningar på att utveckla arbetet kring dopet. I de två församlingar som ingår som fallstudier i denna undersökning är ett återkommande tema i intervjuerna hur viktigt det är med en medveten och välstrukturerad dopstrategi som är väl förankrad bland både personal och förtroendevalda. I en sådan dopstrategi lyfte församlingsmedarbetarna fram både hur man kommunicerar med församlingsborna kring dopet och hur man möter dopfamiljer och utformar själva dopgudstjänsten. En utgångspunkt för en dopstrategi som långsiktigt kan bidra till att fler vill låta döpa sina barn eller sig själv handlar enligt företrädarna för de båda församlingarna om tillgänglighet och generositet. Generöst med doptider och möjlighet att låna lokal för dopkaffe exempelvis, tillgängligt i den meningen att det ska vara enkelt att hitta information om dop och enkelt att boka och att man får en snabb återkoppling från församlingens sida.

Medvetenheten om dopets strategiska betydelse för Svenska kyrkans framtida utveckling är stor bland församlingarna.

Lyhördhet och en förmåga att förmedla dopets innebörd på ett sätt som kan bidra till att man upplever dopgudstjänsten som ett möte med Gud är ytterligare exempel på grundläggande delar av en välfungerande dopstrategi. Lyhördheten kan handla om att vara öppen för föräldrarnas önskemål inför dopet så att dopgudstjänsten, inom ramarna för Svenska kyrkans form, kan utformas så den "talar till" gudstjänstdeltagarna. Kyrkohandboken 1986 öppnade också för att dopfamiljerna var mer delaktiga och har förstärkts med den nya handboken, en delaktighet som kan tänkas fördjupa tron och kunskapen om dopet. Genom att läsa texter, svara på frågor och tillsammans läsa trosbekännelsen bidrar man till att stärka gemenskapen i rummet men också med Kristi världsvida kyrka.

Men även den fortsatta kontakten med dopfamiljerna – där dopet blir en utgångspunkt för en mer varaktig relation, var något som ansågs vara en viktig del i dopstrategin. Som en del i denna strävan mot en fortsatt kontakt mellan dopfamilj och

församling är frågan om hur man bäst introducerar och bjuder in till exempelvis ”verksamhet för barnfamiljer” en viktig fråga. Över huvud taget lyfte man fram vikten av att församlingen tänker igenom uppföljningen av dopet och hur man kan bygga och utveckla en fortsatt relation.

KOMMUNIKATIONEN KRING DOPET

Frågan om hur man kommunicerar kring dopet var också en aspekt av en genomtänkt dopstrategi som företrädarna för de olika församlingarna lyfte fram. Att inte ta dopföräldrars kunskap om hur ett dop går till och vad som förväntas av dem för givet, och ha förståelse för alla de frågor som man kan tänkas ha inför ett dop, lyftes fram som exempel på ett viktigt förhållningssätt.

Det är ett förhållningssätt som kan genomsyra alla de sammanhang där församlingen och dess företrädare kommunicerar med församlingsbor som har frågor kring dopet. Allt ifrån webben med särskilda hemsidor kring dopet, via den första kontakten med potentiella dopföräldrar, till det personliga samtalet med de föräldrar som slutligen valt att låta döpa sina barn. En kommunikationsstrategi som även fortsätter bortom själva dogudstjänsten i form av dopuppföljningar.

Möjligheten att utforma dogudstjänsten på ett personligt sätt lyfts också fram på flera av församlingarnas hemsidor, där

val av psalmer och annan musik och den egna och anhörigas aktiva deltagande ges som exempel på hur man kan sätta sin egen prägel på dopet. Traditionsaspekten lyfts också fram både inom församling och familj, i form av lånade och ärvda dopklänningar, och för Svenska kyrkan och dess historia.

Samtidigt som antalet barn som årligen döps minskar har antalet vuxendop ökat något. Det rör sig inte om någon snabb ökning räknat i absoluta tal, men i relation till de traditionella barndopen utgör de som döps under konfirmandtiden eller senare en allt större andel av samtliga dop i Svenska kyrkan. På drygt hälften av de hemsidor som studerats har församlingarna ett tilltal som inkluderar både de som vill låta döpa sitt barn och de vuxna eller unga som själva vill bli döpta. Detta dubbla tilltal är sannolikt något som kommer att spridas till allt fler församlingar i takt med vuxendopens fortsatta ökning i förhållande till dop av små barn.

En stor del av de föräldrar som valt att inte låta döpa sina barn hänvisar i enkätundersökningen till att barnen själva ska få välja senare i livet. Detta undersökningsresultat kan tolkas som att det trots allt finns en öppenhet i förhållande till dopet. Här finns en möjlighet och utmaning för Svenska kyrkan att nå även

dem som inte döptes som barn. Konfirmanddopen ökar också i relation till det minskande antalet ungdomar som årligen konfirmeras. Att öppna sför unga människor att konfirmeras är en angelägen uppgift och då också för dem som inte är döpta.

FRAMTIDA UTMANINGAR OCH MÖJLIGHETER

Svenska kyrkan var tidigare en statskyrka. Under 1900-talets slut utreddes och diskuterades kyrkans skiljande från staten. Från år 2000 är Svenska kyrkans relation till staten förändrad och hon är nu i hög grad ett trossamfund bland andra. Att vara kyrka i en omvärld som inte präglas av en homogen kristen enhetskultur har varit och är en utmaning för Svenska kyrkan. Detta gäller inte minst dopet. Att låta döpa sina barn är i allt större utsträckning ett aktivt val – av skäl som har med ens personliga tro att göra, eller därför att det är en omtyckt tradition, eller både och. Omgivningens, den egna släktens eller familjens förväntningar är inte längre avgörande på samma sätt som det möjligen var under en tid då i stort sett alla barn döptes. Föräldrars val att låta döpa sitt barn har istället utvecklats till att bli ett individuellt och medvetet val. En ambition med denna studie har varit att belysa frågan vad som är avgörande för detta val – vilka omständigheter har betydelse för resultatet av detta aktiva val – att döpa eller inte döpa?

Av allt större betydelse är sannolikt också
förutsättningar i den lokala församlingen –
sådant som har med exempelvis tillgänglighet
och bemötande att göra.

Det blir allt tydligare att det har att göra med omständigheter hos den enskilde individen, föräldraparet eller den familj eller släkt man tillhör. Färre unga vuxna har en nära relation till Svenska kyrkan. Det är vanligare att barn har föräldrar från olika kulturer och religioner. Med fler barn i familjer där föräldrarna har barn från tidigare förhållanden är det inte heller helt ovanligt att några barn är döpta och andra inte. Detta gör det mer komplext att kommunicera dopet. Av allt större betydelse är sannolikt också förutsättningar i den lokala församlingen – sådant som har med exempelvis tillgänglighet och bemötande att göra. Andra dopfamiljers upplevelse av dopet har också betydelse – en positiv erfarenhet ger sannolikt spridningseffekter. Ett strategiskt utvecklingsarbete kring dopet bör också förhålla sig till frågan hur man kommunicerar kring frågan om att döpa i ett samhälle som präglas av en ökad religiös mångfald och en tilltagande segregation, etniskt och socioekonomiskt.

Referenser

- Arborelius, Elisabeth 2009. *Finns Det En Klyfta Mellan Kyrkan Och Folket?: intervjuer med församlingsbor och präster i Stockholmsområdet*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.
- Andrén, Olof 1968. "Dopets var, när, hur" s. 54 i Palmqvist, Arne (red.) *Dopet i Svenska kyrkan*. Stockholm: Verbum.
- Andrén, Åke 1987. "Frivillig eller obligatorisk dopfråga till föräldrarna: beslutet vid 1986 års kyrkomöte i internationellt perspektiv" s. 49–50 i Eckerdal, Lars (red.) *Kyrka och universitet, festskrift till Carl-Gustaf Andrén*.
- Bäckström, Anders, Edgardh Beckman, Ninna & Pettersson, Per 2004. *Religiös förändring i norra Europa [Elektronisk resurs]: en studie av Sverige: "från statskyrka till fri folkkyrka": slutrapport*. Uppsala: Diakonivetenskapliga institutet, Uppsala.
- Biskopsmötets arbetsgrupp för dopfrågor,Handledning beträffande Dopet, Östervåla 1979
- Bromander, Jonas & Jonsson, Pernilla 2018. *Medlemmar i rörelse. En studie av förändringar i Svenska kyrkans medlemskår*. Uppsala: Svenska kyrkan.
- Bromander, Jonas 2011. *Svenska kyrkans medlemmar*. Stockholm: Verbum.
- Cardona Castro, Cecilia 2017. *Dopträd– ursprung, spridning och funktion*, Kandidatuppsats 15 hp Humanistiska och Teologiska fakulteten, Lund.
- Davidsson Bremborg, Anna & Jarnkvist, Karin 2015, "Sociologiska perspektiv på riter", i Lövheim, M. & Nordin, M. (red.) *Sociologiska perspektiv på religion i Sverige*. Stockholm: Gleerups.
- Davie, Grace 1990. "Believing Without Belonging: Is This the Future of Religion in Britain?" *Social Compass* 37(4):455–69.
- Demerath, Nicholas Jay 2000, "The Rise of 'Cultural Religion' in European Christianity: Learning from Poland, Northern Ireland, and Sweden", *Social Compass* 47:127–39.
- Den Svenska kyrkohandboken 1942; 1973. Uppsala: Verbum.
- Dop och kyrkotillhörighet – ett pastoralt program, Svenska kyrkans församlingsnämnd, Mitt i församlingen 1995:4.
- Eckerdal, Lars, SOU 1981:66. *Svenska kyrkans gudstjänst Bilaga 3 Vägen in i kyrkan : Dop, konfirmation, communion – aktuella liturgiska utvecklingslinjer* (1968 års kyrkohandbokskommitté). Stockholm: Liber Förlag.
- Eckerdal, Lars & Persson, Per Erik 1981. *Dopet – en livstydning: m dopets innebörd och liturgi*. Älvsjö: Skeab/Verbum.

Elle Mat & Vin 2008. Nr 5.

Graff-Kallevåg, Kristin 2017. "Baptism in a Secular Age." *Dialog* 56 (3): 251–59.

Gustafsson, Berndt 1970. *Hur upplever folk sitt barndop? En explorativ studie*. Stockholm: Religionssociologiska institutet.

Gustafsson, Berndt 1971. *Svensk kyrkogeografi*. Lund: Gleerup.

Gustafsson, Göran 2006. LUKA27 om kyrklig sed 2002, Lund.

Høeg, Ida Marie 2008. *Velkommen til oss – Ritualisering av livets begynnelse*. Bergen: Universitetet i Bergen, diss.

Høeg, Ida Marie 2011. *Kjønn og Folkelig Dåpsteologi*. *Din. Tidsskrift for religion of kultur* (1-2):65–8

Høeg, Ida Marie, & Ann Kristin Gresaker 2015. *Når Det Rokkes Ved Tradisjon Og Tilhørighet*. Oslo: KIFO Rapport nr 2.

Jarnkvist, Karin 2018. "Man Vill Ändå Behålla Traditionen Liksom" *En Intervjustudie Om Borgerliga Vigsjar, Begravningar och Namngivningsceremonier*. Uppsala Universitet.

Jonsson, Pernilla 2017. "Utträdesmönster" s.17–35. *Nyckeln till Svenska kyrkan – en skrift om organisation, verksamhet och ekonomi*.

Jonsson, Pernilla 2018. "Tro och tillhörighet under förändring – en fråga om generation?" s. 19–34. *Nyckeln till Svenska kyrkan – en skrift om organisation, verksamhet och ekonomi*.

Jonsson, Pernilla, Sandberg, Andreas & Svensson, Patrik kommande. Who is baptized? A study of socioeconomic, regional and gender differences in child baptism in the Church of Sweden 2005 and 2015.

Kasselstrand, Isabella 2015. "Nonbelievers in the Church: A Study of Cultural Religion in Sweden." *Sociology of Religion: A Quarterly Review*, 76 (3): 275–94.

Hytönen, Maarit 2017. "Hur den kristna traditionen förmedlas" s. 111–147 i Ketola, Kimmo et al. (red.) *Luthersk delaktighet. Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland 2012–2015: En undersökning om kyrkan och finländarna*. Tammerfors: Kyrkans forskningscentral.

Kyrkoordning för Svenska kyrkan 2019.

Leth-Nissen, Karen Marie & Trolle, Astrid Krabbe 2015. *Dåb Eller Ej?: Rapport Om Småbørnsforældres Til- Og Fravalg Af Dåb*. Köpenhamn: Publikationer fra Det Teologiske Fakultet nr 59.

Leva i dopet. Brev från biskoparna till Svenska kyrkans präster och församlingar 2011. Uppsala: Svenska kyrkan.

Liljeroth, Erik & Dahmén, Gunnar 1960. *Kyrkans värld i helg och vardag* Malmö: Allhems förlag.

Mueller, Charles W. & Weldon T. Johnson 1975. "Socioeconomic Status and Religious Participation." *American Sociological Review* 40(6) 785-800.

Nielsen, Marie Vejrup 2015. "Changing Patterns? Occasional Consumers of New Activities in Old Churches." *Nordic Journal of Religion and Society* 28(2) 137-153.

Niemelä, Kati 2015. "No Longer Believing in Belonging': A Longitudinal Study of Finnish Generation Y from Confirmation Experience to Church-Leaving." *Social Compass* 62(2) 172-186.

Nilsson, Kjell Ove (red.) 1983. *Dop, nattvard, ämbete: den officiella texten från Faith and Order - den s.k. Lima-texten 1982 - jämte introduktion och inofficiella ekumeniska kommentarer*. Sigtuna: Nordiska ekumeniska inst.

Nordh, Ragnar 1968. "Dop och församlingsfaddrar" s. 77-81 i Palmqvist, Arne (red.) *Dopet i Svenska kyrkan*. Stockholm: Verbum

Pettersson, Per 2000. *Kvalitet i livslånga tjänsterelationer - Svenska kyrkan ur tjänsteteoretiskt och religionssociologiskt perspektiv*. Stockholm, Verbum.

Reimers, Eva 1995. *Dopet som kult och kultur: bilder av dopet i dop-samtal och föräldraintervjuer*. Stockholm, Verbum.

Sandberg, Andreas 2012. "Medlem i Svenska kyrkan - en fråga om klass?" s. 85-94 i *Nyckeln till Svenska kyrkan - en skrift om organisation, verksamhet och ekonomi*. Uppsala: Svenska kyrkan.

Sandberg, Andreas 2013. "Utträden bland unga flyttare" s. 45-53 i *Nyckeln till Svenska kyrkan - en skrift om organisation, verksamhet och ekonomi*. Uppsala: Svenska kyrkan.

Schieman, Scott & Jong Hyun Jung 2012. "'Practical Divine Influence': Socioeconomic Status and Belief in the Prosperity Gospel." *Journal for the Scientific Study of Religion* 51(4) 738-756.

Sjölin, Ingegerd 1999a. *Dopsed i förändring: studier av Örebro pastorat 1710-1910*. Lunds universitet.

Sjölin, Ingegerd 1999b. "Dop till två tusen" *Tro & Tanke* nr 5.

Sjölin, Ingegerd 2002. "Av födsel och ohejdad vana: de odöpta och kyrkotillhöriga barnen" *Religion och sociologi: ett fruktbart möte: festskrift till Göran Gustafsson* s. 275-290.

SOU 1974:66. Utbildningsdepartementet, *Svenska kyrkans gudstjänst. Huvudgudstjänster och övriga gudstjänster, Band I Gudstjänstordning mm*.

Storm, Ingrid 2017. "Does Economic Insecurity Predict Religiosity? Evidence from the European Social Survey 2002-2014." *Sociology of Religion: A Quarterly Review* 78(2) 146-172.

Sullins, D. Paul 2006. "Gender and Religion: Deconstructing Universality, Constructing Complexity." *American Journal of Sociology* 112(3) 838-880.

Svenningsen, Anders W. 1968. "Dopljuset" s. 63-68 i Palmqvist, Arne (red.) *Dopet i svenska kyrkan*. Stockholm: Verbum

Svenska kyrkans svar på BEM 1985-03-16. C.1. finns i Svenska kyrkans arkiv: Svenska kyrkans stiftelse för rikskyrklig verksamhet (SFRV) Nämnden för mellankyrkliga och ekumeniska förbindelser (MEF) Serierubrik: Remissvar och yttranden Seriesignum: B2 Serieanmärkning: Serien i kartong Beteckning, Tid, Anmärkning 1 1985-1988.

Trzebiatowska, Marta & Steve Bruce 2012. *Why Are Women More Religious than Men?* Oxford: Oxford University Press.

Vi Föräldrar 2017. "Dopspecial – 'Drop-in dop'" nr 5.

Voas, David & Crockett, Alasdair 2005. 'Religion in Britain: Neither Believing nor belonging' *Sociology* 39(1):11-28.

Voas, David, McAndrew, Siobhan & Storm, Ingrid 2013. "Modernization and the gender gap in religiosity: Evidence from cross-national European surveys" *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie* 65(2013) 259-283.

Witsø Rafoss, Tore 2016. *Et religiøst landskap i endring*. Oslo: KIFO Rapport nr 2.

Åkesson, Lynn & Salomonsson, Karin 2010. Ritualernas marknad: etnologisk forskning om livscykelritualer och upplevelseindustri i Hornborg, Anne-Catherine (red.) *Den rituella människan: flervetenskapliga betraktelser*. Linköping: Linköping University Electronic Press.

Digitala källor

Den norske kirke 2019-05-27. "Aksjon dåp"

<https://kirken.no/nb-NO/bispedommer/stavanger/tema/trusopplaring--undervisning/dap/aksjon-dap/>

Den norske kirke 2019-02-04. "Velkommen til dåp" <https://kirken.no/nb-NO/daap/>

Den norske kirke Ressursbanken 2019-02-04. "Samleside: Ressurser for å informere og invitere til dåp"

<https://ressursbanken.kirken.no/nb-NO/2017/dap/#na>.

Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland 2019-04-02. "Dopet- den finaste gåvan"

<https://evl.fi/livets-fester/dop>.

Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland 2019-04-02. "Faddrar"

<https://evl.fi/livets-fester/dop/faddrar>.

Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland 2019-04-02. "Frågor om dop"

<https://evl.fi/livets-fester/dop/fragor-om-dop>.

Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland Handbok för kyrkliga förrättningar 2019-04-02. "Dop"

<http://kyrkohandboken.fi/forr/dop.html>.

Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland 2019-04-02. "Ristiäiset" <https://evl.fi/perhejuhlat/ristiaiset>.

Folke kirken 2019-02-04. "Barnebåben er en kærlighedsfest"

<https://www.folkekirken.dk/livets-begivenheder/daab/overvejer-du-daab/barnedaben-er-en-kaerlighedsfest>.

Folke kirken 2019-02-04. "Dåb" <https://www.folkekirken.dk/livets-begivenheder/daab>.

Folke kirken 2019-02-04. "Dåb i Bibelen"

<https://www.folkekirken.dk/livets-begivenheder/daab/overvejer-du-daab/paester-om-daab>.

Folke kirken 2019-02-04. "'Dåben er et ansvar, jeg tager på mig"

<https://www.folkekirken.dk/livets-begivenheder/daab/overvejer-du-daab/daben-er-mit-ansvar>.

Folke kirken 2019-02-04. "Dåben er et kompas"

<https://www.folkekirken.dk/livets-begivenheder/daab/overvejer-du-daab/daben-er-et-kompas>.

Folke kirken 2019-02-04. "Dåben er smukkere, større og dybere end alt"

<https://www.folkekirken.dk/livets-begivenheder/daab/overvejer-du-daab/daben-er-det-storste>.

Folke kirken 2019-02-04. "Forældre skal turde træffe valget om dåb"

<https://www.folkekirken.dk/livets-begivenheder/daab/overvejer-du-daab/foraeldre-skal-turde>.

Folke kirken 2019-02-04. "'Jeg var så stolt"

<https://www.folkekirken.dk/livets-begivenheder/daab/overvejer-du-daab/jeg-var-sa-stolt>.

Folke kirken 2019-02-04. "Mine børns dåb giver tryghed"
<https://www.folkekirken.dk/livets-begivenheder/daab/overvejer-du-daab/daaben-giver-tryghed>.

Folke kirken 2019-02-04. "Overvejer du barnedåb?"
<https://www.folkekirken.dk/livets-begivenheder/daab/overvejer-du-daab>.

Folke kirken 2019-02-04. "Videnskaben beskriver ikke hele virkeligheden"
<https://www.folkekirken.dk/livets-begivenheder/daab/overvejer-du-daab/videnskaben-beskriver-ikke-hele-virkeligheden>.

Folke kirken 2019-02-04. "Video: Hvad er barnedåb?"
<https://www.folkekirken.dk/livets-begivenheder/daab/overvejer-du-daab/video-hvad-er-barnedab>.

Folke kirken 2019-02-04. "Video: 'Livet blev større, da jeg blev mor'"
<https://www.folkekirken.dk/livets-begivenheder/daab/overvejer-du-daab/video-livet-blev-storre-da-liv-blev-mor>.

Folke kirken 2019-02-04. "Vi skal forpligte vores børn på noget større"
<https://www.folkekirken.dk/livets-begivenheder/daab/overvejer-du-daab/vi-skal-forpligte-vores-boern>.

Folke kirken 2019-02-04. "Video: 'Vi var håbløst uenige om barnedåb'"
<https://www.folkekirken.dk/livets-begivenheder/daab/overvejer-du-daab/video-vi-var-hablost-uenige-om-barnedab>.

Internetstiftelsen i Sverige (IIS) 2018. "Svenskarna och internet 2018"
<https://2018.svenskarnaochinternet.se/>.

Kaste.fi 2019-04-02. <https://www.kaste.fi/>.

Kyrkans tidning 2010-09-29. "Glädjen inför dopet förbyttes i besvikelse"
<https://www.kyrkanstidning.se/debatt/gladjen-infor-dopet-forbyttes-i-besvikelse>.

Kyrkans tidning 2010-10-06. "Vi kan inte kontorsera Guds nåd"
<https://www.kyrkanstidning.se/debatt/vi-kan-inte-kontorsera-guds-nad>.

Kyrkans tidning 2011-04-11. "Församling ordnade drop in-dop"
<https://www.kyrkanstidning.se/nyhet/forsamling-ordnade-drop-dop>.

Kyrkans tidning 2012-09-20. "Drop in skapar ny dopvåg i landet"
<https://www.kyrkanstidning.se/inrikes/drop-skapar-ny-dopvag-i-landet>.

Lunds universitets kyrkohistoriska arkiv. "LUKA 04, LUKA 12, LUKA 15, LUKA 19, LUKA 21, LUKA 23, LUKA 27, LUKA 28" <https://www.ctr.lu.se/forskning/vetenskapliga-sallskap/luca>.

SCB 2019-05-24. "Födda och döda efter kön och födelseland 1970-2018 samt framskrivning 2019-2070" <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningsframskrivningar/befolkningsframskrivningar/pong/tabell-och-diagram/fodda-och-do-da-efter-kon-och-fodelseland-samt-framskrivning/>.

Svenska kyrkan 2019-01-28. "Alla kan bli döpta"
<https://www.svenskakyrkan.se/dopsajten/alla-kan-bli-dopta>.

Svenska kyrkan 2019-01-31.
"Att vara fadder" <https://www.svenskakyrkan.se/dopsajten/att-vara-fadder>.

Svenska kyrkan 2019-02-07. "Verktygslåda"
<https://www.svenskakyrkan.se/dopsajten/verktygslada>.

Svenska kyrkan 2019-03-22. "Varför dop?" <https://www.svenskakyrkan.se/dopsajten/varfor-dop>.

Svenska kyrkan 2019-03-28. "Att planera ett dop"
<https://www.svenskakyrkan.se/dop/att-planera-ett-dop>.

Svenska kyrkan 2019-03-28. "Dop" <https://www.svenskakyrkan.se/dop>.

Svenska kyrkan Alvesta 2019-03-22. "Dop" <https://www.svenskakyrkan.se/alvesta/dop>.

Svenska kyrkan Boden 2019-03-22. "Dop" <https://www.svenskakyrkan.se/boden/dop>.

Svenska kyrkan Heliga korset 2019-03-22. "Dop och vigsel"
<https://www.svenskakyrkan.se/heligakorset/dop-och-vigsel>.

Svenska kyrkan Kalmar 2019-03-22. "Vad är dopet?"
<https://www.svenskakyrkan.se/kalmar/vad-ar-dopet>.

Svenska kyrkan Kramfors 2019-03-22. "Dop" <https://www.svenskakyrkan.se/kramfors/dop>.

Svenska kyrkan Malmö 2019-03-22. "Dop" <https://svenskakyrkanmalmo.se/startsidea/livets-handelser/dop/>.

Svenska kyrkan Malmö 2019-03-22. "Vad innebär det att döpas?"
<https://svenskakyrkanmalmo.se/startsidea/livets-handelser/dop/vad-innebar-det-att-dopas>.

Svenska kyrkan Mellerud 2019-03-22. "Dop" <https://www.svenskakyrkan.se/mellerud/default.aspxid985010>.

Svenska kyrkan Mora 2019-03-22. "Dop i Mora församling"
<https://www.svenskakyrkan.se/mora/dop-i-mora-forsamling>.

Svenska kyrkan Märsta 2019-03-22. "Dop" <https://www.svenskakyrkan.se/marsta/dop>.

Svenska kyrkan Norrköping 2019-02-19. "Boka dop"
<https://www.svenskakyrkan.se/norrkoping/dop/boka-dop>.

Svenska kyrkan Orust 2019-03-22. "Dop" <https://www.svenskakyrkan.se/orust/dop>.

Svenska kyrkan Rommele 2019-03-22. "Dop" <https://www.svenskakyrkan.se/rommele/dop>.

Svenska kyrkan Roslagens västra pastorat 2019-03-22. "Dop"
<https://www.svenskakyrkan.se/roslagens-vastra-pastorat/dop>.

Svenska kyrkan Skarpnäck 2019-03-22. "Dop"
<https://www.svenskakyrkan.se/skarpnack/dop> 22/3.

Svenska kyrkan Sollentuna 2019-03-26.
"Barndop" <https://www.svenskakyrkan.se/sollentuna/barndop>.

Svenska kyrkan Sollentuna 2019-03-26. "Vuxendop"
<https://www.svenskakyrkan.se/sollentuna/vuxendop>.

Svenska kyrkan Tärna 2019-03-22. "Dop"
<http://www.tarnaforsamling.se/tarnaforsamling/extern/dop.htm>.

Svenska kyrkan Umeå 2019-03-22. "Planera ett dop"
<https://www.svenskakyrkan.se/umea/planera-ett-dop>.

Svenska kyrkan Vimmerby 2019-03-21. "Dopet" <https://www.svenskakyrkan.se/vimmerby/dopet>.

Svenska kyrkan Västanfors 2019-03-21. "Om dop"
<http://vastanfors.svenskakyrkan.se/index2.php?p=223>.

Svenska kyrkan Örnköldsvik 2019-03-25. "Dop"
<https://www.svenskakyrkan.se/ornskoldsvik/dop>.

Bildgalleri

Omslagsbild
Foto: Bo Mathisen

Sid 9
Foto: Alex & Martin /Ikon

Sid 9
Foto: Alex Giacomini /Ikon

Sid 9
Foto: Albin Hillert /Ikon

Sid 10
Foto: Sveinung Bräthen

Sid 12
Foto: Albin Hillert /Ikon

Sid 13
Foto: Alex Giacomini /Ikon

Sid 19
Foto: Albin Hillert /Ikon

Sid 21
Foto: Magnus Aronsson /Ikon

Sid 24
Foto: Kristina Strand Larsson
/Ikon

Sid 25
Foto: Johannes Frandsen /Ikon

Sid 27
Foto: Joakim Carlström /Ikon

Sid 28
Foto: Magnus Aronsson /Ikon

Sid 30
Foto: Rune Kongsro

Sid 32
Foto: Johannes Frandsen /Ikon

Sid 43
Foto: Magnus Aronson /Ikon

Sid 46
Foto: Magnus Aronson /Ikon

Sid 49
Foto: Albin Hillert /Ikon

Sid 52
Foto: Magnus Aronson /Ikon

Sid 54
Foto: Magnus Aronson /Ikon

Sid 67
Foto: Lilian Ronander /Ikon

Sid 75
Foto: Magnus Aronson /Ikon

Sid 79
Foto: Albin Hillert /Ikon

Sid 82
Foto: Jenny Sigeman

Sid 90
Foto: Johannes Frandsen /Ikon

Sid 97
Foto: Albin Hillert /Ikon

Sid 98
Foto: Kristin Lidell /Ikon

Sid 103
Foto: Johannes Frandsen /Ikon

Sid 104
Foto: Sid Wik

Sid 105
Foto: Jenny Sigeman

Sid 116
Foto: Johannes Frandsen /Ikon

Sid 118
Foto: Albin Hillert /Ikon

Sid 121
Foto: Alex Giacomini /Ikon

Sid 122
Foto: Albin Hillert /Ikon

Sid 125
Foto: Albin Hillert /Ikon

Sid 126
Foto: Magnus Aronson /Ikon

BILAGA

Metod- och tabellbilaga

Den här studien bygger på statistiska registerdata, text och bild analys av hemsidor, intervjuer och enkäter. Det statistiska materialet är baserat på data hämtad ut Svenska kyrkans verksamhetsstatistik och medlemsregister 2000–2017, SBC:s individbaserade registerdata och offentliga statistik 2005 och 2015 samt statistik från Lunds universitets kyrkohistoriska arkiv (LUKA) från 1968, 1974, 1980, 1986, 1995, 2002 och 2009. Intervju- och enkätstudierna utfördes under 2018. Nedan beskrivs datakällor, urval och metod mer ingående.

SVENSKA KYRKANS MEDLEMS- OCH VERKSAMHETSSTATISTIK

Statistik för att beskriva medlemsantal, dopfrekvensen av barn födda 2005 och 2015 samt dop- och konfirmationsstatus hos deras föräldrar i kapitel 2 har hämtats från Svenska kyrkans statistikdatabas och medlemsregister (Kbok 2004). Statistiken hämtas årligen från Svenska kyrkans samtliga församlingar. De variabler som undersökts är medlemsantal, dopfrekvens och konfirmationsfrekvens totalt och förhållande till befolkning och medlemmar. Svenska kyrkans verksamhetsstatistik finns tillgänglig via enheten för forskning och analys vid Kyrkokansliet i Uppsala.

SCB:S INDIVIDBASERADE REGISTERDATA

SCB tillhandahåller avidentifierad registerdata genom MONA-systemet (Microdata-Online-Access) för att på ett säkert sätt kunna tillgängliggöra mikrodata. Datamaterialet lagras fysiskt hos SCB, men synliggörs på en enskild forskarens dataskärm via internet. På så sätt lämnar individdata aldrig SCB.

De variabler som använts för denna studie är:

- » Ålder
- » Kön
- » Bostadsort fördelat på SKL:s kommungruppsindelning 2017:
Landsbygdskommun, Landsbygdskommun med besöksnäring,
Lågpendlingskommun nära större stad, Mindre stad/tätort,
Pendlingskommun nära mindre tätort, Pendlingskommun nära storstad,
Pendlingskommun nära större stad, Storstäder, Större stad.
- » Utbildningsnivå, det vill säga högsta utbildning enligt följande indelning:

Forskarutbildning, Eftergymnasial utbildning två år eller längre,
Eftergymnasial utbildning kortare än två år, Förgymnasial utbildning nio
år, Förgymnasial utbildning kortare än nio år.

- » Disponibel inkomst (kr), det vill säga summan av alla skattepliktiga och skattefria inkomster minus skatt och övriga negativa transfereringar.
- » Medlemskap i Svenska kyrkan – medlem/ej medlem (underlag rekvirerat från Svenska kyrkan, Kbok 2004)
- » Döpta (underlag rekvirerat från Svenska kyrkan, Kbok 2004)
- » Konfirmerade (underlag rekvirerat från Svenska kyrkan, Kbok 2004).

Resultat redovisas på aggregerad nivå så att bakåtspårning inte är möjlig. För uppgifter om befolkningen som helhet har motsvarade uppgifter som nämnt hämtats ur SCB:s offentliga statistik.

LUKA-LISTORNA

Lunds Universitets Kyrkohistoriska Arkiv LUKA tillkom 1942 på initiativ av professor Hilding Pleijel för att kartlägga och samla in uppgifter om den kyrkliga seden i äldre tid. Syftet var att dokumentera den kyrkliga seden. Arbetet började med att intervjuva drygt 5 500 från 1940-talet fram till 1970.¹ Från 1960-talet och framåt har man inventerat de kyrkliga seden gällande kyrkliga handlingar och olika aspekter av församlings- och gudstjänstlivet. Inventeringen har gjorts med hjälp av frågelistor. Merparten av dessa frågelistor har belyst ett speciellt område. Åtta av frågelistorna har en särställning eftersom de syftat till en inventering av många olika aspekter av den kyrkliga seden i alla församlingar i Svenska kyrkan.²

Lunds universitets kyrkohistoriska arkiv har skickat ut frågelistor till samtliga församlingar i Svenska kyrkan kring den kyrkliga seden från 1962 och fram till och med 2009. De omfattar åren 1962, 1968, 1974, 1980, 1986, 1995, 2002 och 2008/2009.³ Antal frågor har varierat från 70 frågor för år 1962, 140 frågor för år 1968 och därefter runt 200 frågor. De åtta mer omfattande frågelistorna har använts i denna studie. Frågorna är ställda till församlingar till och med 2002 och för 2008/2009 har pastoraten tillfrågats. Svaren på frågelistorna rörande dop och dopsed har använts i framställningen nedan och förkortas LUKA och därefter är årtalet för frågelistan angiven till exempel LUKA 1962. Frågelistan för 2008/2009 förkortas LUKA 2009. Svarsfrekvensen är hög.⁴ LUKA-listorna ger en god bild av dopseden under hela perioden år 1962–2009.

1. <https://www.ctr.lu.se/forskning/vetenskapliga-sallskap/luca>

2. Gustafsson, G., 2006.

3. Frågelistorna har följande benämningar: LUKA 04: år 1962, LUKA 12: år 1968, LUKA 15: år 1974, LUKA 19: år 1980, LUKA 21: 1986, LUKA 23: 1995, LUKA 27: 2002; LUKA 28: år 2008/2009.

4. LUKA 1962: 2567 församlingar svarat, 9 inte svarat, LUKA 1968: 2485/84, LUKA 1974: 2551/19, LUKA 1980: 2 484/85, LUKA 1986: 2212/354, LUKA 1995: 2217/325, LUKA 2002: 1543/680, LUKA 2009: 975 pastorat.

ENKÄTSTUDIER

Två enkäter skickades ut som använts som underlag för den analys som gjorts tillsammans med data från SCB och Svenska kyrkans statistikdatabas. Frågorna om dopet ingick som sektioner i två större årlig enkäter som skickas ut av enheten för forskning och analys vid Svenska kyrkans kansli i Uppsala. En enkät riktades till sig samtliga pastorat och församlingar med egen ekonomi och den andra till allmänheten, de så kallade interna och externa kyrkbussarna.

Den interna enkäten, som riktas till samtliga pastorat och församlingar med egen ekonomi, skickades ut den 27 september 2018 till 614 pastorat och församlingar. 357 svar kom in vilket motsvarar en svarsfrekvens på 58 procent. En påminnelse gick ut efter en månad. Enkätfrågorna ställdes till kyrkoherdar och handlade om hur församlingar och pastorat kommunicerar och arbetar kring dopet.

Den externa enkäten riktades till en webbpanel med 2625 svarande som skickades ut den 22 november 2018. Enkätfrågorna handlade om dels om demografiska frågor, frågor gällande tro samt om valet att döpa eller inte döpa sitt/sina barn. Av de 2625 svarande uppgav 1590 att de hade barn, 1208 att deras barn var döpta samt 1158 vars barn var döpta i Svenska kyrkan. 382 antal svarade att deras barn inte var döpta.

INTERNA ENKÄTFRÅGORNA

- » Informerar församlingen om dop?
- » Hur informerar församlingen om dop? Flera svarsalternativ är möjliga. [På hemsida]
- » Hur informerar församlingen om dop? Flera svarsalternativ är möjliga. [I församlingsblad]
- » Hur informerar församlingen om dop? Flera svarsalternativ är möjliga. [Genom annat tryckt material]
- » Hur informerar församlingen om dop? Flera svarsalternativ är möjliga. [sociala medier]
- » Hur informerar församlingen om dop? Flera svarsalternativ är möjliga. [Genom annan verksamhet, så som barn/familjeverksamhet]
- » Hur informerar församlingen om dop? Flera svarsalternativ är möjliga. [På annat sätt, nämligen]
- » Riktat ni information om dop till någon särskild målgrupp? Flera svarsalternativ
- » Riktat ni information om dop till någon särskild målgrupp? Flera svarsalternativ
- » Riktat ni information om dop till någon särskild målgrupp? Flera svarsalternativ
- » Riktat ni information om dop till någon särskild målgrupp? Flera svarsalternativ
- » Har ni genomfört någon särskild dopsatsning under de senaste åren?

EXTERNA ENKÄTFRÅGORNA

- » I hur hög grad tycker du att du är troende?
- » Var söker info om kristen tro: I familjen
- » Var söker info om kristen tro: Bland vänner
- » Var söker info om kristen tro: I kyrkan eller annan religiös lokal
- » Var söker info om kristen tro: Tv/radio
- » Var söker info om kristen tro: På sökmotorer och hemsidor på internet
- » Var söker info om kristen tro: På sociala medier
- » Har du barn?
- » Är ditt/dina barn döpta?
- » Du svarade att barnen är döpta. Utveckla: Mina barn är döpta i Svenska kyrkan
- » Du svarade att barnen är döpta. Utveckla: Mina barn är döpta i ett annat kristet samfund
- » Du svarade att barnen är döpta. Utveckla: Jag har både barn som är döpta och barn som inte är döpta
- » Varför inte låtit döpa barnen: Jag är inte troende
- » Varför inte låtit döpa barnen: Jag har svag anknytning till Svenska kyrkan
- » Varför inte låtit döpa barnen: Min sambo/partner ville inte att barnet skulle döpas
- » Varför inte låtit döpa barnen: Jag vill att barnet/barnen ska få välja själva senare i livet
- » Varför inte låtit döpa barnen: Av ekonomiska skäl (kostsamt att ordna dopfest)
- » Varför inte låtit döpa barnen: Det är ingen tradition inom min familj/ släkt
- » Varför inte låtit döpa barnen: Det blev inte av för orken räckte inte till
- » Varför låtit döpa barnen: Barndop är en fin tradition
- » Varför låtit döpa barnen: Jag vill att mitt/mina barn ska tillhöra Svenska kyrkan
- » Varför låtit döpa barnen: Jag vill att mitt/mina barn ska tillhöra Gud
- » Varför låtit döpa barnen: Jag vill ha en fin högtidsdag med släkt och vänner
- » Varför låtit döpa barnen: Jag har en kristen tro och vill att mitt barn också ska få det
- » Varför låtit döpa barnen: Det är en tradition i min familj/släkt
- » Varför låtit döpa barnen: Det förväntades av min släkt
- » Varför låtit döpa barnen: Min partner ville det
- » Aktuellt med dop om du får barn? Nej, jag skulle inte döpa mitt barn
- » Aktuellt med dop om du får barn? Ja, för barndop är en fin tradition
- » Aktuellt med dop om du får barn? Ja, för jag skulle vilja att mitt barn ska tillhöra Svenska kyrkan
- » Aktuellt med dop om du får barn? Ja, för jag skulle vilja att mitt barn ska tillhöra Gud
- » Aktuellt med dop om du får barn? Ja, för att jag skulle vilja ha en fin högtid
- » Aktuellt med dop om du får barn? Ja, för att jag har en kristen tro och skulle vilja att mitt barn också ska få det
- » Aktuellt med dop om du får barn? Ja, för det är tradition i min familj/släkt

- » Aktuellt med dop om du får barn? Ja, för att min partner skulle vilja det
- » Aktuellt med dop om du får barn? Jag vet inte
- » Ålder
- » Kön
- » Nuts region in Sweden
- » County Sweden
- » Kommun i Sverige
- » A-region i Sverige
- » Postort i Sverige
- » Är du eller någon av dina föräldrar uppvuxna i Sverige? – Din far
- » Är du eller någon av dina föräldrar uppvuxna i Sverige? – Din mor
- » Är du eller någon av dina föräldrar uppvuxna i Sverige? – Du själv
- » Vilken är din högsta avslutade utbildning?
- » Vilken är hushållets sammanlagda inkomst före skatt per år?
- » Vilken är din personliga sammanlagda inkomst före skatt per år?

ANALYS AV HEMSIDORNA

Till analysen av hemsidorna gjordes ett urval av 40 församlingar och pastorat. De fem största församlingarna och pastoraten samt Märta pastorat och Örnköldsvik församling där intervjuerna utfördes. 36 hemsidor valdes utifrån ett slumpmässigt urval inom varje SKL kommungrupp. En församling lades till för att alla stift skulle vara representerade. De teologiska förklaringarna sorterades efter vilka av de nio dopmotiven från Biskoparnas brev att *Leva i dopet* som lyftes fram i de teologiska förklaringarna av dopet. Tolkningarna av hur dessa dopmotiv som lyfts fram är subjektiva och bör därför inte ses som absoluta.

Sju olika kategorier användes vid studien av hemsidorna.

- » Finns det dopinformation?
- » Finns det en teologisk förklaring av dopet?
- » Finns det länk till dopinformation på en hemsida utanför församlingens, till exempel Svenska kyrkan nationell nivå?
- » Antal klick till dopinformation från startsidan?
- » Tillgängliga kontaktsätt?
- » Information om eller nämning av vuxendop?
- » Typ av bilder på dopsidan?

De nio olika dopmotiv som lyfts fram i Biskoparnas brev Att leva i dopet (2011).

- » ... att vara välsignad
- » ... att vara kyrka
- » ... att dö och uppstå med Kristus
- » ... att födas på nytt
- » ... att bli ren och ta emot Guds Ande
- » ... att förlåtas
- » ... att ha ett uppdrag
- » ... att klä sig i Kristus
- » ... att leva i och av nåd

INTERVJUSTUDIEN

Till grund för fallstudierna i kapitel 5 av hur församlingspersonalen arbetar kring dop samt hur dopföräldrar upplever sitt barns dop har intervjuer genomförts med personal från två församlingar och fem dopföräldrar från tre familjer. Totalt genomfördes fyra intervjuer, två med församlingspersonal och två med dopföräldrar. Intervjuerna genomfördes under november 2018. Två par intervjuades och en förälder vars partner inte närvarade. Dopföräldrarna rekryterades av församlingspersonal i Märsta och Örnsköldsvik. Två församlingar valdes för fallstudier av hur församlingar arbetar kring dopet samt hur dopföräldrarna reflekterar över sitt barns dop och kontakten med församlingen inför, under och efter dopet.

Märsta pastorat och Örnsköldsviks församling valdes mot bakgrund av att representerar två olika typer av lokala miljöer, belägna i olika delar av landet. Både Märsta pastorat och Örnsköldsviks församling har också haft en i förhållandevis stabil utveckling av andelen döpta under de senaste åren.

Intervjustudien gör inga kvantitativa anspråk. Syftet är i stället att återge den variation som finns inom de komponenter som påverkar valet att döpa. Intervjuerna har varit fokuserade på att fånga respondentens egen berättelse. Det innebär att förfarandet har genomförts enligt halvstrukturerad metod.

INTERVJUGUIDER

FÖRSAMLINGSPERSONAL

- » Hur informerar församlingen om dop?
  - » Riktat ni information om dop till någon särskild målgrupp?
- » Har ni genomfört någon särskild dopsatsning under de senaste åren?
  - » Vad har motiverat den satsningen?
- » Har ni någon uppfattning om vilka som döper och inte döper sina barn?
  - » Ser ni något mönster?
  - » Har det förändrats över tid?
  - » Återspeglar det vilka som i övrigt är aktiva i församlingen? (deltagare i verksamhet och går på gudstjänst?)
  - » Ser man skillnader mellan landsorts- och förortsförsamlingarna?
  - » Finns det skillnader i doptraditionen?
  - » Arbetar man på olika sätt mot de olika delarna av församlingen?
  - » Kommentera dopstatistik
- » Hur ser föräldrar på dopet?
  - » Vad är viktigt?
  - » Vilken är den främsta anledningen bakom beslutet?
  - » Vem är drivande?
  - » Val av präst och kyrka – har föräldrar bestämda preferenser – skillnader mellan olika grupper av föräldrar?
  - » Hur medvetna val gör man – hur förberedda är föräldrarna – skillnader mellan olika grupper av föräldrar?

- » Utmaningar och svårigheter?
  - » Önskemål på ritualen?
  - » Dilemman?
  - » Är föräldrarna överens eller går uppfattningarna om dopet isär?
  - » Ena mer eller mindre positivt inställd mot kyrkan
  - » Vilka väljer att inte döpa sina barn?
  - » Möter ni föräldrar som tvekar inför att döpa barnen – hur hanterar ni det i så fall?
  - » Möter ni föräldrar som valt bort att döpa sina barn i er verksamhet?
  - » Hur når man de icke-tillhöriga som eventuellt vill döpa sina barn?
- » Vad har ni för ytterligare planer?
  - » Beskriv eventuella planer att utveckla verksamheten ytterligare?
  - » Tar ni del av kommunens utbyggnadsplaner och befolkningsprognoser – reflektioner?
  - » Vad önskar de i fråga om resurser?
  - » Vad är viktigast i frågan om att främja dopet?
  - » Vad tror de om den framtida utvecklingen i fråga om dopets ställning?

DOPFÖRÄLDRAR

Dopföräldrarnas bakgrund

- » Vart bor ni?
- » Vilken del av församlingen bor ni i?
- » Hur många barn har ni?
- » Hur gamla?
- » Är alla döpta?
- » Kontakt innan dopet?

Relation till lokal församling/kyrka

- » Medlemskap (själv/partner)
- » Deltagande etc
- » Bekantskap, engagemang i församling
- » Engagemang som barn/ungdom
- » Religiositet i släkten (antas man döpa barnet i släkten?)
  - » Erfarenhet föräldrar, syskon, etc.
- » Hur pratas det om dopet med släkt, vänner, kollegor etc?
  - » Diskuterar man det?
  - » Påverkas man av det?
  - » Sen tidigare och sen man själv fått barn?

Dopet

- » När blir frågan om dop aktuell?
- » Vems initiativ är det att prata om det?
- » Var det självklart för båda?
- » I vilken utsträckning var det självklart/inte självklart?
- » Var ni överens?
- » Viktigaste skälet att döpa?

- » Vad betyder dopet för er/familjen/barnet?
- » Vad dopet för betydelse i relation till församling/familj/släkt/Gud?
(både barn och föräldrar)
- » Förväntades ni döpa era barn från släkt eller vänner?
- » Faddrar
  - » Var det viktigt för er att ha faddrar?
  - » Svårt eller lätt att välja?
  - » Vilken roll har faddrarna för dig?
  - » Hade det en betydelse för att ni valde att döpa?

Praktiska frågor i relation till församling

- » Berätta om första kontakten med församlingen?
- » Hur var bemötandet?
- » Vad hade ni för förväntningar på församling och dopgudstjänsten?
  - » Blev ni nöjda?
  - » Blev ni positiva eller negativa erfarenheter i efterhand?
- » Hur gick ni till väga?
- » Var det självklart?
- » Var sökte ni information?
- » När började ni planera för dop?
- » Vilken kyrka döptes barnen i?
  - » Hade ni önskemål om en specifik kyrka? Om ja, varför?
- » Vilken präst väljer man?
- » Information på nätet?
- » Reflekteras församlingens ambitioner?
- » Låna dopklänning
- » Låna lokal
- » Framtida kontakt med församlingarna?
  - » Har ni fått vidare inbjudan från församling om att delta i verksamhet?
  - » Hade ni varit med om ni inte fått information?
- » Hur ser ni att barnens framtida relation till kyrkan ser ut? (öppen)
  - » Gäller det även konfirmationen? (eventuellt)
- » Om ni får fler barn, är det självklart att de också ska döpas?

TABELLER

TABELL 1. Tre inkomstgrupper, disponibel årlig hushållsinkomst, inkomstspann och median per inkomstgrupp år 2015.

	MINIMUM	MAXIMUM	MEDIAN
LÅG INKOMST	0	367941	248624
MEDEL INKOMST	367948	517043	444804
HÖG INKOMST	517044	103403687	629876

TABELL 2. Varför har du låtit döpa ditt/dina barn? Procentuell fördelning av svarsalternativ efter tro (I hur hög grad tycker du att du är troende?).

	INTE ALLS	I GANSKA LÅG GRAD	I GANSKA HÖG GRAD	I MYCKET HÖG GRAD
JAG VILL ATT MITT/MINA BARN SKA TILLHÖRA GUD	0,3%	0,4%	23,5%	52,6%
MIN PARTNER VILLE DET	23,6%	11,7%	7,1%	4,2%
DET FÖRVÄNTADES AV MIN SLÄKT	22,4%	14,2%	8,7%	7,4%
JAG HAR EN KRISTEN TRO OCH VILL ATT MITT BARN OCKSÅ SKA FÅ DET	0,6%	5,9%	44,8%	57,9%
JAG VILL HA EN FIN HÖGTIDSDAG MED SLÄKT OCH VÄNNER	20,9%	25,5%	38,3%	37,9%
JAG VILL ATT MITT/MINA BARN SKA TILLHÖRA SVENSKA KYRKAN	12,7%	40,2%	74,9%	58,9%
DET ÄR EN TRADITION I MIN FAMILJ/SLÄKT	37,6%	53,1%	56,8%	44,2%
BARNDOP ÄR EN FIN TRADITION	54,2%	76,2%	80,9%	66,3%

TABELL 3. Dopgudstjänst i kyrkohandböckerna. Fetmarkerad text betyder att någon annan än prästen är delaktig i momentet eller att alla är delaktiga.

HANDBOK FÖR SVENSKA KYRKAN 1917	DEN SVENSKA KYRKO-HANDBOKEN 1942	DEN SVENSKA KYRKO-HANDBOKEN 1986	KYRKOHANDBOK FÖR SVENSKA KYRKAN 2017
			KLOCKRINGNING
			MUSIK
			SAMLINGSORD
	PSALM	PSALM	PSALM
TYDNINGSORD	TYDNINGSORD	INLEDNINGSORD	INLEDNINGSORD
DOPBEFALLNINGEN	DOPBEFALLNINGEN	TACKBÖN	NAMNFRÅGAN
BARNEVANGELIET	BARNEVANGELIET	BARNEVANGELIET	TACKBÖN
	INLEDNINGSORD TILL HANDPÅLÄGGNING	NAMNFRÅGA	BARNEVANGELIET
HANDPÅLÄGGNING OCH FADER VÅR	HANDPÅLÄGGNING OCH FADER VÅR	BEFRIELSEBÖN MED HANDPÅLÄGGNING	BEFRIELSEBÖN MED HANDPÅLÄGGNING
BEFRIELSEBÖN – EJ TYDLIG	BEFRIELSEBÖN – EJ TYDLIG	DOPBEFALLNINGEN/ BIBELLÄSNINGAR	PSALM/MUSIK
TROSBEKÄNNELSEN	TROSBEKÄNNELSEN	DOPTAL	DOPBEFALLNINGEN/ BIBELLÄSNINGAR
DOPHANDLINGEN	DOPHANDLINGEN	(PSALM)	DOPTAL (HÅR ELLER PÅ ANNAN PLATS I GUDS-TJÄNSTEN)
FÖRBÖN	FÖRBÖN	DOPBÖN/ VATTEN HÄLLS I DOPFUNT	PSALM/MUSIK
VÄLSIGNELSEN	VÄLSIGNELSEN	TROSBEKÄNNELSEN	DOPBÖN/ VATTEN HÄLLS I DOPFUNT
	STADFÄSTELSE AV DOPET	DOPHANDLINGEN	TROSBEKÄNNELSEN
UPPMANING TILL FÄDDARNA	UPPMANING TILL NÄRSTÅENDE	VÄLKOMMANDE	DOPHANDLINGEN
UPPMANING TILL ALLA DÖPTA	UPPMANING TILL ALLA.	FÖRBÖN	VÄLKOMMANDE
LOVPRISNING	LOVPRISNING	HERRENS BÖN	DOPTAL (HÅR ELLER PÅ ANNAN PLATS I GUDS-TJÄNSTEN)
	PSALM	VÄLSIGNELSEN	PSALM/MUSIK
SÄNDNINGSORD	SÄNDNINGSORD	PSALM	FÖRBÖN, FÖRBÖN 1 KAN SJUNGAS
		SÄNDNINGSORD	HERRENS BÖN
			VÄLSIGNELSEN
			PSALM
			SÄNDNINGSORD
			MUSIK

Vem väljer att låta döpa sitt barn och vem väljer bort dopet? Vilka skäl avgör? Vilken roll spelar församlingarnas hållning? Det handlar den här boken om.

Dopets sammanhang har förändrats. Att låta döpa sitt barn är allt oftare ett aktivt val. Vanligaste skälet är att det är en omtyckt tradition, men också för att barnet ska bli medlem i Svenska kyrkan eller på grund av föräldrarnas personliga tro. Ibland av alla de tre skälen.

Dop i förändring redogör för hur valet motiveras. Men den visar också betydelsen av inkomst- och utbildningsnivå. Liksom skillnader beroende på om föräldrarna är gifta, sambos eller ensamstående.

Den handlar också om hur församlingar arbetar för att möta föräldrar i denna valsituation och vikten av att ha en medveten dopstrategi. Det visar de två församlingar som ingår som fallstudier i denna undersökning.

Dop i förändring ger även en tillbakablick på hur dopseden utvecklats. Sådant som vi idag tar för givet – att de flesta barn döps i en särskild doggudstjänst med inbjudna doggäster är ett relativt nytt fenomen.

Dop i förändring är den andra rapporten från forskningsprojektet *Kyrkotillhörighet under förändring – en studie av demografiska och socioekonomiska faktorer och medlemskap i Svenska kyrkan 2004–2016*. *Dop i förändring* ingår också i programmet för lärande och undervisning.

DOP I FÖRÄNDRING KAN KÖPAS ELLER LADDAS NED GRATIS SOM PDF FRÅN SVENSKA KYRKANS WEBBSHOP, [HTTPS://WEBBSHOP.SVENSKAKYRKAN.SE](https://webbshop.svenskakyrkan.se) DÄR FINNS OCKSÅ EN STUDIEHANDLEDNING SOM STUDIEFÖRBUNDET SENSUS TAGIT FRAM.

